

ЖАҲОНГИР МУҲАММАД

ОЛТИНЧИ ҚАВАТ

(Қисса)

Президент тансоқчисининг кундалиги (1-27)

1. Тайчи

Исмим Таймур. Аслида Темур деб от қўйишган. Хужжатимни ёзган одам “Таймур” деб ёзган. Нега бундай қилган билмайман. Аммо ўзимга ёқади. Темур деган от тикилиб ётибди, Таймур эса битта. У ҳам менда.

Фақат Президент “Тайчи” дейди. Бу менга ёқмайди. Худди камситганга ўхшайди. Аммо буни унга қандай айтаман? Ҳаққим йўқ. Фақат жим туришим керак, ҳатто мени урса ҳам.

Унинг саволларига ҳам жавоб бермаслигим керак. Унинг соясиман-да. Соя гапирмайди. Қоида шунақа.

Қоидани унинг ўзи бузди. “Соя”ни гапиртира бошлатди. Шунда ҳам оз гапиришга ҳаракат қиламан. Гаплар кўнглимдан тошиб кетмаслиги учун кундалигимга ёзиб қўяман. Аслида бу ҳам қатъиян мумкин эмас. Билиб қолишса судсиз-терговсиз йўқоламан. Шарт шунақа ва ўзим ҳам бунга рози бўлиб хужжат имзолаганман.

Кундалигимни президентга хужум бўлса ишлатишим керак бўлган қалқоннинг ичида сақлайман. Доим ўзим билан. Президент менга жуда ишонгани учун биров текшириб ҳам кўрмайди. Муносабати совуб қолгудек бўлса, нима қилишни биламан, режасини тузиб қўйганман.

Биз яшаган жойни “Светлана” дейишарди. “Дом”нинг остида шу номдаги магазин бор эди. Биз бешинчи қаватда турардик. Оилада битта боламан. Ойим ва адам мактабда ишлардилар. Ойим урус адабиётидан дарс берардилар. Адам физкултурадан. Улар бошқа мактабда ишлардилар, мен бошқа мактабда ўқирдим.

Уйга келишим билан эшикни ичкаридан бекитиб, балконга чиқардим. Балконимиздан трамвай йўли кўриниб туради. Бекатда доим одам гавжум. Одамларни томоша қилишнинг ўзгача гашти бор. Биттаси “столба”дай қотиб туради. Биттаси трамвай йўлига қайта-қайта чиқиб ҳали у томонга, ҳали бу томонга қарайди. Бошқаси у ёқдан бу ёққа юриб туради.

Бир куни кинотеатр томондан беш-олтита бола бекатга келиб бақир-чақир қила бошлашди. “Столба” бўлиб турган бир киши билан айтишиб қолишди. Кейин уни туртиб-суртиб трамвай йўлига чиқаришди. Қолгани бир сонияда юз берди. Ҳалиги киши сакраб ҳавода

учгандек, рақс тушгандек карате қила бошлади. Бир секундда ҳаммасини трамвай йўлига тизиб қўйди. Кейин қаёққадир ғойиб бўлди.

Ҳар куни қарайман, лекин уни кўрмайман. Кўрсам ҳам барибир танимайман. Аммо унга ўхшагим келди. Адамга:

-Каратега ўқимокчиман,-десам.

-Ақлинг энди кирдими?- дедилар.

Бу деганлари бежиз эмас. Мени болалиқдан карате класига берганлар. Иккита қора камарим ҳам бор. Лекин мактабда адабиётга қизиқиб қолдим. Адам “каратега борасан” десалар, ойим “бормасин” дейдилар. Улар ҳар куни жанжал қилардилар. Мен шеър ёдлардим. Шеър айтишни севардим.

Хуллас, адам яна карате класига бошлаб бордилар. Карате деб ўйласам, буниси тайчи класи экан. Тренеримиз “тайзуан” ҳам дейди. Болалар “тайчуан” дейишарди.

-Бу мушт билан уришнинг охириги чегараси. Битта уришда битириш дегани,-дерди тренер.- Аслида битта чертишда ишни тугатиш. Буни уста Чен яратган. Хитойда...

Ҳар куни сокин мусиқа оҳангида рақсга тушган каби ҳаракат қиламиз. Аввалига зерикарли эди. Кейин адабиётга ўхшаб ўз ичига тортди. Ҳар бир ҳаракат шеър каби оҳанграбо. Ёд олишни севиб қолдим.

Уч-тўрт йилда трамвай йўлидаги одам каби осмонда учмасам ҳам ёзда Тайванга бориб ўқиб келиш учун йўлланма беришди.

Тайванда тушундимки, тайчи бу катта философия мактаби экан. Буни одам ўлдириш философияси деб атагим келарди. Аммо бу фикримни айтишдан чўчирдим. Чунки усталарим хафа бўлиб қолишарди. Улар ҳар қанча файласўф бўлишмасин охирида гапни битта кескин чертиш, битта ҳаракат билан одамни ўлдиришга олиб боришарди.

-Ростдан ҳам битта чертишда одамни ўлдира оласанми?-Президент ишга олинган куним шу саволни берганди.

“Тайчи, мени ҳам чертиб қўйма” деган гап ўтдими кўнглидан деб ўйлагандим. Йўқ, унинг кўнглидан ўтгани бошқа нарса экан...

2. “Сўфи”

Тайвандан қайтишда русчани биладиган Уста Вун:

-Сиз томонларда сўфилар ўтган. Уларнинг ҳаётини ўрган, улардан дарс ол, бўлмаса умринг қамокда ўтади ёки пешанангдан отиб кетишади,-деди.-Бугунгача сенга айтган кўп гапларимни тушунмадинг. Агар сўфилар ҳаётини ўргансанг нима деганимни англаб етасан.

Уста Вун мени ёмон кўриб қолганди. Сабабини биламан. Унинг шогирдларини “бир тийин” қилиб ташладим. Қайсини қаршимга чиқарган бўлса, судраб обкетишди.

Вун Москвада ҳам дарс берган. Тошкентда ҳам бўлган. Русчани яхши билади. “Хитойда ўрганганман,” дейди.

Ундан дарс олиш учун ҳатто Америкадан ҳам келган талабалар бор. Кўп шогирдлари турли мамлакатларда “вип”ларни кўриқлашар экан. Шунинг учун обрўси катта. Ўзига бино қўйган. Қизиқ-қизиқ гапларни айтади.

-Куч назорат қилинсагина кучдир,-деди бир куни.-Агар назорат қилсанг уни миначасан, бўлмаса остида қоласан.

-Назорат қилаяман-ку,-дедим.

-Йўқ, куч сени назорат қилайти. Билиб қўй, тобутингни кўтарганларнинг ҳаммаси сенга дўст эмас. Уларнинг кўпчилиги ўзларини ўйлаганлари учунгина тобутингни кўтарадилар.

Унинг фалсафасига тушуниш қийин эди.

-Вақт ҳакам, вақт кўрсатади,-дедим.

У жилмайди:

-Вақт ҳакам, лекин у ҳаммага ўлим ҳукми чиқарадиган ҳакам,-деди.

Шунақа, унинг гаплари совуқ эди. Энди эса бориб сўфиларни ўқигин дейди.

Қайтгач, олийгоҳга ўқишга кирдим. Тайчи бўйича ўзимизда мусобоқалар йўқ, аммо бу спорт тури олимпиада ўйинлари қаторига қўшилганди. Олийгоҳдаги домлаларим билан гаплашсам, бошқа бир мамлакат ҳисобидан қатнашиш мумкин дейишди.

Ҳар куни камида уч-тўрт соат машқ қилардим.

Хаёлимдан Тайвандаги уста Вуннинг гапи кетмайди: “Сизлар томонда сўфилар бор. Уларнинг фалсафаси бизникига ўхшаб кетади. Улар ҳам қаватма қават кўкка юксаладилар, биз ҳам...”

Олийгоҳ кутубхонасига кириб, интернетдан сўфилар ҳақидаги маълумотларни қидириб топдим.

Тайчи бутун вужудингдаги ҳисларни ҳаракатларга боғлаб, кўкка ўрмалатади. Сўфиларда ҳам шундай экан. Айниқса, “Само” рақси тайчи ҳаракатларига ўхшаб кетади.

Сўфилар нафсга эрк бермаслик, нафсни жиловлай олиш маънавий етуклик деб ҳисоблашаркан. Тайчида ҳам нафсни тийиш муҳим қоидалардан бири.

Сўфи учун билимни кучайтириш нафс ва ғазабнинг кушандаси.

“Нафсни ғолиблик қондиради. Ғазаб эса ғолибликка олиб борадиган йўл”. Биринчи устам шундай дерди. Унинг гапи ҳақ. Бугунгача билим олмадим, аммо машқ қилдим. Машқ, машқ, машқ... Ҳамма нарсанинг кушандаси машқ!

Сўфиларга кўра инсон қанча кўп билим олса, шунчалик ўзини бошқариши осонлашармиш. “Ёлғон гапирмаслик, ўғирлик қилмаслик...”

Булар Тайвандаги устанинг гаплари-ку? Демак, у сўфиликни ўқиб, ўзини ақли кўрсатар экан-да, деб ўйладим.

Уста Вунни ёқтирмаганимдек, сўфиликни ҳам хуш кўрмадим. Улар бу дунё масъулиятидан қочиб, ўзларини Худога топширишган. Ўзингни топширдингми, демак ютқаздинг!

“Биз дунёга нима учун келдик? Вазифамиз бор. Уни бажаришимиз керак. Уни ташлаб қочиш кўрқоқлик”. Биринчи устамнинг бу гаплари ҳам ҳақ.

Ҳар кун кутубхонага келиб, шу борадаги битикларни ўқий бошладим. Қанча ўқисам, шунчалик сўфиликка қарши бўлиб бордим.

Бир куни спорт клубида машқ қилаётсам, икки киши келиб қолди. Улар “Эс-эн-бе”дан экан.

“СНБ”... Миллий Хавфсизлик Хизмати. Энг кучли идора. Мактабда болаларнинг орзуси “эсенбешник” бўлиш эди. Айниқса, ниқоб тақиб юрадиган-“маска шоу” бўлишни истамаган бола борми? Нинжа! Юзингни кўришмайди, танишмайди... аммо сендан кўрқишади. Мана куч нима!

Ўзим “маска шоу”ни кўрганимда кўрқиб кетгандим. Бу кучнинг кучдан кўрқуви эди...

Машинага миндириб, бир жойга олиб боришди. У ердаги одам хитойча гапира бошлади. Тайванда оз-моз ўргангандим. Лекин уста Вун рус тилини билгани учун, хитой тилини ўрганишимга эҳтиёж йўқ эди.

-Ўзингни гўлликка солма! Ҳамма гапини тушуниб турибсан,- деди ҳалиги одам русчалаб.

Русча жавоб бердим. Сухбатимиз ҳеч тугамасди.

-Қайси мачитга борасан?

-Мачитингиз нимаси?

-Ҳали намоз ҳам қилмайман дегин?

-Намоз?

-Ундай бўлса, қаёқдан сўфи бўлиб қолдинг?

-Сўфи бўпманми?

-Қани сўфилар билан тайчи таълимотининг фарқи нимада экан, ўргандингми?

-Оз-моз...

-Нима экан?

-Сўфилар ўзларини ҳимоя қиладилар, тайчи усталари эса бошқаларни. Тайчида қоида қонундир, уни бузишинг мумкин эмас.

-Сен эса буздинг. Давлат мулкани шахсий мақсадда ишлатдинг. Биласанми, университет компютерини давлатга қарши ишлатганинг учун неча йилга кесиласан?

-Ока, давлатга қарши нима қилибман?

-Тилингни кесиб тарновга илиб қўяман. Нега ади-бади айтвотсан? “159”га илинтириб қўяйинми?

-159?

-Буни ҳам билмайсанми? Гўл экансан-ку?

У энди ўзбекча гапира бошлаганди, нечта тилни билади ўзи?

-Қара бола, ҳамма жиноятларингни биламиз.

-Қанақа жиноят? Бунақа нарса йўқ-ку? Мен тайчи бўйича олимпиадага чиқмоқчийдим, холос.

-Кимнинг ҳисобидан чиқмоқчисан? Шунчалик устамисан?

-Ҳар куни уч-тўрт соат машқ қиламан...

-Биламиз машқ қилишингни. Олимпиадага борадиган одам тайчининг олтинчи қаватига чиққан бўлиши керак. Олтинчи қават нималигини биласанми?

-Биламан. Ҳал қилувчи зарбани ура оладиган бўлиши керак.

-Бир зарба уриш билан ишни битириш!

-Ҳа..

-Тайванда неча кишининг ишини битирганингни биламиз. Пинагингни ҳам бузмай одамларни ўлдирганингни ўзинг ҳам томоша қиласанми?

У шундай деб телевизор томонга қаради. Телевизор ёнидаги эшикдан эса биринчи устам билан дадам кириб келишди.

-Бўлди-е, болани қийнаб юбордингку!-деб дадам биз томанга келдилар.

Мени сўроқ қилаётган одам ўрнидан туриб дадамга жой берди.

3.Адам

Биз “дада” дегани самарқандча, тожикча, “ада” дегани тошканча, ўзбекча деб билардик. Бу миямга қуйилиб қолган. Ўчирсам ҳам ўчмайди.

Адам ботиний кўриниши билан Президентга жуда ўхшайди. “Ичимдагини топ” дейдиган одам. Ўзини ҳаммадан ақлли деб ҳисоблайди. Энг мукамал нарсдан ҳам камчилик топишга уринади. Рост билан ёлғонни ажрата олмайди. Ҳамма гапни ёлғон деб ўйлайди. Жаҳли чиқса, ойлаб гаплашмайди. Қачонки ўзинг пушаймон бўлиб, бош эгиб борсанг,

“Бўпти” деб қўяди. Ойимнинг бор-йўқлигини ҳам билмайди. Мен қанчалик Президентга соя бўлсам, ойим адамга шунчалик соя. Адам бу сояни севмайди ва сезмайди ҳам, бор-йўқлигини билмайди. Президент ҳам шундай эди. Аммо кейинги пайтда ўзгарди. Унга нима бўлди билмайман. Соясига диққат қила бошлади.

Адамнинг МХХда ишлашини энди билдим. Бугунгача билмаганим учун адамдан хафа бўлдим. Лекин бу хафачилик узокқа чўзилмади. Одамнинг отаси шундай жойда ишлайди-ю хафа бўладими? Аксинча югуриб бориб ҳаммага айтгим келди. Бироқ мумкин эмас.

Шунча ёш бўлишимга қарамай ишга олишди. Биров билмаслиги керак. Ҳатто ойимга ҳам айтишим мумкин эмас. Балки адам йўлини топиб, сездириб қўяр, лекин менга айтиш таъқиқланди.

Бугун адам билан илк бор узок гаплашдик. Тўғриси у гапирди, мен эшиттим.

-Биз Ислом ака билан битта маҳаллада яшаганмиз. Олийгоҳни битириб спорт клубида ишлай бошлаганимда у Шукрулла Мирсаидов, Мираброр Усмоновлар билан тенис ўйнашга келарди.

Шукрилла Мирсаидов, Мираброр Усмонов... бу номларни биринчи марта эшитишим эди. “Ислом ака” деганлари Олий Бош қўмондон.

Президентни телевизорда кўрардим у лекин унинг адамга дўст бўлиши мумкинлигини ҳатто хаёлимга келтирмаганман. Бошимга бунақа бахт куши қўниши мумкинлигини тасаввур ҳам қилолмаганман. Мана энди эртақлар бир зумда ҳақиқатга айланиб турибди.

-Ўша пайтда уларни мафия дейишарди. Ғафур, Салимлар ҳам уларга бир марта хизмат қилсам деган орзу билан яшарди.

-Ғафур, Салим?

-Улар тенгдошларим. Биз бирга боксга тушиб юрардик.

Адамнинг боксга тушганини ҳам энди эшитиб турибман. Бир-икки марта юз-кўзи кўкарганида, “давлением баланд бўлиб, эшикка уриб олибман”, дегани ёдимда.

Хуллас, у мен билмаган ўзга дунё экан:

“У пайтда Ислом ака Госпланда ишларди. Кейинчалик кўтарилиб кетди. Президент бўлиб қолганидан кейин бир куни чақиртириб олди.”

-Ука биласан санга қанча ишонаман. Мана шу аппаратга хавфсизлик хизмати керак. Унга ўзимга содиқ болалар лозим. Сан ана шу ишни йўлга қўясан,-деди.

Хуллас, адам шундан кейин Президентга ишлай бошлабди. Бош "рекрутер". Чиниққан болаларни топиш учун ўзи мактабларга физкултура муаллими бўлиб ишга ўтиб, беш ой-олти ойлаб "қидирув" олиб борган.

-Сан суягимсан,-деди адам.- Сани ҳам шу ишга етиштирмоқчи бўлдим. Онанг қарши чиқди. Бир куни ўзинг истаб қолдинг. Шундан кейин индамади.

Худди ўрмонда адашиб қолгандайман. Бирданига шунча ўзгариш. Ҳали олийгоҳнинг иккинчи курсидаги болани "Президент хизмати"га ишга олишди.

-Бу дегани эртага "Батя"ни қўриқлайсан дегани эмас. Ўшанга тайёрланасан, пишиб етиласан, ўзимизнинг мактабда ҳам таҳсил кўрасан.

Адам Президентни "Батя" дейди.

-"Батя" жуда яхши одам. Агар у бўлмаса бизнинг бугуни ҳаётимиз бунақа бўлмасди. У ўзига содиқ одамларни ҳурмат қилади, кадрлайди, ташлаб қўймайди. У мамлакатимизни қутқариб қолди. У бўлмаганда ишлар расво эди. Мени қанчалик севсанг, уни ҳам шунчалик севишинг керак.

Адамни қанчалик севаман? Севаманми ўзи? Бугунгача ўғлига кўнглини очмаган отани қанчалик севиш мумкин?

Адам совуққон одам. Бир кун кўрмаса ҳам, олти ой кўрмаса ҳам айна муомалада бўлади. Айтганини бажармасанг жаҳли юзига ёпишиб олади. Ювса ҳам кетмайди. Айтгани бажарилмаса ҳам бажаришинг шарт.

Бир куни "Балкон ойналарини кўчадан юв" деди. Саволларимни эшитмади.

Балкон деразалари ташқарига очилади. Қандай қилиб юваман? Бешинчи қаватдан тушиб кетсам нима бўлади? Омон қоламанми? Бу жойга етадиган норвон йўқки, ишлатсам? Йўлини тополмадим. Кечқуридан адам арқон кўтариб келди ва ошхонага улоқтирди.

-Шунга ҳам ақлинг етмадимми? Ол, буни белингга боғлайсан, қолганини ўзинг ўйлаб топ,-деди.

-Арқонни қаерга боғлайман?

-Белингга боғлайсан дедимку!

Белимга боғлашимни биламан, лекин кейинги учини қаерга боғлайман? Бунисини айтмади.

Адам шунақа ёпиқ кўнгил, қаттиқўл одам. Ўшанда деразаларни белга арқон боғламасдан ҳам ювиш мумкинлигини ўргандим. Кечкурун адам арқонни ўзи ташлаб қўйган жойда кўриб:

-Бу бошқа гап,-деди.

Унинг энг севингани ва юмшоқ гапи шу эди. Ҳозир ўйласам ўзим ҳам адамга ўхшаб кетаман. Демак, Президент, адам ва мен айни тоифаданмиз.

Бир куни президент:

-Мен кимга содиқ бўлсам ўлгунимча ўшанга содиқман. Чунки ўша одам шуни истайди,- деди.

Адам ҳам шуни истайди.

Мен ҳам.

“Ит содиқ, хиёнат қилмайди” дейди адам.

Нахотки биз итмиз? Аслида инсоният турли хайвонларнинг одам ҳолидаги кўриниши дейишади. Демак, биз итмиз...

Ит зоти бир-бирига содиқми ёки эгасигами?

Уста Вун “Ит энг аввало суякка содиқдир” дерди. У суяк деганда гўштнинг суягини назарда тутганми ёки ўз яқинлариними? Бу ҳам жумбоқ.

Президент эса “Итни айри-айри, якка-якка сақласанг содиқлигини кўрасан, бирлашдимми, кўшилдимми сени талайди, ғажиб ташлайди” дейди...

Президент тансоқчисининг кундалиги

4. Синов

Ҳам олийгоҳдаги ҳам бу ёқдаги дарсларга катнаб юрсам, тўсатдан синовга чақириб қолишди.

-Ўзингни кўрсат, муҳим одам томоша қивотти,-дедилар адам.- Бу сен учун ҳам, мен учун ҳам ҳаёт-мамот масаласи.

Атрофга қарасам, адам ва ёрдамчиларидан бошқа одам йўқ. Кейинчалик билдимки, ўшанда бўялган деразанинг ортида МХХ раиси ва “СП” раҳбари ўтиришган экан.

Бир карате устаси билан майдонга туширишди. Говдаси бесўнақай киши. Соқоли ўсган, кўзлари киртайган. Қўлларининг мушаги кўйлагини йиртай деб турибди. Башарасини қора булут қоплагандек. Қошини чимириб олганми ёки ўзи шунақами, кўзлари билан қўшилиб кетганга ўхшайди. Бели бироз ингичкароқ, аммо оёқлари филникидек бақувват.

Уста Вуннинг ўргатгани бўйича рақибимни бир зум зоҳиран ўргандим, кейин ботинига назар солишга уриндим. Кўзи ғамгин. Ичи тўла дард. Худди ёмон ҳақорат эшитиб, жавобан бақиравериб, пўтиқиб кетган кишидек кўз томирлари ёрилгани сезилиб турибди.

“Бундай одамдан кўрқиш керак”, дерди уста. “Ҳаёт-мамотини ўртага қўйган одам ички томирларини кўзи орқали ташқарига кўрсатади”.

У каратечи бўлгани билан кўриниши асли боксчи эканлигини айтиб турибди. Боксчи бўлганда ҳам калласига анча мушт еган. Жаҳли пишқириб турибди.

У хужум қилиб турди. Ортга чекиниб-чекиниб унинг ҳунарларини обдон кузатдим ва кутилмаганда ҳавода бир айланиб, калласига тепдим. Эсанкираб қолди. Иши осон битди-ку деб турсам, бир зумда ўзига келиб, яна пишқира бошлади. Оғзидан кўпик чиқиб, мен томонга бостириб келаверди.

Хаёлимда Уста Вуннинг гаплари айланмоқда.

“Бу энг яхши фурсат, чап бериб, зарбани шиддат билан кўксига ёки икки қошининг орасига урсанг гурса йиқилади”.

Лекин ҳали чинакамига жанг қилганим йўқ. У бунга муносибмикан ўзи?

“Хаёлингда иккиланиш пайдо бўлдим, ютқазасан”.

Адам нима дедилар? “Бу сен учун ҳаёт-мамот масаласи”. Демак, гап жиддий. Ўзимни ҳозир кўрсатмасам, қачон кўрсатаман?

Бир ҳаракатимдан кейин ҳалиги “хўкиз” ағнаб тушди. Уни турғазишга уринишди. Бўлмади. Судраб олиб чиқишди. Шу пайт эшикдан бошқа бир кишини олиб киришди. Буниси новча, мускуллари билан суяги қўшилиб кетган, кийикдек чаққон. Аммо унинг ҳам кўзлари қонга тўлган. Майдонга келиши билан:

“Бисмиллоҳир раҳмонир раҳим!”- деди.

“Товушингни ўчир!” Бу адамнинг овози.

Худди у менга “Товушини ўчир” дегандек туюлди. Ҳавода айланиб, кўкрагига тепаман десам, қўлини девор қилди. Суяклари бетон. Демак, узоқ вақт шуғулланган. Лекин уни ҳам бироз ўйнатиб, ер тишлатдим. Учинчисини олиб келишди. Унисини ҳам судраб олиб чиқишгач, МХХ раиси кириб келди:

-Отангни оқладинг. Агар биттасига енгилсанг отанг ҳам, сен ҳам кетардинг,-деди елкамга уриб.

Кейинчалик билсам “Ёш болани ишга олди. Тагин ўзининг ўғлини” деб адамни президентга шикоят қилишибди. Баъзан шикоятлар “тескари “реакция” беради. Президент адамни чақирибди. “Синаб кўринг” десалар вақт ҳам бермай, бу “можаро”ни ташкил қилишибди.

Адам:

-Сендан кўнглим тўқ эди,-дедилар.-Лекин ана улар ҳам таҳликали эди. Жонидан тўйган одамлар. Уларга: “Шу болақайни енгсанг, озод қиламиз” дейилган экан. Озодликка чиқиш орзуси ҳамма нарсадан кучли бўлади.

“Озодликни йўқотиш ҳамма нарсадан ёмон!” Бу гапни адамга айтмадим.

“Маҳмаданалик қилма” дейишларини биламан.

“Синов”ни видеотасмага ёзиб олишибди. Президент кўриб “У билан ўзим гаплашаман” дебди. Йўлга чиқдик.

Адам:

-Тилингни занжирга боғла, бутун вужудинг кулоққа айлансин. “Батя” гапирган одамни эмас, эшитган одамни яхши кўради. Савол берса ҳам индамай тур, жавобини ўзидан эшитасан. Унутма, у оддий одам эмас. Катта мамлакатнинг раҳбари. Ҳамма ҳам бу даражага ета олмайди. Сен туғма “тайчи” бўлсанг, у туғма устадир. Уста бўлганда ҳам миллионлаб “тайчи”ларнинг устаси. Унинг устига сен ёш боласан, у эса...

Адамнинг мана шу гаплари ёқмайди. Қачонгача ёш боламан? МХХнинг раиси ўзи елкамга қоқиб, “Маладес” деб турганда ёш болалигим қолдимми? Ўзимни қаерда, қандай тутишни

биламан. Ёқмасам ишдан ҳайдайди. Бориб ўқишимни давом эттираман. Мендан кучлисни топишолмаса, яна чақиришади. Мен булар учун эмас, тайчи учун туғилганман...

-Авзойинг бузилмасин, ўғлим, “Батя”нинг олдида ҳеч бўлмаса кўзларинг кулиб турсин. Қани кетдик... олтинчи қаватга!

Президент тансоқчисининг кундалиги

5. Соя

Президентнинг ишхонаси олтинчи қаватда экан. Бизни лифт ёнида қарши олган икки киши адамга “чест” бериб, менга ҳавас билан қарашди:

-Шеф ўғлингиз ҳам ўзингига ўхшар экан..., -деди биттаси.

-Ўғлим бўлгани сенга уни текширмаслик учун асос бўладими?-Адам жиддий оҳангда сўради.

Ҳалиги одам шошиб қолди ва дарҳол мени сийпалаб, текшириб чиқди. Кейин “бўлди” дегандек елкамга уриб қўйди.

“Ҳамманинг елкасига уриб қўясанми?” дегандек адам унга ўқрайиб қаради.

Оёқ остига қип-қизил гилам тўшалган. Назаримда мени текширган одамнинг юзи ҳам шу гиламдек қизариб кетди. У адамдан қўрқар эканми ёки уялдими, билиб бўлмасди.

Атроф жим-жит. Битта эшикнинг ёнида икки киши қад ростлаб турибди. Иккаласи ҳам чиниққан. Камида каратенинг бир неча турини биладиган. Улар дам адамга, дам менга қараб, худди бир нарсани биладигандек жилмайдилар.

Адам улардан бирига бош ирғади, у эшикни очди. Ичкарига кирдик.

Саломимизга алик оларкан, Президент ўрнидан туриб, биз томонга юрди. Телевизорда кўриб юрганимизга ўхшайди. Аммо у қадар ёш эмас. Анча чўкиб қолган. Бир тепса, қайтиб ўрнидан турмайдиган одам экану... нега ҳамма уни гапиради? Нега ҳамма ундан қўрқади? Юзида ҳам меҳр йўқ. Ноумид одамга ўхшайди. “Инсон қўрқса ёки умидсизликка йўликса, юзидаги нур қочади”. Уста Вуннинг гапини эслагандимки:

-Тансоқчи ўзимиздан чиқсин дебсанда-а?-деди Президент русчалаб адамга.

Адам жавоб бермай жилмайганча бош ирғадилар.

-Вақт шунча тез ўтади. Ўғлинг туғилганида элликта отгандик, эсингдами?

Адам яна жилмайиб, бош қимирлатдилар. Президент савол берган сайин адам олдинга қараб эгилиб бораётгандек ва ерга чўкиб кетаётгандек эди. Негадир мен ҳаяжонланмадим ҳам. Негадир Президентнинг салобати босмади. Адам эса яна битта саволдан кейин тугайдигандек.

Президент ҳам буни сездими:

-Рухсат берсанг йигит билан яккама-якка гаплашсак,-деди адамга.

Адам орқага чекиниб, ғойиб бўлди.

-Қани “тайчи” бу ёққа келчи, - Президент шундай деб ичкаридаги хонага қараб юрди. Орқасидан эргашдим. Боши елкасининг ичига сингибди, шунинг учун оз-моз букчайган. Умуртқасининг энг тепадаги биринчи қавати мўртлашиб қолган. Ўша ерга битта урса... тамом...

Худди калламдагини ўқигандек:

-Нимани ўйлаяпсан?-деди Президент.

Индамадим.

-Менга ҳам шундай жойлар насиб этармикан, деб ўйлаяпсанми?

Яна индамадим.

-Келажак ёшларники! Бу жойларни санга ўхшаганларга ташлаб кетамиз. Ман бу ерга етиб келганча эллик йил эмакладим. Санлар бахтли, қара, ҳали йигирмага кирганинг йўқ, аммо олтинчи қаватдасан. Бу хонада кимлар ўтирмаган дейсан? Шароф ака зўр эди. Қолганлари латта. Ҳа, майли буни санга қизиғи йўқ. Қанақа телефон ишлатасан?

Бу саволга қандай қилиб жавоб бермай туриш керак? Адам нима деганди. Бироз кут. Орадан бир оз ҳам ўтмай Президентнинг ўзи жавоб қилди:

-Санга “Айфон” олдирдим. Аммо бу хонада ишлатмайсан.

Тушунмадим.

-“Айфон” орқали мени эшитишлари мумкин. Шунинг учун уни ташқарида ишлатасан. Агар ташқарига чиқишга вақтинг бўлса...

Шундай деб Президент кулдида:

-Ташқарига ҳам вақт топамиз, парво қилма,-деди.-Энди гап бундай. Отанг айтган бўлса керак, биз қирқ йиллик қадрдонлармиз. Сан бегона эмас. Ўзимни ўғлимсан. Сани тавсия этишлари билан рози бўлдим. Бошқасига ишонмайман. Сан ташқарида эмас, ичкарида турасан. Керак бўлганда керакли одамни карате қилиб ташлайсан, вазифанг шу! Энди битта саволга жавоб бер, чўпоннинг ити подани қўриқлайдими ёки чўпонними?

Индамай турдим. Президент кўзларимга термулиб қолди ва:

-Ҳа, отанг сани яхши тарбиялаган. Оғир йигит экансан. Лекин бу саволга жавоб беришинг керак,-деди.

Нима десам экан? Подани десаммикан? Э, йўқ. У ўзини чўпонга мени итга ўхшатдими? Наҳотки?

-Қани итнинг ўрнида сан бўлсанг нима қилардинг?

-Чўпонни қўриқлардим. Агар чўпон бўлмаса...

-О... Биринчидан мен чўпон эмас. Иккинчидан, сен ит эмассан. Лекин жавобингдан қониқмадим.

Индамай бошимни эгдим. Демак, қовун туширдим. Адам роса қизийдиган бўлди.

-Бундан кейин биров шундай савол берса, чўпоннинг атрофида юрардим, унинг имосини кутиб, дейишинг керак. Икки карра икки неча бўлади, деган ҳалиги семиз бола нима дейди, хўжайин айтганингиз бўлади, дейди. Энди гап бундай, санга нима керак бўлса, манга айтасан. Хотин керакми, пул керакми, массаж керакми, баломи-баттарми, манга айтасан. Ҳеч тортинмайсан. Аммо қулоғимга бир гап келса, юмруғингни суғуриб оламан. Бу ҳазил. Лекин чин гап шуки, бешинчи қаватда илон юрса, биламан.

Президент ичкари хонадан яна асосий кабинетга ўтди. Нега ичкарига кирдигу нега чикдик, билолмай тургандим.

-Мана бу ерда турасан,-деди у эшикнинг ёнини кўрсатиб.- Кўзингни биттаси эшикдан кирган одамда, биттаси менда бўлади. Имо қилсам, оёғини осмондан қилиб юборасан. Лекин ўлмасин. Тайвандаги ва кечаги синовдаги “ўлган”лар етиб ортади.

У шундай деб елкамга қўлини қўйди. Бирдан оёғим қалтираб кетди. Қўлимдан жон сизиб, унинг оёқлари остига оқаётгандек бўлди. Қўрқув сели кўксимни босиб олди.

Шундай ҳисни олдин ҳам бир марта сезгандим. Тайванга борганда уста Вун билан илк суҳбат пайтида. У гапира-гапира қўлини елкамга қўйганда бир ботмон ерга кириб кетгандек бўлгандим. Кейин эмаклар ер юзига чиқиб, аранг қаддимни ростлаб олган каби бўлгандим.

-Парво қилма куни битганларини алоҳида айтаман,-деди Президент кулимсираб. Сан тоза йигитсан. Кўнглингда кир йўқ. Мана бу стулга, мансабга интилмайсан. Саннинг ўз олтинчи қаватинг бор. Аллақачон чиқиб олгансан унга. Лекин ана у иблисларни қандай урдинги, видеодан қайта-қайта қараб ҳам кўра олмадим.

Видеони жуда ва жуда секинлатиб кўринг, демокчи эдим, лекин тилим комимга ёпишиб қолганди.

-Шамолдан ҳам тезсан. Санга ҳавасим келади. Ёшсан, келишгансан, кўзларингга қара, ҳеч кўрқув йўқ, ҳар сафар майдонга тушганда ўлишим мумкинку, деб кўрқмайсан, манга шунақа мард ёқади. Сени кўриб ўз ёшлигимни эсладим. Олов эдим. Полни тепсам, шифт титрарди. Энди-чи... полни тепсам, тиззам қалтирайди.

Шундай деб, Президент яна қайтиб, ичкариги хонага кирди ва у ердаги эшиклардан бирини очди. Ҳожатхона... Бормай турдим.

-Нега қараб турибсан, нима дедим, соясан, қуёш орқадан чиққанда олдимда ва олдиндан чиққанда орқамдан юрасан!

“Тундачи” деган гап ўтди хаёлимдан.

-Тундами?-Хаёлимни ўқигандек гапирди у. Тунда ёнимда ётасан! Қани бу ёққа кел!

6. Авлиё

Ёшинг кетаверса ёш бола бўлиб қоласан, деган гапни эшитгандим. Ўзим ёш боламан. Лекин мана бу Президент ҳам ёш бола бўлиб қолганга ўхшайди. Бўлмаса шунақа гапларни айтадим, деб ўйлаб турсам жиддий савол бериб қолди:

-Қанақа мошинни яхши кўрасан?

Бўйнимни қисдим.

-Биламан! “Бэ-эм-вэ”, “беш экс”,-деди ўзи.

Бу машина кимнинг ҳам орзуси эмас. Ёш бола борми машина маркасига қарайди, юраги ўша машина балонининг айланиши билан баробар югуради. Лекин бу одам ҳамма нарсани қаёқдан билайти? Адамнинг гапи рост чиқди. ”Унга ёлгон гапирма, у ҳамма нарсани билади” деганди.

-Мана калити, чўнчагингга солиб қўй, ҳовлида турибди, миниб кетасан...

Севинганимдан бақириб юборишимга оз қолди. Ахир бу машина тушларимга кириб чиқарди. Бир мартагина минсам деган орзуларимни бу киши қаёқдан билди экан? Уни ёш болага қиёслаб хато қилдим. У Хўжаи Хизирнинг ўзгинаси. Қучоқлаб олсаммикан?

Президент хаёлларимни бўлди:

-Санга стулни кўрсатдим. Кимдир уни “кресло” дейди. Бошқа бирови “тахт” дейди. Лекин ман учун стул. Мана бу ҳожатхонадаги ҳам ман учун стул. Унисида ўтирдинг нима, бунисида ўтирдинг нима? Одамлар мамлакатни орқалари билан бошқаришни орзу қилганлари учун фақат шу ҳақда ўйлайдилар. Бу ишлар калла билан битади, орқа билан эмас. Калла учун стулнинг кераги йўқ. Биламан, санга бу қизиқ эмас. Лекин мана шу жой иккаламиз учун. Дарвоқе, сани дўхтирдан ўтказишдимми?

Қанақа дўхтир? Ҳали дўхтирдан ҳам ўтишим керакми?

-Ҳали улгуришмагандир,-яна ўзи жавоб қилди.-Лекин ўтказишади. Тайвандан қайтганинда ўтказишлари керак эди. Майли, бу кейинги масала. Лекин зилзила бўлса бу хона иккаламизники. Ҳамма ўлиб кетса ҳам биз тирик қоламиз. Шунга мосланган. Зилзила пайти юролмай қоламан. Тиззам титрайди. Шунинг учун мени бу ерга олиб келиш сани вазифанг!

У шундай деб ҳожатхона ичидаги эшикни очди.

-Бу жойда илгари “иккинчи”лар ўтирган. Ҳозир спорт зал қилганмиз.

Хона катта, бир бурчагида бор йўғи битта “тредмил” турибди. Нариги томонида уч-тўртта қиз ва йигит карате билан шуғулланишмоқда. Президент ”тредмел”нинг ёнида тўхтаб, бироз ўйландида кейин менга қаради:

-Сани бир кўришда ёқтириб қолдим. Гўзал, келишган йигитсан. Қошларинг битта-битта териб қўйилган. Киприкларинг қора бўёққа ботириб олингандек. Юзингни силлиқлигини айтмайсанми? Кўрган одамнинг ўпиб олгиси келади,-деди кулимсираб.

Ўзимни ноқулай ҳис қилдим. У эса парво қилмай икки қўли билан икки юзимга енгил шапатилаб қўйди. Кейин қўлларимни қўлларининг ичига олди:

-Ёниб турибди... Темир... Тандирдан чиққан чўғ.. Ҳмм... Орқангдан юрган қизлар ҳам кўп, биламан,-деди кўзларимга айёрона қараш қилиб.

Нима демоқчи? Нима бўлаяпти ўзи? Бу воқеалар тушимдами, ўнгимдами?

-Ҳа, хаёлинг Гуляга кетдими?

Бу саволдан чўчиб тушдим. Наҳотки Гуля билан муносабатимизни ҳам билади? Уни ҳатто адам ва ойим билмайдилар-ку? Ростдан ҳам авлиёми бу? Фолбинлиги бормикан? Президент бўлгани бежиз эмасга ўхшайди...

Гуля билан карате мактабида танишганмиз. Чаққон қиз. Баъзан учрашиб турамиз. Бир-икки марта кинога бордик. Кийикка ўхшайди. Хуркиб туради. Қўлини ушлатишга қўймайди. Дарвоқе эртага учрашамиз. ““Бэ-эм-вэ”да борсам, “тамом бўлади”. “Шилқ” этиб йиқилиб қолса керак. Йўқ, у йиқиладиган қизлардан эмас. Дарҳол сўроқ қилшига тушади. ”Бу кимники? Адангникими? Олиб қочдингми? “Права”нг борми?” каби саволларни тўкиб ташласа керак. “Мени Президент қабул қилди. Бу ҳадя” десам, “Латифангни манга айтма!” дейди, ишонмайди. Тўғрида, ким ҳам ишонарди?

-Тайчи, ана улар билан ташашиб кўрасанми? Лекин ўлдириш йўқ. Ишни бир минутда тугатиш ҳам йўқ. Чўзиш керак. Ўшанда меҳнатингни таъмини сезасан. Рақибни майдонда айлантир, сарсон-саргардон қил, тугаб бораётганини томоша қил, йиқилиши, эмаклаб туриши, яна йиқилишидан роҳатлан. У кучли эканингни нафақат сезсин, балки тан берсин, санга қойил қолсин, кўзларида илтижо пайдо бўлсин, ёлвориш, ялиниш пайдо бўлсин... ана ундан кейин бир чертиб, думалатиб қўй. Майдонга чиқиши билан бир уриб йўқотсанг, ўзинг ҳам мазза қилмайсан, томошабин ҳам...

Президент шундай деб карате машқ қилаётганларнинг ёнига бошлади ва девордаги “волкинг-толкинг” телефоннинг тугмасини босиб, кимгадир:

-Хўрозингни олиб кел!-деди.

7. Гўрков

Костюм-шимда эдим. Президент:

-Мени ҳимоя қилиш керак бўлса ҳамма ишни ташлаб оқ кўйлак-оқ иштон қидирасанми? Аввал бироз рақсга тушиб баданингни қиздириб оласанми? Йўқ, сен чақмоқ бўлишинг керак. “Қарс” этдими, сен ҳам қарсиллашинг керак!-деди.

Шундан кейин болалар билан “ит-мушук” бўлиб, сакраб-сукраб тургандик, семиз, пакана бир киши кириб келди. Унинг орқасидан эргашган йигитнинг аққол чиниққанини ҳар қандай одам ҳам сезиши мумкин. Аммо унинг кунгфуни ўрганганини ҳамма ҳам сеза олмайди. Кунгфу билган одам ўнг оёқни оғирроқ ва чап оёқни енгил тортади. Унинг “саломни” битта оёқда туриб, биттасини тепага кўтариб, қўл бармоқларини чангалга айлантириб, икки томонга узатишдир. Демак, “ит-мушук”дан “шер ва қоплон” жангига ўтамиз...

Бир зумда болалар кўздан ғойиб бўлишди. Президент семиз одамнинг саломига алик ҳам олмай:

-“Отарчи”нинг итини йиқитишга тайёрлаганинг шуми?-деди.-Буниси ҳам олдингисининг копияси-ку?

-Буниси пишиқ. “Отарчини”нинг итини уради, “Молбоқар”нинг бўрисини ҳам..

-Катта гапирма! Олдин ҳам шунақа дегандинг. Аммо “Молбоқар”га етмай “Отарчи”нинг эшигидан қайтдинг. Юзимни ерга қаратдинг! Санга ишониб, кулгига қолдим. Агар “хўроз”инг мана шу болага ютқазса, сан ҳам ютқаздинг, федерацияни бошқасига топширасан!

-Бу боланими, бир ҳамлада ғажиб ташлайди!-деди ҳалиги одам манга беписанд қараб. У ҳақиқатдан ҳам ҳовлиқма экан. Жимгина турсақу олам гулистон. Лекин...

Президент унга қараб товушини кучайтирди:

-Санга доим шошма дейман, аммо қулоқ солмайсан! Тилинг ўзингдан олдин югуради. Бир зумдан кейин ўзинг тилингдан олдин югуриб қолмаслик учун дуо қил!

Семиз одам энди масала жиддийлигига тушунди, шекилли, индамай бошини эгди.

Рақибимни Президент ўргатгани каби ўйнатиб-ўйнатиб, кейин думалатаман деб тургандим, у ўнг қўли билан ҳавода чизиқ тортиб “буни тугат” ишорасини берди. Бу ишорани фақат биз биламиз, десам Президент ҳам билар экан.

Негадир унинг авзойи бузилганди. Сабабини қидиришга вақтим йўқ. Бутун кучимни кафтимга тўпладим. Рақибим “разведка” ҳамласи қилиши биланоқ “ўқ”ни унинг қўкрагига урдим. “Уҳ” дейишга ҳам улгурмай юрагини ғижимладида тиз чўқди. Қарасам, ҳалиги семиз одам ҳам ўтириб қолди. Президент эса ғолибона мағрурлик билан орқага қайтди. Нима қилишимни билмай қолдим.

Семиз одамга ёрдам берсаммикан, деб тургандим Президент ҳожатхона эшиги ёнида тўхтаб:

-Соя эгасидан узилиб қолмаслиги керак!-деди.- Нур орқада. Демак, олдинда бўлишинг лозим. Эшикни мен очаманми?

Югуриб бориб эшикни очдим. Президент ичкарига кириб, қўлини елкамга қўйди.

Хаёлимда “Отарчи” ким экан деган савол айланаётган эди.

-“Отарчи” ана у тожик бола. Имомали Раҳмон деб эшитганмисан, ўша. У тўйларда ашула айтиб юради. Шунинг учун “Отарчи” деймиз. Аммо жуда ёмон ити бор. Икки-уч марта бизни изза қилди. “Хўроз”имни уриб қўйиб, у ёқ-бу ёқларда “Ўзини дўппосладим” дебди. Биласанми, аслида у ҳақ. Унинг ити “хўроз”имни ургани билан ўзи мени дўппослагани орасида қандай фарқ бор? Ҳа, майли... жавобини берадиган кун келди!

Президентнинг боягина хафақон бўлган кўзларида энди оташ алангалаётган эди. У қоядан қанотларини очиб, парвозга отланган бургутга ўхшарди. Ўз шиддатига ўзи сиғмаётгандек. Гаплари ҳам қорни тўқ одамникдек дадил ва қатъий!.

-Эртага Остонага борамиз. “Отарчи” ҳам ити билан боради. Уни боягидай битта уришда тиз чўктирсанг бутун дунёни оёқларинг остига тўқаман. Лекин билиб қўй, бугунги ҳамма гап мана шу ерда қўмилди. Бундан кейин эшитган гапларинг ва кўрган воқеаларинг гўрковисан!

Президент шундай деб катта хонанинг эшиги томонга юрди. Югуриб бориб эшикни очаман десам:

-Йўқ, бу сафар манга қўйиб бер! Биринчиси ва охиргиси,-деди у.-Кейин кучоқлаб икки юзимдан чўлпиллатиб ўпдида елкамга бир уриб:

-Бор энди,-деди.

8. Благинизм

Адам қабулхонада кутиб ўтирган экан. Ҳеч нарса демади. Ойим “Агар адангни хурсанд ёки хафалигини юзига қараб топа оладиган одам чиқса, Нобел мукофотини олади” деганда минг карра ҳақ.

Лифтга чиққанимиздан кейингина у “Мен ҳам гўрковман,” деди. “Ҳамма маъноси билан,” деб қўшиб қўйди ва яна жимликка шўнғиди.

Гўрков?! Ўлган одамлар учун гўр ковлайдиган одам, лекин ҳар куни битта, баъзан бир нечта одамни кўмиш осон иш эмас. Бу катта меҳнат. Куч билан бирга темир асаб ҳам истайди.

У деярли қабристонда яшайди. Фақат битта қўрқуви бор дейишади, у ҳам бўлса лаҳад қазганда тупроқ босиб қолиши.

Лекин сирларни кўмиб юборадиган, гуноҳларни “лаҳад”га қўядиган “гўрков”ларчи? Улар нимадан қўрқадилар? Ана шу “лаҳад”нинг усти очилишидан.

Қизик. Биттаси ёпилиб қолишидан, биттаси очилиб кетишидан қўрқади. Унда нега ҳар иккаласини ҳам “гўрков” дейишади?

-Бу машинани немислар шахсан “батя” учун ясаган,-деди адам хаёлимни бўлиб. - “Железабетон”!

Машина сип-сиёҳ. Ялтираб турибди. Бирдан “шиқ” этиб эшиклари очилди.

-Чўнчагингдаги калитни “ўқийди”,-деди адам.-Эшикни очсанг мотори ишлаб кетади.

Адам ҳайдовчи томондаги эшикни кўрсатди.

-Правам уйда қолган...,-дедим.

-Бу машинани ҳайдаш учун гувоҳнома керак эмас. Уни тўхтатишмайди. Ҳамма билади, бу президентнинг шахсий машинаси.

Президентни шахсий машинаси? Нега уни менга ҳадя қилди? Ўзига бошқасини олдимикан? Нима бўлганда ҳам ҳали яп-янги. Ҳаммининг кўзини қамаштирадиган, оғзини қапаштирадиган бўлдим...

-“Батя” бир жойга борса, барибир сен билан боради, чунки ўзи машина ҳайдамайди. Энди сен унинг нафақат тансоқчиси, балки махсус ҳайдовчиси ҳам.

Адамнинг гапи қўлоғимга кирмади. Машинанинг ўзидан ўзи ишлаб кетиши бутун вужудимни титратгандек эди. Ичига қараб эса қангу-манг бўлиб қолдим. Худди митти саройга ўхшайди. Бош қўядиган вассодасини айтмайсизми? Юмшоқ, болишдек.

“Жаноб президент, машинангизга хуш келибсиз!” деган роботмонанд овоз эшитилди.

“Раҳмат!” деб жавоб қилди адам.

“Ички температура 36. Ичкиликлар даражаси эса 21. Шундай қолсинми?”

“Бас қил!” деди адам.

“Бас! Ўчдим” .

Аммо жойимга ўтиришим билан яна овоз келди:

“Ташқаридан хуруж бор. Сухбатни ёзиб олишмоқда. Эҳтиёт бўлинг!”

“Ўзимизникиларми?”

“Йўқ, ташқаридан”.

“Сателлитданми?”

“Нима дедингиз?”

“Орбитаданми?”

“Йўқ. Шу яқиндан”.

“Ким бўлиши мумкин?”

“Орқадаги машинадан”.

-Ҳа, улар ҳам ўзимизники! Буни қайтариб олиб келишади,-деди адам “бардачок”ка қўл уриб. -Кейин менга юзланди:

-Эсингдан чиқарма, батя благинизмни ёмон кўради.

“Благинизм”. Адам бу сўзни кўп такрорлайди.

-Ада, ҳа деб “благинизм” дейсиз, ўзи нима дегани бу? Ўзбекча ёки русча қилиб тушунтириб беринг,-дедим.

Адам “ўзингни бос” деган қараш қилиб, гапира кетди:

-Иккинчи жаҳон урушидан анча олдин “Максим Горький” деган самолёт ихтиро қилишган. Дунёдаги энг катта самолёт. Ичида кинотеатр, кутубхонадан тортиб, тенис ўйнайдиган жойгача бор экан. Уни синаб кўрадиган куни ёнида ҳарбий учқич ҳам унга йўлдошлик қилибди. Ҳарбий учқични Благин деган одам бошқарган. У ўзича самолётнинг оёғини осмондан қилиб учирибди. Аммо бирдан “Максим Горький”нинг қанотини кесиб кетибди. Икки самолёт ҳам қулаб тушиб, парам парча бўлибди. Шундан кейин қоидани бузиш, интизомга риоя қилмасликни “благинизм” дейдиган бўлишибди”. Агар қоидани бузсанг, батядан кўп эшитасан бу сўзни.

-Ҳали менга ҳеч ким қоида ўрнатмадику,-дедим ажабланиб.

-Сенга ҳеч ким қоида ўрнатмайди. Батянинг оғзидан чиққани – қоида, буюргани – қонун. У нима деса ўшани бажарасан! Иккиландингми, благинизм бўлади... Эрталаб бу машина яна уй олдига келтирилади. Батянинг буйруғи шундай. Оқсаройга ҳайдаб борасан. Биз эса ойинг билан Оқсарой ёнидаги уйга кўчиб борамиз. Бу ҳам буйруқ.

Шу пайт яна машина “гапириб қолди”:

“Сухбатни эшитаётганлар фақат орқадаги машинадан эмас! Ундан орқадаги машинадан ҳам эшитишмоқда”.

Адам қўлини оғзига қўйиб, “гапирма” белгисни кўрсатди. Кейин “машинани орқага бур” деб ишора қилди. Орқага бургандим, у ”Коналоҳху лам-якун мааху шах!” дедида битта нуқтани босди. Машина жавоб қилди: “Кона каанлам-якун!”

Бизни кузатган “Lacetti” эриётган каби ёна бошлади. Кейин портлаб кетди...

9. Апачи

Бўлган воқеадан шок ҳолга тушгандим. Қўрққаним йўқ, аммо ҳайрон эдим. Ҳайронлигим воқеадан ҳам кўпроқ адам ҳақида. Наҳотки у шундай катта ишларнинг ичида.

-Туш машинадан,-деди адам ва калитни бизни кузатиб келганларга берди.

-Пиёда кетамиз.

-Ада, боя қайси тилда гапирдингиз?

-Навоийнинг тилида. "Ҳайратул Аброр" деган китобидан олганмиз бу кодларни. Мана кодлар, мана бу ерда ёзилган ҳаммаси, эрталабгача ёдлаб ол, китобчани қайтиб берасан.

-Бунчани ёдлашга улгураманми?

-Боя портлаб кетган машинанинг ичидаги лақма каби жазоланмаслик учун ёдлашинг керак.

-У машинадаги ким эди?

-Бу машқ. Газ балонидан портлаб кетди деб қўйишади. Лекин билиб ол, ҳаётда ҳам рўй беради. Ўшанда қовун туширсанг сан ҳам машқларда қурбон бўлишинг ҳеч нарса эмас. Лекин санга ишонаман, пишиқсан!

-Машинанинг гапириши ҳам машқ эдими?

-Йўқ, машинага ростдан ҳам гапирадиган система ўрнатилган. Қандай саволлар ва гапларни гапира олиши ҳам шу китобчада бор. Японлар бир вақтлар Россия президенти Елцин учун лазер қўрима тайёрлашган. Аммо руслар қиммат деб олишмаган. Ўшани биз сотиб олганмиз. Шу китобчанинг охирида қайси тугмаларни боссанг, қандай ишлаши ҳам ёзилган. Бу ҳаёт. Балки бир умр бир марта ҳам ишлатмаслигинг мумкин ёки бугунги каби биринчи куниёқ ишлатишингга тўғри келади. Ҳаёт нима? Курашдан иборат. Агар курашни сен бошқарсанг доим ғолибсан. Ташаббусни қўлдан бердингми, ўша кун майдондан суриб чиқаришади. Благин ҳақида, батянинг "благинизм" деган сўзни яхши кўриши ҳақида гапиргандим.

-Ҳа, қоидабузарлик қилмаслик керак...

-Аслида ўша Благинга учишдан олдин қоидабузарлик қилишни буюришган. У рози бўлмаган. Кинога олиб Сталинга кўрсатамиз, у осмондаги "фигурали учиш"ни яхши

кўради” дейишганидан кейин рози бўлган. Аммо қазога учраб, ўлиб кетган ва номи қораланган. Демокчиманки, ўлим ҳукми келса ҳам “батя”нинг ўзидан эшитмагунча ишонма. Ҳатто мен ҳам “батя” кўйган қоидага қарши бир иш қил, десам, бажарма!

Адамни биринчи марта шундай юракдан самимий гапираётганини кўрдим.

-Сани ҳали бу ишга тавсия этмагандим. Аммо кейинчалик учун режам бор эди. Ишлар тезлашиб кетди. Ўзингни эҳтиёт қил! Агар “батя”ни эҳтиёт қилсанг, бу ўзингни эҳтиёт қилганинг.

-Остонага борганда “Отарчи”нинг тансоқчиси билан майдонга тушасан. У чиниққан бола. Лақаби “Таг”. Чунки “Тагги”ни билади. Билганда ҳам яхши билади. Бир айланишда рақибини бўғиб қўяди.

-“Тагги”дан хабарим бор. Тайванда тайчидан олдин “тагги”ни ўргатишган.

“Тагги” аслида ўғрилар, талончиларнинг хунари. Бир пайтлар Ҳиндистонда карвонларни талайдиган, меҳмонларни бўғиб кетадиганларни “Таг” дейишган. Гуруҳнинг ҳам, усулнинг ҳам номи “Тагги” бўлган. Йиллар ўтавериши билан уларнинг одамни бўғиб ўлдиришлари спортга ҳам кириб келган. Йўлини топиб, рақибнинг бўйнидан бўғиб туришади. У ҳавосизликдан ўлади. Бўйин остида қўл излари қолмайди. Чунки бўғганда бармоқларни ишлатишмайди. Тайчини билганлар буни кўп қўлламайдилар. Бунинг учун қўл, бўй узун бўлиши керак. Рақибга орқадан ҳамла қилиш шарт. Бу ҳолат тайчида оёқни орқага кўтариб уриш учун йўл очади, тайчини билганга қулай фурсат бўлади. Демак, рақимибнинг бўйи ва қўллари узун, ўзи ҳам кучли. Аммо тайчининг олтинчи қаватига чиқмаган. Агар чиққанда “Тагги”ни ишлатмасди.

-У иккита йигитимизни ўлдирди, “батя” жуда хафа бўлганди. Ўшанда бир неча кун жаҳлдан тушмаган. Қанча одамларни вазифадан олиб ташлаган. Қаҳратон қиш бўлишига қарамай Душанбега борадиган газни кезиб ташлаган. Чегараларни ёпиб қўйдирган. Адашиб ўтганларни отиб ташлашни буюрган. Учқичлар қатнови камайтирилган. Поездлар тўхтатиб қўйилган. Мана энди яна кураш вақти яқинлашган сайин ҳеч кимдан кўнгли тўлмаётган, асабийлашаётган эди. Сани ёқтириб қолди. Уч кун ҳеч иш қилмай сани ўрганди. Ички Ишлар вазирлиги, МХХ, ўзимизнинг “СП” ҳам сани ўрганишга сафарбар қилинди. Охирида бутун умидини санга боғлади. Имомали Раҳмонни “батя”нинг ўзи тахтга келтирган. У аввалига “батя”ни отам деб юриб, кейин саломини ҳам насиё қилди. Тансоқчиси бизникини уриб ташлагандан кейин бутунлай тўнини тескари кийди. Биласанми, “батя”га осон эмас. Ўзи топиб, ўзи ишга қўйган одам олти президентнинг олдида унинг устидан кулиб ўтирса...

-Қолганларнинг тансоқчилари ҳам жангга кирдими?

-Ҳа, уларни ҳам уриб ташлади. Лекин бошқалар бир-бирини масхара қилган эмас. Имомали очикдан очик “батя”нинг устидан куладиган, уни масхара қиладиган бўлди.

-Унинг боласини уриб ташашимга ишонасизми?

-“Унинг боласи” эмас, у душман!

Душман?

Уста Вуннинг гапи ёдимга тушди: “Қизил танлиларнинг бир қабиласидаги лидери ўзини “Дина” (“Одам”) деб номлабди. Буни эшитиб, унга рақиб бўлган қўшни қабилянинг бошлиғи ўзини “Апачи” (“Душман”) деб атабди. Унинг ғалабалари шунчалик кўп бўлибдики, минг-минглаб одамлар ўзларини “Апачи” дейдиган бўлибдилар. Биз дўстга дўст, душманга душман!”

Кўрамиз, ким “Апачи”?!

10. Садоқат

Кечқурун Гуля телефон қилди. Эртага муҳим иши чиқиб қолганини ва учрашувни кейинги ҳафтага суришни сўради. Нимадандир жуда хурсанд. Товуши жарангдор. Хаёл қилса телефоннинг ичига кириб! ёнимга етиб келса ва қулоғимга бир нималар пичирласа. Мен ҳам айни ҳолдаман. Лекин етиб борганим билан унга бўлган воқеалар ҳақида пичирлай олмайман. Қувончим ва ташвишларимни кўксимга кўмишга мажбурман. Унинг эртага бўладиган учрашувни қолдиргани ташвишимни енгиллатди. Чунки ҳали бирор баҳона топиб улгурмаган эдим.

Кечаси билан кодларни ёдладим.

“Кона каанлам-якун!” дегани “бўлган, аммо бўлмагандай”, ”Коналоҳху лам-якун мааху шах!” дегани эса “Оллоҳ бору аммо йўқдай” маънога эга экан. Ҳаммининг код отлари бор.

Президент – Беҳамто(ягона).

Хотини – “Моҳу сол” (ҳам ой, ҳам йил).

Катта қизи – “Моҳи шабгард”(тунда кезувчи ой).

Иккинчи қизи – “Моҳи нўшлаб” – (ширинсўз гўзал)

Катта невараси – “Дўнон” (тўрт яшар от).

Кичик невараси – “Кўгарчин”(каптар).

Бир-биридан қийин кодларни ёдлайман, деб ухлаб қолибман. Адам уйғотди. “Машина келди, кетамиз,” деди. Лекин ҳар куни икки соат машқим бор. Бу тайчининг қонуни. “Бир кунга бузсанг, бир умрга пушаймон бўласан” дерди уста.

- Учқичда жой бор, “Батя” келгунча машқни битириб оласан!

-“Батя”ми ёки “Беҳамто”ми?

-Ҳей, ҳей... кодларни тилингда олма! Фақат фавқулодда ҳолатларда ишлатилади. Миянгда кулфлаб қўй!

Ойим ҳам биз билан йўлга отланди. Ажабланганимни кўрган адам:

-“Батя” бизнинг ҳам боришимизни истаяпти. “Болелшик” ҳам кераклигини айтди,-деди.

Самолёт қаср экан. Ичига киришингиз билан ўзингизни жаннатда ҳис қиласиз. Гиламлар шунчалик гўзалки, таърифлаб бўлмайди. Худди Президентнинг олтинчи қаватдаги ишхонасининг нухасини ясаб қўйишгандек. Ҳар бир эшик олдида иккитадан йигит турибди. Улар менга масхараомўз қараб, кўринмас тарзда устимдан кулгандек кўриндилар. Чунки гавдам уларникидан анча кичик. Аммо кўрсатилаётган ҳурмат анча катта. Орқадаги эшикни очишди. Спорт зали. Бир четда теннис столи ҳам турибди. Тавба, самолётда ҳам теннис ўйнаса бўларканда?

Самолётнинг бир деворига Президент ва оиласининг сурати чизилган. Иккинчи томонда боғ-роғлар... Оёқ остидаги гиламда эса бир неча кишининг суврати. Таний олмадим. Шу ерда машқ қилдим. Машқим тугаши билан адам Президент келганини ва мени сўраётганини айтди. Ўрта залдан ўтиб олдинги хонага кирдик. Президент бир ўзи ўтирган экан. Ёнига чақирди. Кўп ўтмай командир келиб унга “чест берди” ва учишга изн сўради.

-Шошмасдан боравер, қозоқ озгина кутсин!-деди Президент. Кейин менга қараб гапира бошлади:

-Бир куни Останкино минорасининг тепасидаги ресторанда ўтиргандик. Владимир Владимирович “Давай, тансоқчиларнинг садоқатини синаб кўрамиз,” деди. Аввал

қозоқникини чақирдик. “Президентингга содик бўлсанг ўзингни шу минорадан ташлайсан,” дедик. Қизталақ, кўзини чирт юммай истеъфосини берворди. Кейин урус ҳам шундай қилди. Қирғиз билан тожик ҳам улардан ўрнак олди. Навбат бизникига келганда ҳеч нарса демай ўзини ташаворди. Ҳамма ҳангу-манг бўлди. Пастда уни ушлаб оладиган жой қилиб қўйишган экан. Ушлаб обкелишди. “Нега ҳеч ким ташламади-ю сен эса ғинг демай ўзингни отвординг?” деб сўрашди. Бизники “Самолётда ота-онам бор,” деб жавоб қилди. Ақлли бола эди. Аммо қовун туширди. Гапнинг тўғриси айтиб қўя қолди. Шунақа... Бизда садоқат ота-она билан боғлиқ. Мана санга ҳар қанча яхшилик қилсам ҳам барибир ота-онангга кўрсатган садоқатингни менга кўрсатмайсан! Бу оддий ҳол! Шунинг учун ҳам аданг ва ойингни ҳам олдим. Уларга садоқатингни кўрсатсанг, ўша манга ҳам етади. Лекин Худо кўрсатмасин сани уриб ташласа, бу дегани ана уларни ҳам уриб ташлагани...

Президент шундай деб бармоғи билан орқани кўрсатди. Чиксам, ойимнинг кўзида ёш:

-Болам шу кунларга етганингни ҳам кўрдим...,- дедилар. Лекин овозлари ҳазин ва сохта эди. Адам эса хавотирда. Бироздан кейин Президент яна ёнига чақириб қолди:

-“Отарчи”нинг боласини яхшилаб ўрган. У ҳам сани ўрганишга ҳаракат қилади. Уни чалғит. Нима қилишингни билолмасин. Уни ўз ҳунари билан тугат. Душманга қараши ўз тактикасини қўлласанг, буни кутмаган бўлади. Мағлуб қиласан. Бу аслида катта сиёсат. Сен тушуниш қийин мавжудот бўлишинг керак. Ҳеч ким қаллангдагини уқий олмасин. Ҳеч ким қайси оёғинг ва қайси қўлингни қаёққа, қачон ташлашингни тахмин қилолмасин. Ҳар қадамнинг, ҳар ҳаракатинг чалғитувчи бўлсин...

У Остона аэропортига қўнгуни мизгача маслаҳатлар бериб борди. Кайфияти яхши эди. Аммо пастга қаради-да, жаҳли чиқди:

-Қозоқ! Яна ўзи чиқмабди,-деди.- “Отарчи”ни кутишга чиқибдими?

Унинг саволига жавоб берадиган одам йўқ эди. У орқага қаради. Эшик ёнида турган кексароқ одам эгилиб унинг олдига келди. Президент унга бақирди:

-Эшитмадингми, нима дедим?

-Владимир Владимирович билан банд бўлса керак. “Отарчи”га чиқмайди. Ҳали кўрасиз етти букилиб сиздан узр сўрайди,-деди у пинагини ҳам бузмай.

-Бўпти, кечроқ тушамиз. Бироз қаққайиб туришсин!,-деди Президент. Кейин менга юзланиб:

-Кўрдингми ўғлим, бир марта ютқазсанг, кутиб олишга итни чиқаради, икки марта ютқазсанг, битни. Бу сафар Худо хоҳласа, ҳаммасини урамиз, санга ишондим. Ишончимни ўлдирсанг мени ўлдирганинг бўлади,-деди.

У шундай деб қўлини юзимга сураётганди самолёт бирдан қалқиб кетди.

11. Халта

Кўркув инсоннинг қонида бор дейишади. Кимдир ҳалокатдан кўрқса, кимдир фалокатдан.

Президент самолётнинг тўсатдан қалқиб кетишидан кўрқди. Буни бир қарашда сезишингиз мумкин эди. Ранги оқариб, қўллари титраб қолди. У бирор нарсани тутаман, деб жой тополмаётган кўр одамга ўхшарди. Бу қанча давом этди, билмайман. Балки бир сония, балки кўпроқ. Лекин тезда эски ҳолига қайтди ва ҳеч нарса бўлмагандек жойига ястаниб олди. Нафасини ростладида:

-Нима гап?-деб бақирди. Овози шунчалар кучли эдики, кулоқларим қанғиллаб кетди. Унинг бояги кўркув ҳолати менга кўчди. Ўзим билмаган ҳолда титраётгандим. Нима бўлганини қаёқдан биламан? Нега менга бақиради? Хайриятки, ичкаридан командир югуриб чиқди ва:

-Ўртоқ Президент, кечирасиз, самолётга қўйиладиган зинанинг мотори тўхтамаган кўринади, шиддат билан келиб урилди...,-деди.

-Аблаҳ, шунга ҳам ақлинг етмадими, буни атайлаб қилишган... Кўрмаяпсанми, козоқнинг ўзи йўқ, ўрнига ана у уйғур чиққан.

-Тошкентга боришганда биз ҳам...

-Санларда фақат гап бор... Қўлларингдан (...) ҳам келмайди!

Орқадан бир чиройли қиз сув олиб келди. У Президентнинг сўқинишга парво қилмади. Президент ҳам ҳеч нараса бўлмагандек сувдан қулига олдида юзини хўллади. Кейин ўрнидан турди. Ҳалиги қиз унинг костюмини кийгазиб, бўйинбоғини тўғирлади. Президент қизнинг орқасига битта шاپатиладида жилмая бошлади. Менга қараб ҳам жилмайди. Тушунмадим. Шу куйи дадил одимлар билан чиқиш эшиги томонга қараб юрди. У ўзини ўзи бошқаришга уста экан. Тайчида ҳам ҳатто ихтиёринг қўлингдан олиб қўйилганда ўзингни ўзинг бошқаришинг керак.

Бизни тўғри мажлис бўладиган жойга олиб боришди. Ҳамма бир кун олдин келиб бўлган экан.

-Сиз ҳам Борис Николаевичга ўхшаб самолётда ухлаб қоладиган бўлдингизми? Туртмасак уйғонмайсиз!,-деди бир киши. Ҳамма кулиб юборди. Аския бошланди.

-Пастга қарасам, ҳамма бир хил, қайси бири Нурсултан Абишич экан, деб ҳайрон бўлиб кутиб қолдим,-деди “батя”.

-Шуни билганимиз учун ҳам орқадан туртиб, ўзимизни танитиб қўйдик...

Президентлар худди болалардек қийқириб кула бошлашди. “Батя” кизариб кетди. Нимадир демоқчи бўлди. Лекин “Нурсултон Абишич” тўхташни билмасди:

-Бизникиларнинг ҳаммаси ўзимиздан, шунинг учун бир хил, сизники каби термагул эмас!

Тағин кулги бўлди.

-Илтимос қилсалар ўзларига ўхшаганлардан бир-иккита ташлар эдик,-деди қорақош киши.

-Ҳамма гапирса ҳам сен жим тур, Имомчик, ўзингни у томонга мен ташалагану энди сен бу ёққа ташлайдиган бўлдингми?-деди “батя”.

-Ташла ташлашни мажлисдан кейин кўрамиз!-деди у.-Тағин ташлаб қочманг!

-Мажлисга кирмасак шу ерда ҳам ташлаб юборасизлар!-деб Путин олдинга қараб юрди. Қолганлар унга эргашдилар.

Путин ҳақида кўп қизиққандим. Негадир уни биринчи кўришим бўлсада ҳаяжон босмади. Унинг кураш услуби ўзига хос. Ҳеч бир рақибни уни енгиш учун майдонга тушмайди. У енгилишни истаган одамни енгишга уринади. Биз ҳам Тайванда устага енгилишни истардик. Чунки ундан кўрқардик. У аста-секин биздан ана шу кўрқувни силиб олганди.

Президентлар кула-кула ичкарига киришди. Биз эшик ёнида қолдик. Фотомухбирлар кириб чиқишгандан кейин бир киши келиб, биттадан тансоқчи бориб орқада ўтирсин, деди.

“Отарчи”нинг тансоқчисини шу ерда кўрдим. У тинмай менга қарарди ва масҳара қилгандек тиржаярди. Унинг гавдаси меникига қарийб иккита келади. Қўллари ҳам оёққа ўхшайди. Бўйни хўкизниги каби семириб, елкаси билан бошининг орасида жой қолмаган. У кўпроқ оғир тош кўтарувчини эслатади. Балки бокс ҳам тушар, каратени ҳам билар, аммо тайчидан хабари йўқлиги аниқ.

Тайчининг бошқа Узоқ Шарқ ўйинларидан фарқи кўп. Курашга киришдан олдин бошингдан кўринмас ип билан кўкка боғланасан. Оёқларинг ерга осилган. Бутун вужудинг халта. Осиб кўйилган халта. Ана шуни ҳис қолган ҳолатда ўзингни бошқаришинг керак. Бир зумда халтадан одамга, одамдан тайчи жангчисига айланишинг лозим.

“Дунёда миллионлаб одамлар турли курашларни ўрганадилар. Лекин миллионтадан биттасигина тайчини ўргана олади” дерди уста Вун.

Тайчи инсоннинг кўзга кўринмас қувватини ишлатадиган иқтидор. Энг кўп энергия чақалоқда бўларкан. Инсондаги бу қувватнинг гавдага, мускулларга алоқаси йўқ. Уни ишга солиш учун каллада бошқарув иродаси бунёд этилиши керак. Шунинг учун ҳам чақалоқ бу қувватни ишга сололмайди.

Тайчининг иккинчи қондаси шуки, душманнинг қувватини ҳам ўзига қарши ишлатиш даркор. Унинг ҳаракатларини ўрганиб, қуввати келадиган йўналишга кириб олиб, кучни ўзига қайтариш туфайли зарбани икки карра кўпайтириш мумкин.

“Отарчининг” тансоқчиси ҳам халта. Унда бу халтани жангчига айлантириш қобилияти йўқ. Қобилияти бўлганда бунчалик беписанд қараб, тиржайиб, масхара қилмаган бўларди.

Ҳар қандай енгилмас одамни енгадиган бошқа енгилмас одам бўлади. Ҳар қандай кучдан устунроқ куч бор. Тайчининг бу фалсафасини билган киши рақибини масхара қилмайди. Ҳатто унинг қанақа “ёнғоқ”лигини чақиб кўрган бўлсада, ҳисларини яшириши керак. Шунинг учун унга қарамай кўйдим.

Путиннинг орқасида ўтирган тансоқчи диққатимни тортди. Кексароқ, аммо ҳамма нарсани биладиган. Жуда босиқ, бировга парво қилмайдиган, ўзига ишонадиган одам. У курашчидан ҳам кўпроқ устага, тренерга ўхшарди. Қараб турганимни сезди ва “диққатинг президентингда бўлсин” дегандек қошини қимирлатиб қўйди.

12. Боксчи ва чумоли

Мажлис олдидан ҳамма нарсани ҳозирлаб қўйишган экан. Путин:

-Кўл қўямизми?-деди.

“Кетдик!”, деб қўл қўя бошлашди. Ёрдамчилар бир зумда имзоланган ҳужжатларни кўтариб чиқиб кетишди.

-Тиливизунга ким нимани гапиради?-деб сўради Путин.

-Бошида келишганимиздек, кимнинг “хўрози” ютса, ўша гапиради,-деди “Абишич”. – Аммо “Тиливизун” дегани “тили узун” деганидир. Буни ҳам унутмайлик!

-Мен Самарқанд ва Бухорини ҳалигача ололмаганим ҳақида гапираман,-деди қорақош “Отарчи”.

-Самарқанд ва Бухорони бераман, деган ким?-жаҳл қилди “Батя” .

-Ўтган сафар ютиб олгандимку лекин сўзингизда турмадингиз.

-Унақа бўлса сан ҳам Ленинободни ютқаздинг-ку? Нега бермадинг?

-Биринчидан, сизга ютқазмадим. Иккинчидан, Ленинобод эмас, Сўғд. Учинчидан, қирғизларга ўзбекларнинг нима кераги бор? Уларга “аналгин” учун Ўш ҳам етиб ортади.

-Базарит қилмайлик, – дея сўзга аралашди Путин.-Бунақада ишларимиз бардак бўлади. Бу гаплар эллик грамм “ўра”га тушгандан кейин оғиздан чиқадиган гаплар. Олдин ҳам келишганимиз, шартларимизни мана шу ерда олдиндан “безбалда” айтамыз, бизга “барзомер” ёки “ганчар”нинг кераги йўқ, ҳаммамиз жиддий одамлар. Ютқаздингми, бажар!. Бўлмаса, “шара”миз шара-барага айланиб қолади.

Путиннинг жаргонини тушуниш қийин экан. “Батя” унга нимадир демокчи бўлди. Путин унга қараб давом қилди:

-Мана, “Абғаниеч” Туркменистонга чегарадош ерни ютқазганди, “мазолит” қилмасдан, ғинг демасдан берди. ”Абишич” бизга ютқазганларини индамай топширди. Майли, ўтганга саловат. “Самарқанд-Бухоро” деб ножиддий гаплар қилмайлик. “Бозор”га реалистик нарсаларни тикайлик. Бугун маники ютса, Ўзбекистон бир ой Москвани бепул мева билан таъминлайди. Қозоғистон ютқазса, Байконурнинг яна бир қисмини ижарага беради. Туркменистондан иккифуқаролик истайман. Тожикистон эса ҳарбий базамизни яна олти ойга боқади. Мана, ҳаммаси реалистик. Қани сизлардан эштайлик.

Путин “бартендер” йигитга: ёзаяпсанми, дегандек қараб қўйди.

Президентлар ўз шартларини айта бошлашди. Қирғизистон раҳбари Сўх анклавига шериклик истади. “Абишич” эса ўзбек мардикорларини олиб кетишни сўради.

Кейин сўзни “Батя” олди:

-Агар ютсам Раҳмон Ўзбекистон Исломиё ҳаракатини чиқариб юборади, Қозоғистон яна бир йилга ғалла беради, Қирғизистон Ўшни тозалайди, Туркманистон Туркия ва Эрон билан қилаётган газ ўйинига бизни ҳам қўшади...

-Ўзбекистон Маҳмудни қайтарса, биз ҳам “ана у”ларни чиқарамиз,-деди “Отарчи”.

-Маҳмуд Худойбердиев бизда бўлсаки, қайтарсак,-деди “Батя”

-Унинг Амир Темур ғоридаги базаси ҳам сизда эмасми?

-Ҳей, ҳали шпионлик ҳам қилаяман дегин! - ”Батя” қўлини пешлаб ўрнидан турганди, Путин “Спокойно!” деб қўли билан ўтиринг, ишорасини қилди.

Давлат раҳбарлари ёш болага ўхшаркан. Сал нарсага жаҳли чиқиб, сал нарсага пусиб қоларкан. Лекин катта-катта масалаларни мана шундай осон ҳал қилишларига беш кеттим. Ютдингми ол, ютқаздингми бер!

-Бўпти, қишга бепул газ берасиз!-деди “Отарчи”.

Шу пайт қаердандир телефоннинг “минғиллаган” овози келди.

Путиннинг жаҳли чиқди. Бошқаларнинг ҳам асаблари бузилди. Ёдимга адамнинг гапи тушди. Уяли телефон – уятли телефон. Чунки уяли телефонда ҳамма гапни гапириб бўлмайди. Ёзиб оладиганлар бор.

Ҳамма қидир – кидирга ўтди. Путин костюмини стулга осган экан. Телефон ўзидан чиқди.

-Ким солиб қўйди буни?- у шундай деб орқага қаради. Орқада ҳеч ким йўқ эди. Кейин телефонни елкаси оша ўша ёққа отиб юборди ва эсига нимадир тушгандек кулиб қўйди.

Ҳамма ҳеч нарсаси йўқлигини бир-бирига кўрсатгандек чўнтагини қайта-қайта ковлаб, бошқа хонага ўтди. Спорт залидек хона. Кенгиш. Деразаси йўқ. Тунги клубга ўхшайди. Бир четда бар ясалган - стол устига ичкиликлар, егуликлар қўйилган. Битта “бармен” йигит қўлидаги “Айпад”га айтилганларни ёзиб турибди. У “бармен”га ўхшамайди, “бартендер”га ўхшайди. Аслида бармен ҳам, бартендер ҳам ичкилик қуувчи. Лекин озгина фарқи бор. Ҳамма ҳам “бармен” бўла олади. Бу “бар” ва “мен” сўзларидан тузилган. “Хола одам” деса бўлади. “Бартендер” ҳам икки сўздан тузилган ва “Мулозиматчи хола”. У ўз касбини илмга айлантирган одам. Шу соҳани миридан-сиригача билиши керак.

Лекин бу йигитда ортиқчаси ҳам бор. У стенографчиликдан ташқари тайчидан ҳам хабардор. Кирганимдан бери кўзининг тагидан менга қараб қўяди. У ҳам мени “таниди”, шекилли?!

Ҳар бир президентнинг ёнида биттадан “соқчи”. Бошқа одам йўқ. Президентлар тансоқчиларни эркалата бошлашди. “Батя” ҳам кўлимни ушлаб, маҳкам қисди. У асабий. Кафти терлаган эканми ёки ҳозир терлай бошладими, кўлим нам бўлди.

Шу дамда “Батя” нинг кеча федерация раисига “Хўрозингни олиб кел” дегани ва кейин “Оқпадарнинг ити” деган гаплари ёдимга тушди.

Демак, биз президентлар учун “хўроз” ёки “ит” миз. Исташса эркалатишади, исташса, тепиб юборишади.

-Боксчи билан чумоли нимадан кўрқади?- деди Путин ва ўзи жавоб қилди: -Боксчи бошига мушт келиб қолишдан, чумоли эса бошига оёқ келиб қолишдан кўрқади. Ҳозир ҳаммамиз шу аҳволда. Қани ким бошлайди?

13. “Косатка”

Тоққа аста-секин чиқилади. Лекин бир кунда зирванинг тепасига чиқиш ҳам ҳеч нарса эмас экан. Кеча эрталаб қаерда эдим, бугун қаердаман? Қизиғи шундаки, бунга “яшин тезлигида” кўникдим. Миллион-миллион одамларга ҳукм этиб турган мана бу кишиларни худди олдин кўргандек, уларга ўргангандекман. Улар билан ҳар куни учрашиб, ҳар куни муштлишиб юргандекмиз. Буларнинг зирвага чиқишлари қандай бўлган экан? Баъзиларига осон бўлмагани аниқ. Чунки фавкулудда бир қобилиятга эга бўлишлари керак. Лекин ҳаммаси Путиннинг олдида “памперси”ни хўл қилганга ўхшаб қолгани кучларининг заифлигидан.

Фақат ана у козоқ амаки болалигида жуда шўх бўлганга ўхшайди. Инсон қариса, болалигига қайтади, дейишадику. Ҳали унга, ҳали бунга ҳазил қилиб, юракдан кулиб ўтирибди. Президентларнинг кўлидаги қадах бўшамасдан “бартендер”га имо қилиб турибди. Ҳушёр одам.

Сочи тўкилиб бўлган қирғиз тоға эса ҳеч кимга қарамай овқат еб, устидан қадахни бўшатиб қўймоқда. У “бева” ўргимчакка ўхшайди. “Бева ўргимчак”ни “қора-бева” ҳам дейишаркан. Эри ўлгандан кейин тўрининг ўртасида мотам тутаркан. Четдан келган эркак ўргимчак унинг ипини силкитиб, “кўнглингни олмоқчиман” дегандек “сигнал” юбораркан. У “келавер” деб торини “тиринглантиб” кўяркан. Эркак ўргимчак унинг ҳузурига етиб келиши

билан оч ётган “қора бева” уни бир зумда еб кўяркан. Буни айтиб берган уста Вун “Қайтиб чиқиш йўлини билмасанг тўрга кирма” дерди.

“Отарчи”нинг боласи ўртада “бева” ўргимчак каби кўкрак кериб турибди. Мени бир тийинга олмагани яққол сезилади. Ўйин қоидасига кўра, саломлашман, деб ёнига борсам, бир мушт кўйганди, учиб кетдим. Ҳамма кулиб юборди. Айтганимдек, боксчи экан. Агар яна бир-икки мушт урса, эсанкиратиб кўйиши аниқ. “Тўр”дан қайтиб чиқишни биламан. Бунга ем бўладиган аҳмоқ йўқ.

Унинг атрофида айланавериб, ҳужумларини ҳавога учиравердим. Охири асабийлаша бошлади. Ҳамла қилаверди, чап беравердим. Энди унинг устидан кула бошлашди. У кўлини ҳали у томонга, ҳали бу томонга отаётган тентакка менгзарди.

Хуллас, бу “девона”ни анча тентиратдим. Терлаб, нафас олиши бироз қийинлашди. Унга сал яқинлашдим. Бутун кучини тўплаб битта зарба билан мени тугатмоқчи бўлди. Айланиб, зарбаси йўналишига “кириб олдим” ва қувватни ўзига қайтардим. Айни пайтда бир эгилиб оёғини ҳам чалиб юбордим. Шундай йиқилдики, учкич қалқиб кетгани каби ўзим ҳам тентираб кетдим. Катта одамнинг гурсиллаб йиқилиши катта воқеа. Бунақа йиқилишдан кейин ўриндан туриш осон эмас.

Шу пайт кўзим “Батя”га тушиб қолди. У ўрнидан туриб олган, тинмай “битир” ишорасини қилаётганди. Кўкка бир сакраб, тиззам билан “душман”нинг кекирдагига урилдим. Қўлим эса аллақачон унинг манглай орасини “чертиб” улгурганди.

Секин “Батя”га яқинлашдим. У шитоб билан бағрига босди. Кейин бошқаларга қарадим. Ҳамманинг ранг-рўйи ўзгарган, фақат Путин бепарводек. Ташқаридан икки киши келиб, “Отарчи”нинг боласини судраб олиб чиқишди.

-Раҳмон, тугадингми, ҳа, тилинг комингга ёпишиб қолдими-а?

“Батя” ҳар қанча масхара қилса ҳам “Отарчи” ғинг демади. “Батя” юзини буриштириб, ”Оқпадар” деб кўйди. Адам ҳам шундай дейди. “Батя, уни колхоз раислигидан Президентликка кўтарди, у эса нонкўрлик қилмоқда” деганди. Шу дамда ”Оқпадар”- “Отарчи” шокка тушиб қолганди. Бундай тугагини кутмаган-да.

“Батя” менга:

-Бор, бир нарса ичиб ол,-деди.

“Бартендер”нинг ёнига келсам:

-Сен ҳам уста Вунда ўқиганмисан?-деб сўради.

-Уста Вун зўр уста, шундай эмасми?- деб саволига савол билан жавоб қилдим.

У тушунди. Лекин негадир уни майдонга туширишмади. Балки ҳозирча “гилам тагида” сақлашаётгандир? Келажакда туширишлари мумкин.

Президентларга қарасам, Путин мени кўрсатиб “Батя”га нимадир деди. Кейин қозоқ амаки ҳам “Батя”нинг қулоғига пичирлади.

-Ҳаммасини битир, аммо урусга ютқаз!-деди “Батя” ёнига чақириб.

Қандай қилиб ютқазаман? Бу ўлим дегани-ку? Ёки “Батя” ўлимимга қарор бердимми? Қалламга қуйилиб келаётган саволларни юзимдан сезди, шекилли:

-Қўрқма у сени ўлдирмайди, йўлини топиб ютқаз!-деди.

Путин ҳам шу томонга қараб турган экан, ёнимизга келиб, кулимсирадида, ўйинсиз таслим бўлганини айтиб, “Батя”ни табриклади. Бошқалар ҳам шуни кутиб ўтиришган эканми, ўйинга нукта қўйишди.

“Батя” севинганиданми, кўп ичди. У давранинг қаҳрамони эди. Қайтарканмиз елкамга қўлини қўйиб:

-Биласанми Путин нима деди? “Бу болани ўзингиздан узоқ тутинг”,-деди. Шу гапни Нурсултон ҳам айтди. Нима эмиш, сан Косатка эмишсан. Косаткани биласанми? Делфиндан катта, китдан кичикроқ, уни “Орка” ҳам дейишаркан. Океандан ушлаб, ҳовузга олиб келсанг, қўлга тез ўрганаркан. Ҳамма айтганингни қиларкан, лекин бир кун келиб эгасини ҳам аямай ўлдираркан. Санга булар катта нарх қўйишди. Сотмайман, дедим. Шундай кейин сани наҳанг Косаткага ўхшатишди. Агар сан Косатка бўлсанг, нега сотиб олмоқчи бўлдилар-а? ... етолмагандан кейин пуф сассиқ бўлади-да, – деб хохолаб кулди-ю Тошкентга келганимизча маза қилиб хурракни отди.

Учқичдан тушарканмиз:

-Сан энди менинг Дўрмондаги уйимда яшайсан. Ҳар кун эрталаб машинада ишга келасан ва кечкурун яна Президент каби уйинга қайтасан. Худди Президент каби! Олдинда ва орқада кузатувчилар, шон-шараф билан бориб келасан,-деди.

Кейин ёнимиздаги кекса одамга юзланди:

-Зелемхон, кечаги планлар ўзгарди. Ота-онаси ҳам у билан бирга яшасин. Охранани кучайтиринглар. Уни отиб кетишлари ҳеч гап эмас. Ҳар қадамини кузатинглар ва маҳкам ҳимоя қилинглар. Ўзи ҳақида ҳеч қандай миш-миш чиқмасин. Ота-бобоси Қозондан ва татар эканлигини билишса, бизники деб қолишади.

“Батя” яна менга қаради-да:

-Сани бир умр ҳовузда сақламайман, денгизда яшайсан, - деди, - Аммо менинг соҳилимга яқин жойларда... Санга истаганинг қадар эркинлик бераман, фақат айтган пайтимда, айтган гапимга шай турсанг бўлди. Ҳар кун эмас, муҳим воқеалардагина эшик ёнида бўласан. Сафарларга эса бирга борамиз. Лекин ўзингни қўйиб юборма! Ҳар куни машқ қилганинг ҳақида эса адангдан ҳисоб сўраб тураман!

14. Бўстонлик

Эрталаб Президентнинг машинаси биз ётган бинонинг гараж қисмига кирди ва унга фақат мен миндим, адам эса ташқаридаги машиналардан бирига. Олдинда ва орқада бир қанча махсус машина билан йўлга чиқдик. Ҳаммасига рангли чироқлар ўрнатилган. Чироқларнинг ўчиб ёниши кишининг қалбига куч олиб киради.

Лекин Буюк Ипак йўли бўм-бўш. Қизик, негадир йўл четида одам кўринмайди. Сел олдидан инига кириб кетган чумолилардек ҳамма уйига бекиниб олганми? Нега Президентнинг кортежи улар учун қизик эмас? Балки ҳамма ўз иши билан банддир? Йўқ, бу соатда йўлакларда ишга борувчилар бўлиши керак-ку? Мактабга борадиган ўқувчилар ҳам кўринмайди? Балки...одамлар юрадиган йўлаклар бекитиб қўйилдими?

”Батя” мени одамларга кўрсатмоқчи эмасмикан? Унда машинанинг орқа қисмида ўтирган бўлардим. Чунки орқа ойналар қора. Ичкари кўринмайди. Лекин адам олдинда ўтиришимни сўради.

Демак, кўринишим-кўринмаслигим муҳим эмас.

Ундай бўлса, одамлар қаёққа ғойиб бўлишди? Балки бу ҳам ўйиндир? Президент Дўрмонда яшайди ва ҳар куни ишга қатнайди деган ўйин! Ахир “Батя”нинг ўзи айтдику: “Эрталаб келасан ва кечқурун яна шу машинада қайтасан” деб.

Ҳа, бу йўлдан Президент ўтмоқда, деб ҳаммани чалғитишмоқда. Машинага гаражда минишим ҳам шундан. Олдиндаги ва орқадаги миршаблару махсус хизмат ходимлари ҳам билишмаса керак? “Батя”га қойил. Шунча нарсани қандай ўйлаб, қандай режалар экан?

Оқсаройга келишимиз билан “кузатувчилар” орқада қолиб фақат мен минган машина ичкарига кирди. Олам сув сепгандек сукунатда. Машина бинога кириш эшиги олдида тўхтади ва ҳайдовчи каминага қараб тиржайиб қўйди. Тушиб, ичкарига қараб юрдим. Адам бошқа эшикдан кириб келди ва:

-Бугун дам олиш кунинг, истасанг шаҳарни айланиб келамиз. Сани қўриқлаш манга топширилган. Аслида сан “Батя”га соя бўлишинг керак эди. Лекин ман санга соя бўлиб қолдим. Яна уч-тўрт киши атрофимизда бўлади. Хўп, қаерга борамиз?-деди.

Бу ёғи қизиқ бўлди-ку? Адамсиз ҳеч қаерга боролмайманми? Ростдан ҳам уч-тўрт киши атрофимда юрадимми? Мен ҳам Президент бўлиб қолдим-ми? Ҳеч ким билмайдиган, ҳеч ким танимайдиган Президент!

Адам ким биландир гаплашдида менга қараб:

-Бўпти хаёл сураверма, кетдик, Бўстонликқа бориб келамиз,-деди.

-Бўстонлик? У ерда нима қиламиз?

-Борганда кўрасан... жаннат!

Президент “тортиқ” қилган “Бэ-эм-ве”ни олдик. Кузатувчилар билан бирга йўлга чиқдик. Адам Бўстонликқа бораётганимизни кимларгадир айтиб қўйди.

Йўлларни очиб туришса, Олмаота олти қадам дегандек бир соатда Ғазалкентдан ўтиб Чорвоққа етдик. “Кириш мумкин эмас” белгиларини ортда қолдириб, атрофи боғ билан ўралаган полигонга чиқдик. Гўзал жой. Чор атроф адрлару тоғларга уланиб кетган.

-Бу “Беш орол” полигони. “Батя” ва оиласи отишни шу ерда машқ қилишади,-деди адам кўлимга “Макаров”ни тутқазаркан.-Бу “именной”. Ўзингники.

-Бу жойларни обдон билишинг керак. “Батя” кетдик деса, қаерга, деб турмайсан.

Полигонда отиш учун ҳеч қандай белги-нишон йўқ.

-Қайси томонга отамиз,-деб сўрадим.

-Кийик қайси томондан чиқса, ўша томонга!

-Кийик!

-Ҳа, бу ерда машқ қиламиз. Хизматчилар кийикни қўйиб юборадилар. Отишга улгуришинг керак. Ҳақиқий ов учун Ўғам-Чотқолга борамиз. У ерда Афғонистондан олиб келинган қорақулоқ Жайранлар ҳам бор. Генерал Дўстим ҳар келганда бир нечтасини келтиради. Ҳали сан қувур шохли кийикларни кўрмадинг. Уларни ажратиб олишинг керак. Оху нима? Буғу нима? Архар нима? Билишинг керак. Билмасанг бошинг учиб кетиши мумкин. “Болгария президенти Пирванов Зоминда “Қизил китоб”га кирган архарни отди” деб бутун дунёда роса шов-шув қилишганди. У охири кечирим сўраб қутилди. “Батя” ҳаммани миҳнинг устига ўтқазди. Бир неча кишининг боши кетди. Ҳали бир кун Зомин ва Яккабоғга ўтамиз. Қоплонларни кўрамиз.

-Қоплонлар!

-Ҳа.. Ҳатто оқ қоплонлар ҳам бор. Фақат уларни овлаш мумкин эмас. Улар “Батя”нинг севган “болалари”. Иккитасини “Отарчи”га ютқазганмиз. Энди ўзинг қайтариб оласан уларни. “Батя” оқ қоплонларни яхши кўради. Уларнинг кўзига тикилиб ўтиришни истайди. Қизталақ қоплонлар ҳам одам танийди. “Батя”га қараб-қараб кетиб қолишади.

Адам гапиришдан тўхтади. Бир-бирини қувгандек кийикчалар пайдо бўлди. Илгари адам билан ўқ отадиган жойларга борганмиз. Мерган бўлмасам ҳам анча “очко” терганман. Аммо кийикчалар махсус машқдан ўтганми, шундай тез, чаққонки бир кўриниб, кўздан ғойиб бўлади. Терлаб-пишиб иккитасини йиқитдим. Синовдан ўтдим, шекилли, адам:

-Энди Чорвоққа чиқамиз,- деди.

“Рация” орқали боришимизни маълум қилди. Бундай пайта Чорвоқ қайиқлардан “тозаланар” ва атрофида куш кўндирилмас экан. Қайиқда сузиб, сувнинг ўртасига бордик. Худди эртақлардаги каби бир кема турибди.

-Буни Мираброр акам Финландиядан парча-парча келтириб, шу ерда ясатди. Президентнинг сувдаги дачаси,-деди адам.

Ростдан ҳам сувнинг ўртасида жаннатни куриб қўйишибди. Сузадиган жаннат. Ичида ёш-ёш гўзал қизлар, худди келинчаклардек ясаниб, қушдек қанот қоқиб хизмат қилишмоқда. Махсус массаж хоналари. Ҳовуз. Бовлинг, теннис ўйнайдиган жойлар....

Адам қизлардан бирининг белидан кучдида менга қараб:

-Ойингга айтиб юрма, сан ҳам истаганингни танла, бугун дам олиш куни. “Батя”нинг ўзи санга байрам берган,-деди.-Яйраб келинглар деган! Бу ҳаммага ҳам насиб этмайди!

Адамни аввалига ёмон кўриб кетдим. Ойимга хиёнат қилмоқда-ку, деб ўйладим. Бироздан кейин қизлардан бири ўзимнинг ҳам диққатимни ўғирлади. Қош сузганди, баданим жимирлай бошлади. Демак, ўзим ҳам Гуляга хиёнат қилишим мумкин. Тўхта! Гуляга ҳали уйланганим йўқ-ку! Ҳатто “севаман” деб айтганим эмас. Ҳали унинг нози пишсин. Ҳозир эса “қовунни тилимлаш” керак.

Гўзал ҳам гўзал экан. Шундай роҳатлатдики, бу ердан кетгим келмай қолди. Лекин илож қанча? У билан хонадан бир-биримизга суйкалиб чиқсак, қаршимда Гуля турибди. Тушимми ўнгимми? Мени кўриб ранги ўзгарди. Лаби титради. Нима қиларимни ва нима дейишимни билмай қолдим. Шу пайт нариги хонадан адам чиқиб келди:

-Санга айтиш эсимдан чиқибди, Гуляни қизлар баталонига ишга олдик,-деди.

-Кутганимиз “Президент” сиз экансизда,-деди Гуля ва адамга қараб:

-Ўртоқ генерал мен Тошкентга бормоқчиман, сиз билан кетсам бўладими?-деди.

Нима? Генерал? Адам генералми? Агар генерал бўлганда унинг формасини нега ҳеч кўрмаганман? Форма киймайдиган генераллар ҳам борми? Унинг хонасига кирардим, видеоларини томоша қилардим, лекин ҳеч қачон формасини кўрмаганман. Балки Гуля адашаётгандир?

-Коллона хўжайини ёнингда, унга мурожаат қил!-деди адам Гуляга хафақон тарзда.

15. Олтин тангалар

Гуля менга қаради, мен унга. Иккаламиз ҳам жим. Унинг кўзларида нафратсимон тўлқин. Кимдан нафрат қилади? Менданми? Ким бўлибдики, нафрат қилади? Осмондан тушган оймиди? Бу ердаги гўзаллар олдида у лойга ботган гўсалага ўхшаб қолган. Қиз деганни нози билан бирга меҳри ҳам бўлиши керак. Сузаман деган кўчқордек ўкрайиб турибди. Нима эмиш, биз билан Тошкентга борармиш. Бунинг учун сал пастроққа тушиш керак.

Унга бир нарса демоқчи бўлиб тургандим адам эшикдан кириб келган бир кишидан:

-Махсус юк келдими?-деб сўради.

У “Ҳа” ишорасини қилиши билан менга қараб:

-Бўпти, ошиқ-машуқликни кейинга қолдирамиз, кетдик, давлат ишини бажаришимиз керак,-деди. Кейин Гуляга:

-Бор, аданг билан гаплаш, нимани муҳокама қилиш ва нимани муҳокама қилмасликни, қаерга бориш ва қаерга бормасликни ўргатиб қўйсин,-деди.

-Отаси ҳам қизига ўхшаган ўжар!-деди адам ташқарига чиқарканмиз.-Чаппасига айтдим, қизи ҳам отасига ўхшаган ўжар. Олма олманинг тагига тушади.

Демак, Гулянинг отаси ҳам биз билан ишлайди. Ҳали уни кўрмадим. Кўрсам танирдим. Гуляни машқларга олиб келиб-олиб кетадиган одам унинг адаси бўлиши мумкин. Балки... ким билади, ҳозир кимнинг кимлиги ҳам билинмай қолди.

Адам билан полигон ёнидаги бинога бордик. Бинонинг машиналар учун қурилган қисмида битта ҳарбий юк машинаси турибди. Адам ҳамма ёқни текшириб чиқди, кейин бинонинг дарвозасини ёпиб, ичкаридан қулфлади.

Машинанинг орқа қисмидаги брезентни тепага ташлади. Машинада темир сандиқлар.

-Буларни очамиз. Сен видеога олиб турасан. Қакқайиб қолма, сандиқларда олтин бор. Бу давлат сири. Иккаламиздан бошқа одам билмаслиги керак.

Адам шундай деб кичинагина видеоёзарни қўлимга тутқазди. Кейин бир сакраб машинага минди. Сандиқлардан бирини очди.

-Нега қараб турибсан, бу ёқа чиқ! Ўттиз икки соат ёзади. Бу ердан жўнаб кетгунимизгача ҳамма нарсани ёзгин. Апил-тапил қилма, ўзинг уни “Батя”га қўйиб берасан!

Машинага чиқиб суратга ола бошладим. Битта сандиқдаги тангаларнинг устига “1994 йил. Амир Темур ҳайкали” деб ёзилган. Фокусни яқинлаштирдим. Амир Темурнинг от минган ҳайкали тасвирланган. Бошқа тангаларга қараб иккинчи томонини ҳам суратга олишга тиришдим. Иккинчи томонида “Батя”нинг от устидаги суврати ва исми-шарифи ёзилган.

Иккинчи қатордаги сандиқлардан бирини очдик. Бир томонида “Мирзо Улуғбек” деб ёзилган. Орқасида эса “Батя”нинг хаёл суриб турган портрети. Сандиқда ”Бу олтин танга Ўзбекистон Республикаси Марказий банкнинг Муҳаммад Тарағай Улуғбек таваллудининг 600 йиллиги муносабати билан олтиндан тайёрланган” деб ёзилган.

Шу зайлда ҳамма қатордаги сандиқларни очиб, текшириб кўрдик. Видеоёзарни олтин тангалар устида “сайр қилдирдим”.

1996 “Ўзбекистон мустақиллигига 5-йил”

1996 “Амир Темур – 660 йил”

1997 “Амир Темур”

1998 “Олий мажлис биноси”

1998 “Амир Темур музейи “

1998 “Алишер Навоий ҳайкали”

1998 “Амир Темур ҳайкали”

1999 “Абу Али ибн Сино”

1999 “Аҳмад ал-Фарғоний”

1999 “Абу Райхон Беруний”

1999 “Мусо ал-Хоразмий”

1999 “Мирзо Улуғбек”

1999 “Бобур”

1999 “Амир Темур”

2001 “Алишер Навоий”...

Шундай тангалар қолган йилларда ҳам босилган экан. Ўзбекистон мустақиллигининг ҳар байрамига танга аталган. Ҳаммасининг бир томонида “Батя”нинг турли вақтлардаги суврати ва исми шарифи битилган.

Негадир бу олтинлар кўзимга оддий тангалардек кўринди. Нима учун одамлар олтин деб ёнишади? Бунинг нимаси жозибали? Нимаси гўзал? Сап-сарик танга. Агар кучинг бўлса,

бунақа тангалар дарёдек оқиб келади. Агар “Батя” каби иқтидор эгаси бўлсанг, бу олтинларнинг қулчалик қиймати қолмайди.

Ҳаётда олтин ва куч-иқтидор учун интилган икки тоифа бор. Ҳар иккаласи ҳам мақсадига етишиши мумкин. Аммо иккинчиси биринчисининг қўлидаги олтинларни тортиб олиш қудратига соҳиб бўлади. “Батя” ана шундай катта куч соҳиби. Лекин нега олтинларни бу ёққа яширмоқда?

Хаёлимни адамнинг гапи бўлди:.

-Энди сандиқларни ўрмоннинг ичида қовланган хандакка ташлаймиз!

Нима? Хандакка ташлаймиз!?

Адам рация орқали ким биландир гаплашди:

-Ҳамма йўллар назорат остидами?

-Шундай ўроқ генерал! Эрталабдан буён қуш учиртирганимиз йўқ!

-Дарвоқе, осмондан ҳам бохабар бўлинглар, дрон-прон ораламасин!

-Хўп бўлади, ўртоқ генерал!

-Маҳбуслар келганми?

-Келган...

-Қаердан?

-Зангиотадан!

-Жаслик дегандим-ку?

-Жасликдан келтирилган. Аммо олдинроқ келиб қолишгани учун Зангиотада сақлагандик. Ҳозир иш бошида.

Машинани ўрмон томонга ҳайдадик. Бир жойда олтига маҳбус чуқур қовлаётган экан. Уларнинг бошида қурол ўқталиб турганлар адамга салом бериб, орқага чекинишди.

-Сизларга жавоб,-деди адам.-Бу ёғига мен ишлатаман буларни, кейин бошқа конвойлар олиб кетишади.

Сўнг кимдандир бетон келиб-келмагани суриштирди ва:

-Кузатув пункти бугун битиши керак. “Батя”нинг топшириғи бу! Асфалтни бир соатдан кейинга айт. “Миноралар”ни ҳам,-деди.

Оқшомга қадар шу ерда қолдик. Сандиқларни кузатув пунктнинг ости мустаҳакам бўлиши учун дея қаторлаштириб тердик. Устидан бетон тўқдик. Бетоннинг торт четига асфалт ётқизилди. Кейин қамоқхона атрофида қўриқчи туриши учун қурилган айвончалик “минора” каби жой ясашди. Бу ерга соқчи қўйилиб, атроф назорат қилинармиш. Баҳонага қаранг!

Кетишимиз олдидан адам маҳаллий комендантга бугундан бошлаб соқчи қўйилишини ва кимлар бу ишни бажаришини шахсан ўзига ҳисоб бериб боришини тайинлади.

-Етти кун, йигирма тўрт соат-доим бу ерда соқчи туради!-деди адам.-Буниси намуна учун қурилди. Қолган уч томондан ҳам қуриш керак. Буни ўзинг бажарасан, келиб текшираман! Атрофга тунги ва кундузги видеокузатув ўрнатинглар. Харажатидан қочма. Бу давлатнинг биринчи даражали масаласи! Маҳбусларни эса “борса келмас”га жўнатинглар. Ўлигини ҳам топишолмасин!

-Раҳм қилинг ўртоқ начальник, болаларимиз бор, оиламиз бор,-деди маҳбуслардан бири адамга.

-Санлар ҳукуматимизга қарши қурол кўтарганда раҳм-шавқатни ўйладингларми? Террористда раҳм-шавқат бўладими? Агар сан ҳокимиятни қўлга олсанг мени нима қилган бўлардинг? Мана шу ернинг ўзида отиб ташлардинг ёки Қаддафийга ўхшатиб орқамга темир тикардинг, тўғрими?

-...

-Ҳаёт ўрмон демақдир. Сен бизни емоқчи эдинг, аммо бу олий вазифа бизга насиб этди! Худонинг қудратини кўрдингми? Мана бу болага айтайми, сизларни шу ерга тириклайин кўмсин?

-Ундок қилманг ўртоқ начальник...

-Кўрдингми, ундоқ қилмоқчи эмасман. Бир соат бўлсада кечроқ ўлишнинг ўз гашти бор! Ҳамма бир сония бўлсада кўпроқ яшасам деб ўлиб-тирилиб ётибди. Санларга яна бир сутка ҳаёт бердим!

Адамнинг кучли командирлардек гапиришига қойил қолдим. У бекордан генерал эмас экан. Гаплари “чётка”! Қарс-курс, гулдур-гуп! Террористни ҳам бир дақиқада мот қилиб қўйди.

Оқшом тушиб бўлган ва биз Тошкентга қайтдик. Хаёлим олтин тангаларда. Сир-асрорини тополмай гаранг эдим. Сўрасам, адам “давлат сири” деб кесиб ташлади.

“Батя” кутиб турган экан.

-Қани видеони қўй,-деди саломга алик ҳам олмай.

Ўзининг от устидаги суратини кўриб бироз севинди:

-Буни мустақилликдан озгина олдин Бўкага борганимда олишган,-деди.

Кейин видеони тез-тез ўтказиб, бир неча дақиқада тугатди. Мен хаёлга ботгандим. Бу одам қариб қолган бўлсаю нега шунча олтинни яшириб қўйди? Нимага бунчалик мустаҳкам қилиб яширди? Ишдан кетиб қолсам бир кунимга ярайди деб ўйладимикан? Балки невараларимга деб яширдими? Ёки адам билан қандайдир бошқа планлари борми?

Ўйланиб қолганимни кўрган “Батя”:

-Кема ёқдими санга?-деди.

-Ҳм...

-Зўрми?

-Зўр!

-Кемани эмас олтин тангаларни кўпроқ ўйлаяпсан. Аданг айтмабдида. Бу тангаларни келажакнинг археологлари учун кўмдик. Мендан кейин бу давлат борми-йўқми билмайман, аммо олтин тангалар қолади. Беш-ўн минг йиллардан кейин археологлар топишади ва бизнинг кимлигимизга баҳо беришади! Шундай хосиятли ва хайрли ишда сен ҳам қатнашдинг!

У хаёлларимни жамлаб олишга вақт бермай:

-Кема келажакда сеники бўлади. Ҳамма нарсаси билан, қизлари билан ҳам! Қани мана бу видеони бутунлай ўчириб ташла,-деди.

Ўчириб ташлагунимча қараб турди ва текшириб кўриб:

-Ол, бу аппарат сеники, ҳали кўп керак бўлади, энди “Дўрмон”га бор, кортеж кутиб турибди,-деди.

Шунда тушундимки, биз Бўстонликка кайфу сафо учун эмас, “давлат иши”ни бажариш учун борган эканмиз.

16. Турналар

У “Турналар” деган расмни яхши кўради. Расм катта эмас. Турна билан баравар. Чарчаганида хонани бир айланиб, тортмасидан расмни олиб, анча вақт термулиб туради. Аввалига бу қанақа расм эканлигини билмадим. Балки оила сурати бўлса керак, деб ўйладим. Эҳтимол биринчи хотини ва ўғли тушган суратмикан?

Бир кун у телефонда ким биландир жаҳл аралаш гаплашдида менга:

-Кетдик,-деди.

Бу сўзни аллақачон тушуниб қолдим. Агар давлатнинг машинасида бормоқчи бўлса, "чақир" дейди. Лекин "Мерс"да борадиган бўлсак, "кетдик" дейди. Бу айти пайтда ҳеч кимга айтмай бориладиган жой бўлади.

“Батя” менга соясан, деганди. Лекин унинг сояси кўринмайдиган пайтдаги соясига айланиб бораёпман. Халқ олдида кўринадиган соқчилар кўп. Уларни “нишондаги” деймиз. Нишонга чиқишдан озодман.

Кабинетдаги жойим ҳам ўзгарди. Яъни “Батя” га яқинлашдим. Ўнг томонида дам олиш хонасига кирадиган остона ортида тураман энди. Икки қадам ораликда. Аммо унинг қаршисида ўтирган одам кўрмайди. Қўли қимирлаб, ишора берсагина, олдинга чиқаман. Бошқа вақт ҳамма гапларни эшитиб туришим керак. Чунки “Нима деб ўйлайсан?” деб сўраб қолади. Жавоб беришим муҳим эмас. У кўзимдан билиб олади. Ўзи гапиради. Мен ажабланмаслигим, анқайиб турмаслигим лозим.

Ҳар доим ҳам бу жойда турмайман. Унинг миясида махсус режалари бўлган ёки бирор нарсадан чўчиган пайтларида мен икки қадам нарида қоққан қозикман. Бошқа пайт эркин.

Шахсий масалада бир жойга борадиган бўлса ёки фавкулудда топшириқлари чиқса, “учиб” келаман. Узоқдан эмас, ичкаридаги хонадан.

Хонада машқ қиламан, китоб ўқийман, телевизор кўраман, компьютер “ковлайман”, кундалигимни ёзаман... Ҳеч ким кира олмайди. Менинг денгизим.

Истасам шаҳарга ҳам чиқиб келишим мумкин, аммо адам “ҳозирча ўзингга кўп эрк берма” дегани учун бу ердан чиқмаяпман.

Бугун қаергадир боришимиз ҳам “Батя”нинг фикрида бўлганки, икки соатдан бери ошхона эшигининг тагидаги мушукка ўхшаб қимирламай тургандим.

Мана ниҳоят “Кетдик”.

-Темурлангга ҳайда!

Демак, жаҳли сочининг учигача ўрмалаган. Бўлмаса, “Темурланг” демасди. Бу гап ҳақорат эканлиги, Амир Темурни шундай деб сўкишганини унинг ўзи менга айтиб берганди. Гапимиз доим рус тилида. Балки шунинг учун оғзидан чиқиб кетдимикан?

“Ўзбекистон” меҳмонхонаси томонда барваста бир йигит турган экан, уни миндириб олдик. Қоронғуда юзини яхши кўра олмадим. Хаёлим унинг қўлидаги сумкасига боғланиб қолди. Текширишим керак. Аммо...

-Шаҳарни айланамиз,-деди “Батя”.

“Туркистон” саройи олдида ўрнатилган “Симурғ”га яқин жойда “Тур” деди. Бу машинанинг нафақат мотори, балки барча махус қурилмалари ҳам ўчириб қўйилишига ишора.

Бундай пайтда бошни эгиб, кулоққа кўрғошин қуйиб олиш муҳим. Аммо у шундай қаттиқ гапира бошладики, кўрғошин ҳам эриб кетди. “Батя”нинг русчаси урус олимлариникидан ҳам кучли бўлса керак? Чунки шунақа мақоллар, иборалар, сўкинишлар ишлатадики, рус мактабида ўқиган бўлсам ҳам баъзиларига тушунмай қоламан.

Унинг гапиришига ҳавас қиламан. Одамни ром этади. Ҳатто сўкинса ҳам одамга енгиллик бағишлайди. Ичимда сассиз кулги эпкени айланади. Ўша пайтда қийналаман. Чунки кулгининг арқони йўқ. Отилиб кетиши ёки лабларни тиржайтириши мумкин-да. Бунга эса йўл қўйиб бўлмайди. Тайчининг энг оддий коидаси бу!

Икки-учта гапдан кейин билиб қолдимки, бу йигит унинг ўғли экан:

-Москвага кетасан, бугунок, сенга бу ерларда қорангни кўрсатма, дегандим, гапимни икки қилдинг, онанга ҳам айт ... қисиб юрсин. Бўлмаса, иккалангни ҳам йўқотаман. Пул керакми, айт, ма, ўн йилга етади...

У ўғлининг қўлига бир тахлам нарсани тутқазди, "меҳмон" индамай олди. "Батя" товушини янада баландлатди:

-Олтин керакми, айт, иш керакми, айт, уйми, виллами айт, лекин бу ерларга келма! Бугунок жўна! Истасанг турна бўлиб учиб кет! Учганда ҳам тезроқ уч! Яшашни истаясанми, тилингни тий, тийишни истаясанми жим юр! Агар бу ерда кимдир билиб қолса, тугатаман, сани ҳам, онангни ҳам! Умринг психушкада ўтади! Тамом, туш машинадан!

У ўғлини тушириб юбордида, машина ичидаги коньякдан ичиб олди. То "Ҳайда" демагунича кутишим керак.

-Менга осон деб ўйлайсанми? Ана улар билан одам уриштиришдан бошқа ишим йўқми? Тиқилиб кетган. Ҳаммасига улгуришим керак. Кўраяпсан, асабларим қақшамокда. Аммо сенга қолганда додлай олмайман. Сени ўғлимдан ҳам кўпроқ яхши кўраман.

У ёнидан расмни чиқариб, термулиб қолди.

-Биласанми, мана бу - турналар... Сени, сендан кейин ана шу расмни яхши кўраман. Биласанми нега? Буни чизган одам ҳар бир турнани бир неча ой чизган. У бой рассом бўлган, чизаётганда хизматкорлари турналарни отиб туришган. Турна бадани озгина совуб қолдимиз, янгисини отишган. Рангни, ҳолатни айнан беришни истаган. Битта мана шу расмни чизгунга юзлаб турнани ўлдирган. Шунинг учун ҳам расмда тирикдай улар... Расми гўзал ва ҳақиқий чиққан. Рассом бу асари минглаб одамларга завқ, таскин, осойиш келтиришини тушунган. Мана энди у бир неча халта доллардан ҳам қиммат! Опанг буни топиб олиб келгунча топганимнинг ярмини сарфлади. Дунёнинг энг зўр музейдан чиқартирди буни! Рассом юзлаб турналарни ўлдиргандаёқ буни англаган. Мана битта катта мамлакатнинг президенти бу расмни авайлаб-асраб юрибди. Унга қараб асаблари сокинлашади, тинчланади. Ундан илҳом олади. Мен ҳам сессияда "Керак бўлса, тинчлик учун 200-300 одамдан воз кечамиз" деб очик айтгандим. Тинчлик керак, сенга ҳам, менга ҳам, ҳаммага!

Бирдан хаёлимдан "лип" этиб савол ўтди. У турнани шунча яхши кўради, унда нега гербга йўқ қушнинг расмни қўйдирган. Симурғ Эрон ва Арман афсоналарида, Авесто ҳикояларида учрар экан. Афсона. Ҳеч ким кўрмаган, ҳеч қачон бўлмаган. Қайси кун Совет давридаги герб билан ўзимизникини солиштирдим. Деярли бир хил. Фақат ўроқ ва болға ўрнига

Симурғ чизилган. Чиройли. Аммо маъносиз. Келажагимиз афсонами? Йўқликми? Мавҳумликми? Нега “Батя” буни танлади? Ўзимизнинг турнани севган ҳолда, гербга нега афсонани чиздирди? Уни алдашдими? Э, йўқ. Уни алдаш мумкин эмас.

Ҳозир менинг хаёлларимни ҳам уқиб олмақда. Бир кун ўзи шу саволларга жавоб бериб қолса, ҳеч ажабланмайман, Бир ҳикмати борки, у шундай қилган.

-Ҳа, Симурғга тикилиб қолдинг. Чиройли-а?

Вужудим музлаб кетди. Фикримдагини қандай уқиб олди? Худо берган қударти бор. Даҳшат!

-Биласанми, бу қуш умуман бўлмаган ва бўлмайди ҳам. Мана бу турналардан биттасини қўйсам ҳам бўларди. Унда турнани севадиган кўпайиб кетарди. Рашким кучли. Турнани рашк қилиб, кўп одамни қириб юборишим мумкин. Уларга яхшилик қилдим. Ҳаётини сақлаб қолдим. Ана, Симурғни севишсин. Минг йиллардан бери севишган, яна минг йил севишсин. Одамзот шунақа. Йўқ нарсани яхшироқ севади. Афсонани севади, қўли етмайдиган осмонни севади, ҳеч қачон эриша олмайдигани - юлдузларга ошиқ, жимжимадор гапларга қойил қолади, мақтовни хуш кўради... Аслида Симурғни Гдлян деган дўстим тавсия қилган. Қудрат соҳиби бўлишимда унинг хизмати катта. Аммо йўлимиз ажралиб кетди. Шундай, баъзан керак бўлса, энг яқин дўстингдан ҳам, ўз болангдан ҳам воз кечасан. Буни ҳаёт дебдилар.

У бир зум жим турдида қатъй оҳанга гапира бошлади:

-Агар Петя яна бир марта келса, ундан ҳам воз кечаман. Истамайман, одамларга сақич беришни. Душманларимга гап ёйиш учун баҳона улашмайман. Уни таржима ҳолимга киритмаганман. Шу жойдан ушлашларини хохламайман, халқ боши билан эмас, тили билан юради! Нега бу гапларни сенга айтаяпман, жаллод ота экан, деб ўйлама. Керак бўлгани учун Сталин уруш пайтида ўз ўғлидан кечворган. Пиночетни биласанми, мамлакатни кўтариш учун беш минг кишини отган. Фақат ҳокимиятни топшириб хато қилди. Суд қилишди уни. Баттар бўлсин! Хато қилган жазосини олади! Ўлгунча тахтда ўтирса эди, унга ҳайкал қўйиб, қабрига сиғинишарди. Одамларнинг зеҳниятини билмади. Менга ҳам, бу давлатга ҳам керакки, ўғлимни қувдим. Ўзим имзо чеккан қонунларга қарамай тахтда ўтирибман. Осонми? Безбетлик ҳам осон эмас! Ичинг илвираб туради...Кетсам қамашади, кетмасам ҳайкалимни ўпишади. Ҳар куни дуо қилиб эслашади. Ҳар қадамда номимни кўрасан. Ҳатто мендан тепки еб юрган, мендан нафрат қиладиганлар ҳам номимга сиғиниб кун кўради. Номимнинг ўзи қанчадан-қанча одамга ном беради. Мана сан ёшсан, ҳали кўрасан буни! Ҳозир сенга буюрсам, бир “чертиб” унинг ишини битирардинг. Аммо бундай қилмадим. Бу дегани қилмайман, дегани эмас. У ҳам сенга ўхшаган ғурурли бола! Ўзимга ҳам ўхшайди! Қани шаҳарни айлан!

У тинчланиб қолди. Анча айландик. Бир пайт ўғлини миндирган жойимиздан яна ўтаётгандик, “Тўхта” деди.

17. Юк

У тун чирокларининг соясида хира кўринаётган ҳайкалга анча қараб турди:

-Магар подшосан, керак бўлса, болангни ҳам ўлдирасан! -деди.-Бу менинг гапим эмас Ҳоо ана у отни устида ўтирган одамнинг гапи. Ўғлини Озарбайжондан кишанлаб олиб келганда унга шундай деган. Чўлоқ бўлса ҳам зўр одам бўлган. Уни тарихнинг хандагига ташлашганди. Ўзи шунга имкон қолдирган. Ерга тўймаган. Кетаверган, босиб олаверган. Аммо бунга қандай сақлашни ўйламаган. Бунга ақли етмаганми? Бир қўли яхши ишламаган, бир оёғи чўлоқ одам дунёнинг ярмини қандай забт этди? Ақли билан, идроки билан-да! Ақли ҳамма нарсага етган. Ҳатто империяси ўзидан кейин парчаланишини, кейинчалик кунбаякун бўлишини ҳам билган. Унга давлатни қолдириш эмас, ном қолдириш муҳим бўлган. Ақлли подшоларнинг иши бу. Давлат барибир тўфонларга юз тутуди, халқ минг марта ўзгаради. Аммо номинг қолса, у қоядек тураверади. Унинг ҳам номи бор. Саккизта савдойи ҳаммаёқда бу номни тиклаш керак, деб жар соларди. Уларни тушунмасдим. Уларга нима керак? Мана менга керак бўлди. Тикладим, қаддини кўтардим. Чўлоқни осмонга юксалтирдим! Бу сиёсат! Биласанми, мен ҳам бироз чўлоқман. Эътибор қилганмисан, бир оёғим озгина оқсайди. Ўша одамга ўхшайман! От ҳам миниб тураман. Бўқада отга миниб, халқнинг олдига чиққандим, ҳаммасининг оғзидан сўлак оққан. Кўрасан ҳали, ҳайкалларим бунинг ҳайкалидан баланд бўлади!

У худди ўзи билан ўзи гапираётгандек эди. Бирдан жўшиб кетар ёки онийдан тиниб қоларди. Ҳозир ҳам Амир Темир ҳайкали томонга гапирмоқда:

-Бир кун Тая билан қизлару невараларни олиб келиб, бунга кўрсатишим керак. Бу ўтмиш ва бугуннигина эмас, келажакни ҳам рамзий ифодалаб турибди. Аммо қадимий шаҳарнинг бир томонида у ётса, иккинчи томонида ким ётишини улар хаёлларига келтира олмайдилар. Гарчи Хўжаи Хизирга кўмиламан, деб васият қилиб, мақбара чизгиларини тайёрлатиб қўйган бўлсам ҳам. Жуда зўр жой. Бутун шаҳар оёғинг остида. Амир Темур мақбарасининг тепаси Хўжаи Хизрнинг хокида. Чорак аср олдин у жойни кўз остимга олгандим. У қабристонга шундан кейин ҳеч кимни кўмдирмадим. Бир-иккита оти чиқса ҳам донғи чиқмаганларни кўмайлик, дейишди, нарироққа кўминглар, дедим. Ҳукмдор бу дунёда ҳам, у дунёда ҳам ҳукмдир. Якка яшадим, якка ётаман! Худо бундай имкониятни ҳаммага ҳам бермайди. Фақат севган одамига беради, юз йилда бир кишига... Ҳатто Амир Темурнинг ҳам мақбараси ўз мулки эмас! Биттасининг оёқ учида ётибди...

У шундай деб қўлини қўлига урди. Демак, кайфияти жойига тушди. Коняк яхшигина "тепди".

“Батя”ни қўйиб қайтар эканман, машина қурилмасини ишга солдим.

“Ичкарида бегона нарса бор” деган чироқ липиллай бошлади.

Дарҳол машинани четга олдим. Орқада яна битта машина тўхтади. Бир киши отилиб тушди.

Қарасам адам:

-Сен “Батя”га соя бўлсанг, мен сенга сояман, нима гап? - деди у.

Кузатган. Мендаги хушёрлик қани?

-Парво қилма, машинадаги қурилма ишламаган пайтда кузатишимиз шарт! Нима гап?

Биргалашиб қарадик. Ўриндик остида тахлам бор экан. Адамнинг кайфи учиб кетди.

-Бу нима?

-Боя “Батя” буни ўғлига берганди, демак у олмай, ўриндикнинг остига тикиб кетибди,- дедим.

Очиб қарасак, пул. Юз минг доллар.

-Худди ўзидек қилиб ўрагин ва эртага “Батя”га қайтар!

“Батя” билган олмаганини, аммо сени синаш учун қолдириб кетган!

Эртасига тахламни қайтаргандим:

-Кеча айтиш ёдимдан чиқибди, очиб мана бу ғаладонга териб қўй,- деди.

Ғаладонни очсам, тўла пул. Кўзларим ўйнаб кетди, шекилли:

-Ҳаммаси бизники,- деди “Батя”, -истаган пайтда олиб ишлатгин, фақат менга айтиб қўй. Бир дастасини эса тепадаги кичик ғаладонга солиб қўй, керак бўлса, ўша ердан оламиз.

Ўғли хаёлимда михланиб қолди. У нимага келганди? Нега “Батя”га бир оғиз ҳам гапирмади? Отасига нима дедики, у бу қадар ғазабда эди?

Бу саволларга жавоб топиб бўлармиди?

Хонамга киришим билан “Батя”нинг турли расмий нашрларда чиққан маълумотларига қарадим, веб-сайтини кўрдим, ҳақиқатдан ҳам ўғли ҳақида ҳеч қандай эслатма йўқ. Хотини ва икки қизи.

Кейин дадам берган файллар орасидан қидирдим. Фақат онаси ҳақида қисқа гап бор. “Ботаника институтида, Фанлар академиясида ишлаган. Авиация бирлашмаси бош директорининг қизи. Петер халқ хўжалиги институтида ўқиган”.

Файлларни қараб ўтирсам, “Батя” кириб келди:

-Опанг билан Москвага бориб келасан,-деди.-Қолганини аданг айтади.

Адам бироз ухлаб олишимни буюрди. Ярим тунда бир жойга бордик. Зелемхон ака билан укаси кутиб турган экан. Оғир кутиларни машиналарга юкладик ва қўналғага олиб келдик. Кутилар кичик, аммо зил-замбил. Ичида нима бор? Нега хизматчилар эмас, биз ташиямиз?

Атрофимизда ҳеч ким йўқ. Зелемхон ака ҳам гапирмайди. Укасини олдинроқ билгандим. Уни қўриқлаб боришни буюрганди “Батя”. Ўшанда Москвага бориб-келгандик. Бизда дипломатик паспорт бўлгани учун текшир-текшир деган нарса йўқ. Кузатишади, кутиб олишади. Ишни битириб! қайтаверамиз.

Аммо бу сафар юкимиз кўп ва ташигунча бир “жой”га келиб қолдик. Москвага боргунча ҳеч нарсани ҳис қилмабман. Адам уйғотганда учқичимиз кўнган ва юкларни тикучарга ўтказишимиз керак экан. Бирдан ғалағовур бошланди. Беш-олтита машина келиб, бизни ўраб олди. Адам “Ҳаракат қилма” деди. Улар кўлларидаги ўқ отар автоматлар кўндоғи билан туртиб, бизни ерга ётқизишди.

-Кимсанлар!-Учқичдан тушган опа уларга бақирди. Опанинг бақирганини ҳеч эшитмаган эдим. Бироздан кейин шунақа чийиллаб қичкира бошладики, бизга автомат ўқталиб турганлар ҳам бунақасини илк бор эшитган бўлсалар керак?

-Ҳаммангни камоқда чиритаман! Биласанларми мен кимман? Санларга бу ишни ким буюрган бўлса ҳам уни топаман. Фақат уни эмас, санларни ҳам битта-битта ниқобингни йиртиб оламан!

-Ўзингни бос, шаллақи,-деди ниқобли одам.-Сен қаерда, кимнинг ерида турганингни биласанми? Ҳозир ўқни икки кўзинг орасига суқайинми?!

У шундай деб авоматини опага ўқталганди, бошимни кўтараман десам, бошқа автомат менга тегиб турган экан.

-Қимирлама!-Бу адамнинг овози.

Демак, масала ўта жиддий. Бўлмаса, ташлашиб кўрамиз, деган бўларди.

-Ҳозир биласан кимлигимни, ифлос! - Опа пишқириб қаерларгадир телефон қилди. Гапи қовушмади. Кейин яна бир неча жойга сим қоқди. Охири “Батя”га уланди:

-Ота, бу ерда бизни ушлашди, ана уларни тортиб олишди, тепадагилар ҳам аралаша олмаймиз, дейишди. Владичнинг одамлари экан...

Телефоннинг нариги томонида нима бўлаётганини билмайман, аммо опанинг нафаси ичига тушиб, тинчланиб қолди.

Қутиларни юклашди. Биз ер тишлаб ётавердик. Алам қилар экан. Ҳаммага кучим етади, мендан зўри йўқ, деб турганингда кимнингдир оёғи остига тушсанг. Бу жуда ёмон таҳқир. Бундан кўра курашиб йиқилиш керак эди. Лекин адамга кулоқ солмасам бўлмайди. Бу ерда қандайдир англашилмовчилик бор.

-Кутинглар,-деди опа чинқириб.

-Биз кутолмаймиз! Ғринглайверсанг отиб ташлаш учун буйруқ берилган. Шукур қил, юкни санга ташитмадик!

Бир неча дақиқадан кейин телефонлар жиринг-жиринглаб қолди. Бизни қайтариб учқичга миндиришди. Опа “минмайман” деб туриб олди, Москвадаги элчимизга телефон қилди, VIP хонасида кутиб туришини айтди.

Адамга савол назари билан қарайман. У елка қисиб қўяди. Аммо авзойи бузук. Қайтиб келгунча кўзимизни юма олмадик. Тепиб-тепиб момоталоқ қилинган одамдек эдик. Нега? Нима бўлди? Нима олиб бордик? Нега таҳқирландик?

Жавоб йўқ, бу ҳақда балки “Батя”нинг ўзи гап очар? Бўлмаса кўксимиздаги мозоримизга кўмиб кетаверамиз. Гўрковмиз, ахир?!

Кўналғага чиқсак юзга таскин берадиган саҳар сабоси ҳам “ғойиб” бўлган. Қуёшнинг иссиқ ҳарорати шамолнинг сочларига ўралиб бўғизни гармселдек бўғарди. Хайриятки, бизни учқичнинг зинасига яқин жойдан олишди.

Биз минган навбатчи машина Президент кирадиган эшикнинг ёнига келиб тўхтатди. Демак, “Батя” кутаяпти.

18. Келишув

Кейинги кунларда табиатга ҳам бира нарса бўлгандек. Қишнинг ёздан фарқи йўқ. Баҳор келмасдан дарахтлар қуртак отиб юборди.

Фақат бизда эмас, ҳатто тунда борган жойимизда ҳам ҳаво иссиқ эди. Ўзимизда худди гармсел эсаётгандек.

Машинадан тушиб, бинога киргунча бўлган уч қадам орасида ҳам ҳаво эзилган руҳимизни мажақлаб ташлади.

Олтинчи қаватга кўтарилгунча “Нима деймиз?” маъносида адамга термулдим. Унинг боши эгик. Кўзини мендан олиб қочиш учун шундай қиларди. Бундай пайтда хамирдан қил чиқиши мумкин, адамдан гап чиқмайди.

“Батя”нинг авзойидан Азроил чўчийди.

-Ким биларди яна?-деди у салом-алик ҳам қилмай.

-Гугуш “Бой”га айтган экан,-деди адам бамайлихотир. У “Батя”ни унинг ўзидан ҳам яхшироқ билса керак. Шунинг учун ҳам бақир-чақирларига парво қилмайди. Умуман адамнинг шу хислати жуда кучли. Жаҳли чиқиши осон эмас.

-Кимга? “Бой”га? Ақли жойидами у товукмияни? Нега айтади? Кимдан сўраб айтади? Сен нега қаршилиқ қилмадинг?

-Биласизку?

-Нега менга айтмадинг?

-Учқичда эканимизда билдим. У олтинларнинг бир қисмини “Бой”га берамиз, у тақинчок фабрикаси очиб бермоқчи, деди. Йўлдан қайтишга ундадим, кулоқ солмади.

-Ҳе унақа ўзимчанинг онасини ... Нима қилди? Шунча олтинни қаерга тикиб юборди? Нима қиламиз энди?

Адам индамади. “Батя” менга қаради.

-Яхшиям қаршилиқ қилмабсизлар. Ҳам тиллодан, ҳам муллодан айрилардик,- “Батя” ёниб турган шам бирдан сўнгандек “лип” этиб ўчди. Демак, йўлини топди.

У телефонни олиб, Москвага сим қоқди ва Владич билан шошилич гапирмоқчи эканлигини айтди. Адамга жавоб берди. Мени эса олиб қолди:

- Москвадан вилла ва дачалар олмоқчи эдик. Шунинг пулини тўлашимиз керак эди. Санга айтмасам бўлмайди. Билишинг керак. Энди камроқ-камроқ олиб бориб тўлаймиз. Болаларга, невараларга ният қилдик. Сенга ҳам битта вилла билан битта дачани кўзлаганман. Энг қиммат жойдан. “Камелот” деган жой бор. Ўша ерда ўнта кошона олдик. Рублевкадан 5 квартира. Амир Олимхонлар Ялта ва Сочидан олганда бизнинг кучимиз етмайдими? У жойлардан ҳам кошоналарни олиб қўйдик. Авлодларга қолсин. Бошқа нима қолади бу дунёда?

Кеча гаплашолмаган экан, бугун телефон қилишди. “Батя” ўрнидан туриб гапира бошлади.

-Владич, овозингизни соғиниб кетгандик,-деди у.-Раҳмат, катта раҳмат!

-...,- Гўшакнинг у томонидаги гап менга эшитилмаяпти. Доим овозни очиб қўядиган “Батя” бу сафар унутди, шекилли? Балки шошиб қолгандир? Аммо унинг гапларидан нариги томонда нима дейилаётганини ҳам илғаб олиш мумкин.

-Э, йўқ. Бошқа пайт сизни безовта қилгим келмайди. Йигитларингиз билан ишни битириб кетаверамиз. Улар айтиб туришса керак,-деди “Батя”

-...

-Албатта, нима десангиз шу бўлади!

-...

-Битта ният қилгандим. Туғилган кунингизга олтиндан бюст ясаб ҳадя қилмоқчи эдим. Лекин...

-...

-Бўлди, бўлди, гап йўқ. Ҳадянинг яна биттасини тайёрлаймиз. Усталар ўша ердан. Айтиб қўйсангиз кейинги сафар ўтказиб юборишса...

-...

-Ҳеч кимнинг хабари бўлмасин, дедимда. Бу ерда ясасак майда-чуйда гаплар чиқиб қолса, таъбингиз хира бўладими, деб ўйладим. Эрмитажда битта олтин бюстингиз туриши керак. Агар имконини топсам, элчихонамиз олдида олтин ҳайкалингизни тиклаб қўярдим.

-...

-Йўқ! Шунга лойиксиз. Бизнинг ҳақиқий лидеримиз ўзингиз бўласиз. Идеалларимизни маҳкам ушлаб турибсиз! Сиз туфайли яна ҳам кучли бўлдик.

-...

-Йўғе? Менга ҳайкал? Тагин Москвада? Бунга лойиқ эмасман! Мен ғоямизнинг битта оддий аскариман!

-...

-Раҳмат! Минг раҳмат! Йўқ, Йўқ, сиздан ўрганамиз. Устоз деманг, агар устоз бўлганимда шунақа хато қилармидим?

-...

-Ҳа, энди “Бой” ҳам яхши одам, сизга содиқ. Шунинг учун билдирганда, отасига раҳмат!

-...

-Хўп! Хўп! Сизни яна безовта қилиб юрмайин, битта масалани гаплашиб олмоқчи эдим. Олдин ҳам бу ҳақда айтгандим, аммо йигитларингиз босим қилишяпти. Иттифоққа кир деб. Айтгандиму, бизда миллатчилар кучли, уларнинг орқасидан эргашадиганлар ҳам бор, бунинг устига диндорларга ҳам яхши баҳона бўлади. Нима десангиз шуни бажараман. Фақат шу масалада озгина эркинлик беринг, бир-икки баёнотлар қилиб душманларимни босиб қўйин.

-...

-Биласизку, жуда қийин. Водийда отиб ташламасам, бу ёғи вой эди. Ўзингиз бўлмасангиз уdda қилолмас эдим. Ана улар ҳам четдан иғво қилиб ётишибди.

-...

-Раҳмат! Қуллуқ! Нима десангиз шайман. Худо хохлаसा кўришамиз.

-...

-Ҳа, албатта! Қора денгизда бўлса, нур устига нур. Дарров етиб бораман.

“Батя” суҳбатлашиб бўлдида, телефонни отиб юборди. Кейин полни бир-икки тегиб, сўкинди.

-Кўрдингми? Осон эмас бу дунёда оёқда туриш. Лекин туриш керак! Идеалларимизни яшатишимиз керак!

У ичкари хонага ўтди ва сувни очиб, кўлини юва бошлади.

-“Бой”нинг битта ўғли бор. Бугундан бошлаб бошингни қотир. Нима иш қилади? Қаерга боради? Қаерга келади? Ипидан игнасигача ўрган. “Бой” мени қандай хўрлаган бўлса, уни беш баттар қилиб, қон йиғлатамиз. Қасосли дунё! Ҳеч ким билмасин, муаммо чиқса, аданг билан гаплаш, ярамас опангга ҳам айтма, унинг айтганини ҳам қилма!

У тезда хонадан қайтиб чиқди ва:

-Менга “Стратегик шериклик шартномаси”ни имзолаймиз деди. Биласанми бу нима дегани?-деди,

-...

-Бу - ер ости ва ер усти бойликларини баҳам кўрамиз дегани.

-...

-“Бўлмаса урусларнинг ўрмонлари-ю олмос конларидан биз ҳам фойдалансак бўлар экан-да” деб ўйладинг-а? Гап урусларники ҳақида эмас, гап бизники ҳақида. Эвазига нима оламизми?

У одатдагидек ўзи савол бериб, ўзи жавоб қилди:

-Келажак, хавфсиз келажак! Ўзимиз ва болаларимизнинг хавфсиз келажаги, хавфсиз бошпана!

Бирдан ҳовлиқма Крайнов кириб қолди:

-Гдлян сиз билан гаплашмоқчи?

-Ким?

-Гдлян?

-Нима гапи бор экан? Тошини термайдими?

-Жуда муҳим гап экан..,

-Улагин, қани..

19. Гдлян

Гдлян Ким? “Батя” уни дўстим эди, кейин йўлларимиз айрилди, деди. Президентликка келишимда ҳам ўрни катта, деди.

Адам саволинг жавоб топа олмасанг, кут, “Батя”нинг ўзи айтади, айтмаса, интернет бор, интернетдан топмасанг, компютерингдаги “хазина”дан топилади, деганди. Кутдим, “Батя” бу мавзуга қайтмади.

Интернетда қидирсам, жуда кўп гап, аммо мени қизиқтиргани йўқ. Компютеримдаги “Махфий хазина” га “мўраладим”. Аудио ёзув чиқиб қолди. Жуда қизиқ?! “Батя” билан Гдляннинг суҳбати. КГБ ёзиб олган экан.

Лекин қандай қилиб ҳали ҳам “хазина”да турибди? Нега буни ўчириб юборишмаган? Агар буни “Батя” билиб қолса, нима бўлади? Файлни ёпдим.

Қўрқаяпсан!

Нимадан қўрқаман!

Қўрқаяпсан!

Йўқ, қўрқмайман!

Яна очдим.

Яна ёпдим.

Охири ҳар эҳтимолга қарши қулоғимнинг биттасини “шай” тутиб, иккинчисига эшитгични кўйдим, аудиоёзув Гдляннинг гапи билан бошланган.

“-Жуда кўп одам қамалади. Олдин тепани тозалаймиз. Ҳаммага қарши иш бор. Сенга қарши ҳам. Тергов бошланса, кўрсатма берадиганлар ҳам тиқилиб кетади.

-Нима қилишим керак? Ҳаммасини ташлаб, “хайё хуй” деб, бирор ёққа кетиб юборайинми?

-Йўқ, қаёққа кетасан? Осмон узоқ, ер қаттиқ. Бунинг устига сен ғоя одамисан. Коммунист охиригача таслим бўлмайди. Ғоя одамида чекиниш, иккиланиш туғилса, ботқоққа ботади. Москвада сенга кўз тикканлар бор. Комитет ҳам орқангда турибди. Сени қовламасликни айтишмоқда.

-Комитет?

-Кўявер, махфийлик жойи йўқ. Агар у ердаги гуруҳ тавсия қилмаганда ёнингга келмасдим... Улар туфайли мана дўст бўлиб қолдик. Дўст бўлмаганимда кетишингни ёки ўзингни отишингни тавсия қилардим. Тфу... Тфу! Чунки бошқа йўлинг бўлмасди. Ишлаган

жойларингни қара. Порахўрликнинг ўчоғи. Ҳар тарафни қонунбузарлик, порахўрлик чирмовиғи қоплаган. Москвага ўзинг ҳам ташигансан. Ким қанча олганини сендан яхши биладиган одам йўқ. Мақсадимиз Москвани тозлаш. Андропов тўшакда, аммо гуруҳ ишляпти, кучли. КГБ - давлат. Лекин бу давлат ичида яна битта давлат бор. Келажакни ўйлайдиган, мамлакатни қутқаришга бел боғлаганлар давлати. Ишни бошлашда қартани Тошкентга тикишди. Калавани учини шу ердан тортиб, Москвага чиқамиз. Сен ҳам орқадан туриб, йўл кўрсатасан. Ўзингни ҳам тезликда яна битта-иккита поғонага кўтаришади. Кейин республикани ўзинг бошқарасан.

-Ҳа, биламан, Комитетдаги янги авлод жуда кучли. Уларга ишонаман, улар ҳам менга ишонади. Режалари кучли ва амалга ошади. СССРни кучайтирамиз. Бутун дунёда кучли бўламиз. Илдизлардан сув ичиш керак. Бухоро амирлиги, Қўқон ва Хива хонлиги бор эди. Алоҳида давлатлар, аммо калити битта жойда. Агар 15 республикадан 15 давлат қурилса ва калити битта жойда бўлса, дунё бизники. Бу кучли ғоя! Андропов ақлли одам, узокни ўйлаб шундай фикрга келган.

-Комитетдан ташқаридагилар ҳам шу фикрга қўшилиб бўлишди. Айганимдек, ҳаракатни шу ердан бошлаймиз. Мана Головин ишга киришди. Ҳозир тепадагиларни саралаяпти. Бунга сиёсий тус берамиз ва вақти келганда сен кимни истасанг, авф этасан, энг садоқатли одамлар сенда бўлади. Аммо вақт керак, осон эмас. Леон Николаевич ҳам сенга катта ишонч билдирди, ўғлим деди. Иш бошида Грековнинг ўзи туради.

-Мени ҳам унутманглар, ҳеч бўлмаса чой ташиб тураман...

-Сиз келажакимизку Вячеслав Мухтарович!”

Аудиони шу ерда тўхтатдим. Ҳеч нарсани билмас эканман. Леон Николаевич ким бўлди? “Батя”нинг устози? Хайрият, “Хазина”дан унинг таржима ҳоли чиқди. Қолганлар ҳақида ҳам фақат таржима ҳол.

“Леон Мелкумов, 1978 -1983 йиллар Ўзбекистон КГБси раиси”

“Владимир Головин, 1983-1989 йиллар Ўзбекистон КГБси раиси.

“Леонид Греков, 1976-1983 йилларда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи котиби”

“Вячеслав Камолов, Ўзбекистон КГБси раисининг ўринбосари, 1989 йилдан Ўзбекистон Ички Ишлар вазири”.

Энди бироз тушунарли. “Батя”нинг устозлари ва дўстлари ҳам жуда кучли одамлар бўлишган экан.

Аудио ёзувнинг давомни эшитиш яна ҳам қизик туюлди.

“-Ҳа, Леонид Иванович ва Леон Николаевич устозларим. Комитетдаги гуруҳга ҳам улар орқали кирганман. Улгунимча миннатдорман. Ғояларимиз амалга ошса, бўлди, тузумни кучайтирсак, дунёга ёйсак бас, бундан ортиқ бахт йўқ! Ленин даҳосини бутун дунё идрок этмоғи зарур!”

Ўшанда “Батя”нинг чироғи “лип”иллаб қолди. Ичи тўкилган боладек аранг ўрнимдан турдим. Боришим билан “Батя”:

-Биласанми, ҳозир эсимга келиб қолди. Ана у кун сенга Гдлян дедиму аммо кимлигини айтмадим!,-деди.

Жоним чиқиб кетди. Музлай бошладим. Гўё сочларимнинг уч-учигача титрай бошлади. Бу одам пайғамбар! Хўжаи Хизирман, деб бекорга айтмаган экан. Худо ҳамма нарсани кўради, дейишади. Аммо Худо сизга айтмайди ёки сездирмайди. Бу одам эса ғирт жойидан ушлайди. Ҳатто ўйлашга қўймайди. Қандай билди? Мен Гдлян ҳақида қидираётганимни компютердан сезиб қолдими? Э, йўқ, унда столининг устида компютер бўларди-да? Ёки биров айтдими? Ҳар қадамимни кузатишмоқдами?

-Ҳа, рангингда қон қолмади? Эшитиб кўрдингми?-дейман.

Мен ўлиб-тирила бошладим. У эса сокин:

-Ҳар қандай одамни қўлга олиш мумкин. Калити - мансаб, мукофот, пул ёки мақтов. Агар эркак бўлса чиройли аёл. Бу дунёда харидорсан. Ҳар куни қуллар бозорига чиқасан ва ўзингга қул танлайсан. Биттаси жуда овоздор. Сенга керак. Жарчилик қилади. Бошқаси халқни алдаб туради. Шундайлари бўладики, уларни сотиб олиш осон эмас. У пайтларда қийин эди. Айниқса, Гдлянга ўхшаганни сотиб олиш машаққат эди.

Лекин илк келганидаёқ уни ер ёнғоқдай бир эзиб, чақдим. У кўп ўқиган, кўп нарсани билади. Унга озгина тарихдан “дарс бердим”. Турклар арманиларни қирғин қилган дедим, нега буни Анқара қабул қилмаслиги ҳақида гапирдим. Қарасам, жуда ёқаяпти. Туркларни ёмонлаб ташладим. Арманиларнинг буюклиги, улар орасида ўсганим ҳақида гапирдим. Ҳақиқатдан ҳам армани дўстларим кўп. Кейинги учрашувга уларни ҳам чақирдим. Арман мафиясининг отаси бор эди, зўр одам, Петросян, у келиб чой қуйиб турди. Шу билан Гдлянни қудуқнинг қопқоғига боғладим. Бу гапларни бировга айта олмайман. Аммо сен

Искандарнинг қудуғи! Сенга айтаман, бир кун ичингдан қамиш ўсиб, ундан най ясамасалар бўлди.

Молия вазири эдим ўшанда. Кўп ўтмай Госплан раиси, Қашқадарёга биринчи бўлдим. Гапнинг қисқаси қачон Москвага борсам, Гдлярнинг уйида қоладиган бўлдим. У тепадаги порахўрликларни текшира бошлади. Гапнинг очиғи ҳаммаёқ расво эди... Эшитганмисан бу ҳақда?

-...

-Ким биледи, балки бир кун келиб ҳақиқий тарихни ёзиш сени елканга тушар? Аммо ҳозир ёзиш учун танлаганларим ишкамба - қорин. Биттасига ёздиргандим, гаплашиб ўтирсак, ўғлимни Ички ишлар вазирига ўринбосар қилиб берсангиз, дейди. Ёзган китобини олиб башарасига отайин дедиму аммо ўзим уни осмонга чиқариб қўйгандим. Қаҳрамон унвони ҳам бергандим. Айтганини қилдим. Муттаҳамлар ҳатто мақтовни чин юракдан қилмайди. Эвазига бир нарса олишни истайди. Мана сени отанг ва сен садоқатлисан. Жонингни менга тиккансан. Мен ундан истаган вақтда кечиб юборишим мумкин. Лекин ҳеч нарса сўрамайсизлар. Ваҳоланки, нима истасангиз муҳайё қилишимни ҳам биласизлар. Ўзим ўрганаман сизларга нима керак. Ана улар эса эшакнинг бўқидан олтин топаман, деб доим қўлини дуога очиб, орқамда юради. Ҳа. мендан нима кетди, деб баъзан бир танга ташлаб қўяман...

Компютерингда бор, “Сўнгги қатағон” деган беш қисмли ҳужжатли филмни томоша қил. Унда “Пахта иши” деб қамалган юзлаб одамлар гапиртирилган ва камина халоскор қилиб кўрсатилган. Ҳатто биттаси “бундай жасоратли одам бўлмаганда мустақил бўла олмас эдик” деган.

Бу ахмоқлар ҳеч нарсани билмайдилар. Аслида ўша қамалган одамларнинг кўпи пора олиб, пора берган, ўзимга қанчаси пора берган. Ўзим қанчасига пора берганман. Бунинг устига планлаштириш идорасининг раҳбари бўлиб аранг йигирма центнер пахта берадиган ерга ҳам қирқ центнердан план қўйиб юборганимни қаёқдан билишсин? Битта шоир ҳам гапирган. Маҳбусларни озод қилиш ҳақида хат ёзганларини ўзим кўрган эдим, дебди. Вой аблаҳей, қип-қизил ёлғончи. Унга қаҳрамон унвони бериб юрибман-а? Ўшанда терговчи бўлганлар бугун Олий суднинг раиси, прокурор, вазир ва ҳоказо. Ҳаммаси қип-қизил ёлғончи. Гапирган гапларини эшит. Агар Пиночетга ўхшаб ишдан кетсам, “Президент бошимизда тўппонча ушлаб турган эди, шунинг учун гапирганмиз” деган бўларди. Тарих инсоннинг қўлида. Истасанг ўлдириш, истасанг тирилтириш, истасанг хоҳлаганинг каби ёздириш мумкин. Гдляр бир кишини ҳам қайноқ сувга солиб қийнаб ўлдирган эмас, аммо ўзимизникилар боласини қайноқ сувда қайнатиб, онасини қамоққа тикиб қўйишди. Мана, бу суратларни кўр, у шундай деб бир даста суратни мен томонга ташлади...

Мана энди ана шу Гдляр унга телефон қилмоқда.

20. Зинапоя

“Батя” Гдлянни бироз эшитиб турдида, кейин тунлашди. Гўшакни жойига қўйиб, тугмани босди. Энди суҳбат менга ҳам эшитила бошлади.

-Азизим, биз иккаламиз келишган эдик: мен сен ҳақингда гапирмайман, сен эса мен ҳақимда,-деди Гдлян.

-Сўзимни икки қиладиган одам эмасман!

-Сўзимда тураман дейсану филмлар қилдираяпсан.

-Қанақа филм?

-Ўзинг яхши биласанку? Майли гап филмда ҳам эмас. Умуман менга қарши катта кампания бошлаб юбординг. кўп нарса бор. Менда ҳам кўп нарса бор!

-Улар ҳаммаси тарих, энди бировни ишонтира олмайсан. Дарёлар оқиб ўтди. Сел ювиб кетди барини.

-Қайта бошлаш учун бугун қўлимга жуда зўр видео келиб тушди. Олтинларингни ушлашган пайтидаги видео. Севимли қизинг билан ерда тўнқайиб ётган иккита қўриқчинг ҳам бор унда.

-Сен олов билан ўйнаяпсан, ўша қўриқчиларим сени бу ерга олиб келсинми?

-Бу ишга иккинчи марта кирмоқчимисан? Биринчисида урдалай олмадинг. Ундан кўра гапларимни тарозига қўй. Ҳалиям сени ҳурмат қиламан. Сен қон-қонингача ленинчисан. Бунақа коммунист миллионтадан битта чиқади. Сени шантаж қилмоқчи ҳам эмасман. Бу видеони менга беришди ва шогирдларим орқали иш очишимни сўрашди. Табиийки, йўқ дедим.

-Унда нега телефон қилаяпсан?

-Менга қарши кин сақлама, гина-кудратингдан кечвор, келишувимиз кучда қолсин. Нима бўлганда ҳам ҳаётингни қутқазганман, дўст эдик бир пайтлар. Сендан кўп нарса сўрамаяпман. Ана у журналистинг Москвага келиб, эски хирмонни ковлаб, мен ҳақимда гапира бошлабди яна, филм олдирмоқчи эмиш. Америкада намоёиш этармиш! Пулини Сорос тўлганга ўхшайди.

-Қайси журналистим?

-Сен учун Горбачнинг йўлини тўсган бору...

-Мухторовми? Уни ишдан олиб ташлаганман.

-Ҳа, у сен ҳақингда ҳам жуда ширин гаплар гапирган. Сирларимизни биларкан. Видеосини жўнатдим, бугун-эрта олиб қолсан, элчига бердим, етказиб қўй, дедим.

Қизариб-бўзариб кетган ва бармоғини бир неча марта тугмани босишга олиб бориб, шаштидан қайтган “Батя” бирдан ҳовуридан тушди. Мен томонга қараб жилмайди ва:

-Келишдик, унутдик ҳаммасини, қачон меҳмоним бўласан?-деди унга.

-Бу кейинги масала, ҳозирча ҳов ўша фақат ўзингга тайёрланадиган Самарқанд конягидан бир жуфт юборсанг, бас!.

-Бўлди, ўша сен айтган тўнқайиб ётганлардан биттаси олиб боради.

-Раҳмат! Мана шу гапингни ўзи етади, дўстим. Ҳар ой келиб турибди конякдан, шунчаки айтдимда, бу ёғига парво қилма!

“Батя”нинг яна жаҳли чиқди ва суҳбатни калта кесди.

-Аблаҳ! Бир пайтлар уни конякка ўзим ўргатганман. У пул, олтинга ўч эмас эди. Унга коняк ва маълумот керак эди. Шунинг учун ҳам мени топганди. Чунки юқори эшелонни мендай яхши биладиган одам йўқ эди. Госпланда ишлаган одам чумолининг думига илинган сўмнинг йиртиғини ҳам кўради ва чўтга қоқадида.

Ўшанда Москвага битта сумка билан борардик. Уни “дипломат” дердик, Ана шу сумкага 10 сўмлик - "Ленин бобо"дан 1 миллион сўм сиғарди. Госпланда ишлаган йилларимда ўзим Москвага шу “дипломат”дан эҳ-хе, қанчасини ташлаб келганман! Ҳафтасига бир марта борган вақтим ҳам бўлган. Агар шу сумка билан бормасам, иш битмасди. Йил охирида ва йил бошида, байрамларда бу сумканинг сони кўпаярди.

Армани билан дўст бўлсанг у сенга чин дилдан хизмат қилади. Садоқатли. Умуман Кавказнинг одамлари шундай, ўзимизникилар ёкмайди менга, ҳаммаси латтачайнар, кўтига тепсанг, бошини эгади. Икки армани учрашиб қолса, "Сенга нима ёрдам керак?", дейди бири иккинчисига. Бизники учрашиб қолса, "Қайси вилоят, қайси туман ва қайси қишлоқдан" эканлигини суриштиради. Кейин уруғ талашади. Улар тепага қараб юради, биз қуйига!

Ҳа, сен ҳам билиб қўй махсус конягим бор. Фақат ўзим ва меҳмонларим учун чиқади. Лекин унга ҳам боради. Хоинлар оёғимнинг тагида...

“Батя” шундай деб телефон тугмаларидан бирини босди;-Коняк тайёрлайдиган болани бос, қамоққа тик, чириб кетсин ўша ерда, арақ заводини ёп, бузиб ташла, устидан йўл сол, Регистонга улаб юбор, кўзим кўрмасин! Икки кун муҳлат!

Кейин хонани бир айланиб, яна шаштидан тушиб, ҳикоясини давом эттирди:

-Гдлян мени “академик” дерди. Ҳар бир айтганимни дафтарига ёзарди. Мамлакатни қийратган аблахларнинг ипидан игнасига, астаридан авратигача очганман. Коммунистнинг бурчи бу! У менга доим:

-Сен ҳақиқай ватанпарварсан, бу мамлакатни сен олишинг керак. Раҳбарлар билан гаплашамиз, танишларингни ҳам ишга соламиз, тезда сени майдонга олиб чиқамиз, деб сайрагани сайраган эди.. Кўп одамларни бошлаб ҳам келган. Собчакни ҳам шу олиб келган. Влад Владич билан ҳам ўшанда танишганмиз. Собчакнинг қўлида ишларди, КГБ гуруҳидан.

Биласанми, Шоҳизинадага борардик болаликда. Ўша ерларда катта бўлганман. Зиналарни юқорига қараб санасак, бошқа рақам чиқарди, пастга қараб санасак, бошқа. Ҳар кимнинг ўз рақами бўларди. Базилар буни Шоҳизинданнинг сири, деб ҳам гап қилиб юришган. Аммо ҳаммаси ўзи турган жой, оёғи остидагини ҳисобга олмасликдан бошланади. Пастда ҳам, тепада ҳам оёқ остидагини санамаслик охирида кишини чалкаштиради. Лекин мен ўша пайтда санокни Гдляндан олганман. У ақлли одам! Ана шу ақлини шайтоний йўлда ишлатади, холос...

Сухбатимизни фақат Таня хола бузиши мумкин. Бунинг учун сўкиш эшитади, ҳар доим авзойи бузилади. Бу сафар ҳам у кириб келиши билан ораларида даҳанаки жанжал бошланди. У катта қизидан шикоят қилди. Гапни "Батя" илиб кетди:

-Олдинлари ана у қизингни мақтардинг, шеър ёзади, ашула айтади, заргарлик қилади, кўйлак бичади, Гарвардни битирган, бало-баттар... Энди бўлса, оёғи эгри, қаллоб, рекетчи, бечоранинг чўнтагидагини ҳам, қўлидагини ҳам урадиган, раҳмсиз, шавқатсиз, нечта одамни ўлдиртириб юборган, ўғри, муттаҳам деяпсан. Қайси бир гапингга ишонай?

Хотинининг “тили кичиб” турган эканми, бидирлаб қолди:

-Олдингисини ҳам одамлар айтишганди. Ман сизга етказгандим, холос. Ҳозир ҳам одамлар айтиб юрибди, видеоларини кўрдим, кўрган кўзим ўйилсин, ҳужжатларини кўрдим, виждонсиз, ўмарганда ҳам миллионлаб ўмарган, жаллодга айланган...

-Бундан чиқди қизинг қиз эмас, аблахнинг аблаҳи, шайтоннинг устози экан-да,- деган “Батя” бир зум ўйланиб: -Хотин, ишқилиб ёшлигингда адашиб, бирортаси билан юриб кўймаганмидинг?-деди.

Хотинининг жаҳли чиқди ва:

-Тавба қилдим, қанақа одамсиз? Қандай қилиб манга бу гапни айтасиз? Ҳамма нарсдан қочсангиз ҳам шундан қочолмайсиз, қизингиз қуйиб қуйгандек нусхангиз-ку?-деди.

“Батя” хахолаб кулди ва:

-Билиб турибман кичкинаси билан ораси бузилган, жинқарчанг эса сени тезлаган,-деди.

Уларнинг қолган суҳбати қулоғимга кирмади. Мен ҳали ҳам Гдлян ҳақида ўйлаётган эдим. Кейин "Мухторов ким" деган ҳаёл ҳам миямга "чип" бўлиб кириб олди. Билишим керак. "Батя" барибир бу ҳақда гапиради.

-Ҳаёл сураверма! Эртага аданг билан Самарқанга борасан, омадингни берсин, ишни тоза қилларинг,-деди "Батя" ва менга жавоб берди.

21. "Мурча"

Ухлаб ётгандим, адам уйғотди:

-Кетдик!-деди.

-Қатга?

-Самарқандга-да...

Машинанинг у ўтирган томондаги эшиги ўртасида қутича бор экан.

-Ҳозирча менинг бармоқ изим ўрнатилган. Бундан кейин сеники билан очилади. Мана бу нуқтага босасан.

У шундай деб қутичадан кичкинагина шишани олиб, қўлимга тутқазди.

-Бу "Аконит" деган заҳар. Унга "Мурча" деб нома берганмиз.

-Мурча?

-Чумолининг тожикчаси. Ҳеч кўрганмисан чумоли бир жойга ёпишса, ўша жойни илматешик қилиб ташлайди. Бу ҳам одамнинг ичига ёпишиб олса, тамом, икки-уч ойда йиқитади. Буни ичган одам ё инсулт ёки инфарктга йўлиқади. Биз буни душманларимизга берамиз. Шу йўл билан халқимизни ашаддий душманлардан қўриқлаймиз.

Шишача совуқ. Қўлим қизий бошладими, шиша қизий бошладими, билмайман? Заҳар ҳақида кўп эшитганман. Дарс ҳам олганман. Лекин бугун буни кимгадир ичиришим керак. Балки шунинг учун қўлим қизиб бораётгандир? Йўқ, ҳаяжоним бошқа нарсадан. Миллатимизнинг душманларини йўқотишдек шарафли ишга лойиқ топилдим. Ҳаммага ҳам бундай топшириқ берилмайди. Ҳукуматда қанча-қанча одамлар муҳим топшириқ олсам, кўзга ташлансам, деб юрибди. Менга эса омаднинг ўзи югуриб келмоқда. Агар "Батя" ишонмаганда адамнинг кўзида ёш бола эдим. У айтганки, адам бундай муомала қилмоқда.

Миллатимизнинг душмани ким экан? Бирорта диндор бўлса керак? Уни қамаб қўйишмагани ва заҳар билан ўлдиришга қарор қилишганидан анча обрўли одам бўлиши мумкин?

Машинамизни Шоҳзиндага яқин жойда қолдирдик. Адам индамай кетаяти. Мен ҳам ундан қолишмасликка уринаяпман. Қоида бўйича орқада қолишим мумкин эмас, ёнма-ён юришим

керак. Шоҳизинданинг олдини пиёда юрадиган қилиб қўйибди. Шу ердан ўтаётгандик, бир гадоёй яқинлашди. Адам киссасини ковлаб “пулим йўқ” дегандек ишора қилади.

-Қарагинчи, кевоттими?- деди адам анчадан кейин.

Қарасам, ҳеч ким йўқ.

-Бу ерда гадоёйлар ҳам ўзимиздан. Бизни ўзимизникилардан ҳеч ким кўрмаслиги керак. Гап чиқиб кетади.

-Қайтага яхши эмасми? Гап чиқсин. Бу халқни ким қўриқлаётгани, душманлардан ким тозалаётганини билиб қўйишсин?

-Йўқ! Биз ҳақимизда бир жойда миш-миш чиқса, ҳаммаси тугайди, “Батя” юз ўгиради.

Биламан, у ҳолда дунё тор бўлиб қолади. Лекин адам бу ишлар қироли. Ҳатто ўз ўғли ҳам унинг кимлигини билмагану бошқалар билармиди? Демак, мен ҳам шундай бўлишим керак. Бу қўлимдан келармикан? Ҳар куни додлагим келади, “кўринглар президентнинг мошинасида ким юрганини”, деб бақиргим келади. Лекин... телевизорга чиқдим. Қозоғистонга борганда “Батя”нинг ёнида суратга тушиб қолибман. Ҳеч ким ҳеч нарса демади. “Батя” жимми, дунё жим!

Яна анча юрганимиздан кейин суви қуриб қолай деган ариқ чиқди.

-Бир вақтлар бу дарёдек пишқириб оққан. Темур бобомиз бу ерда йилига қирқ кун сайл берган. Совет даврида тери заводи ва бўёқ фабрикаси бўлган. Ўшаларнинг ҳаром суви оққан. Мана энди-энди асл ҳолига қайтмоқда.

Адам юзимига қарамайди, ўз-ўзига гапиргандек, гапириб кетаверади. Ҳозир ҳам битта уйнинг ёнига боргунча шу ариқ ҳақида гапириб борди. Эшикни тақиллатганди, кампир чиқди.

-Хола, биз электросетдан бўламыз... Кирсак майлими?

-Ҳали ўтган ҳафта келувдингларку?! Санлар ҳам пул унадиган жойни билиб олдиларинг.

-Хола пул-мулингиз керак эмас. Ўша ўтган ҳафта келганларнинг хўжайини бўламан. Уларнинг ишини текшириб юрибмиз. Агар сиздан пул олган бўлса, бизга ёзиб берсангиз, бас. Ишдан ҳайдаймыз.

-Э, ишдан ҳайдаб нима қиласан, барака топгур, пулни бекорга олмайди. Учётчикни тузатиб берди. Ўзиям бекордан бекорга дунёнинг пулини ишлаган экан-да, Кампир одамга раҳми келдию тузатиб кетди. Нима қилай, қўярда қўймай киссасига бир нарса тикдимда.

Адам ҳовлини айланиб, ҳисоблагични текширган бўлди. Деворлар нураган. Деразаларнинг бўёғи кўчган. Қиш бўлишига қарамай супа четидаги ғишт орасидан ўт кўриниб турибди.

Супа устидаги ишқомни хаслар босиб ётибди, узумнинг узилмаган “бош”ларидан қолган путалари осилиб турибди.

-Хола бир стакан сув беринг...,-деди адам қаровсиз ҳовлидан кўзини узолмай.

Хола “майли-майли” деб сувга кетганди, адам ҳалиги шишачани сўради ва стаканга бўшатишимни имо қилди. Хола сувни олиб келганда озгина ичиб шишачадаги заҳарни бўшатдимда, ўйланиб қолдим. Шу кампир халқимизнинг душмани эканми? Нега уни уни ўлдиришимиз керак? Тўхта! Бундай пайтда хаёлга келган ҳар қандай савол душман. Ҳозир адамнинг айтганини бажаришим керак.

Заҳарни сувга солдим, дадам эса кампирни сўроққа тутди:

-Хола бу сувни ариқдан олдингизми, бу сув эмас, заҳарку?-деди.

Адамга қарасам кўзларида мамнунлик. Хола эса:

-Буни қрандан олиб келувдим, ҳамсояннинг қранидан, ичавер болам, заҳар эмас,- деди.

-Йў... ичмайман... буни ичсам ўлим қолишим ҳеч гап эмас.

-Бу замоннинг одамлари таннозхўжа бўлишган. Ичавер, ўлмайсан!

-Ўзингиз ичинг, мен чидайман,-деб сувни тўкмочи бўлди адам.

Хола:

-Манга бер,- деб стаканни олдида сувини ичиб:

-Ҳозир санга бошқа нарса олиб келаман, деб ичкарига кириб кетди.

Адам елкамга уриб қўйди. Хола ичкаридан ҳеч нарса олиб чиқмади:

-Болам, берадиган нарсанинг ўзи қолмабди,-деди.-Ер ютгур чўтир ҳамма ёқни расво қилди.

-Энди гап бундай, -деди адам унинг гапини бўлиб,-агар электросетдаги бола қайтиб келса, уни текшириб кетганимизни айтманг. Биз билдирмасдан текшириб юрамиз.

-Ҳеч бунақа текшир-пекшири йўқ эди, бирдан қуёш узилиб тушдимики, инсофга келиб қолдиларинг.

-Юртбошимизни дуо қилинг!

-Омин, тезроқ ер ютсину бу мамлакат қутилсин. Қани омин!

-Адам бунақа дуоларга ўрганиб кетганми, парво ҳам қилмай, қўлини дуога очди ва:

-Хола Шоҳизиндага яқин жойда яшайсиз. Бу ерларга дунёнинг ҳамма жойидан меҳмонлар келишади. Бирортаси боши айланиб сизникига келиб қолиши мумкин. Шунинг учун алоҳида назортга олганмиз,-деди.

-Ўзим ҳам ўйлагандим. Бу кетишда Сталин замонидан ҳам ўтиб кетамиз. Сталин ҳам чет элликлар юрадиган жойларда тийинга пражга соттирган экан.

-Аммо зўр перажкалар бор эдида хола. Ҳалиги ўпка-жигарни қиймалаб перажка қилгани эсингиздами?

-Хўп замонлар эканми-а? Жа, маззали бўларди. Учтасини есанг бир кунинг ўтарди. - Ёдингда экану айланай? Асли қаерликсан?

-Асли каттакўрғонлик?

-Уфе... кимдан сўрасам, шундай дейди. Гадоёларнинг қайси биридан сўрама, Каттакўрғонлик бўлиб чиқади.

-Онаси қаерда туккан бўлса. ўша ерни айтадида, хола. Майли биз кетдик, ҳали текширадиган жойларимиз бор. Қани битта омонлик билан бизни дуо қилингчи...

Дарвозадан чиқмасимиздан адам орқага қайтди ва гапим бор дегандек кампирни ичкарига олиб кирди. Бир зумда қайтиб чиқарди.

У нима қилган экан? Тошкентдай жойдан “Батя”нинг тансоқчиси ва тансоқчиларининг “шефи” келиб, заҳарлаб кетаётганига қараганда, бу аёл халқимизга қарши жуда катта жиноят қилган.

-Ишимиз ҳали битмади, яна бир жойга киришимиз керак,-деди адам.

-Бу аёл “Батя”нинг синфдоши.. бўлган. Ҳамма жойда лаби бидир-бидир экан. “Батяга” лаънат ўқиб, унинг ёшлиги ҳақида бўлмағур гапларни тарқатиб юрган. Мактабдаги қилиқлари, қизларни тепкилаб уриши, бозордаги қовун ўғирлашлар... каби дунё матбуотида чиққан гаплар шуники.

-“Батя” унинг бирдан ўлишини истамаганди. “Қийналиб-қийналиб ўлиши керак! Бундайларга Худо қандай жазо беришини халқ кўриши керак” деганди.

-Хато қилдик. Кўп гапирмаслик керак эди. "Сизни назоратда ушлаймиз" деганимни бугуноқ маҳаллага ёяр эди. Ўзи пишиб қолган экан. Шунақа... баъзан жойида қарор олишинг керак бўлади. "Батя"га ўзим тушунтираман...

22. Хат

Адам қўлимга “Ушлаб тур” деб бир папкани тутқаздида ўзи “УзЛИТ” деб ёзиб қўйилган дарвозадан ичкарига кириб кетди.

“Қўлингга тушган ҳар қандай нарсанинг нима эканлигини бил, акс тақдирда қўлингни куйдириши мумкин”. Бу қоидага амал қилиб секин папканинг ичига кўз қирини ташладим.

Қандайдир хат. “Батя”нинг номига ёзилган. Устида “Батя”нинг икки сатр хати. “Бу ақлини еб қўйганми?”

Хат жуда чиройли ҳуснихат билан битилган. Одатда аёлларгина шундай чиройли ёзсалар керак? Рус тилида.

“Сени сен десамми ёки сиз десамми билмайман? Сен десам шундай катта мамлакатнинг тепасига ўтириб олган кишини камситган бўлмайманми? Сиз десам шундай ҳам бегонага айланиб қолган кишини янада узоқда тутган бўламанми? Хуллас, мактабдаги йилларимизнинг ҳурмати сен деб қўя қолайин. Аслида сиз дейиш ўзбекларда ҳурматни ҳам англади. Сен эса бунга арзимайсан. Ундай бўлса ёзиб нима қилдим?”

Мактабда сени хушламасдим. Хулиган бола эдинг. Буни устига қизларни камситардинг. Ғўддайган характеринг ёқмасди. Шунинг учунмикан, мактабни битирганимизда тезда ақлимдан чиқиб кетгансан. Орадан йиллар ўтиб Қозоғистонда учрашиб қолдик. Энди олийгоҳни битириб ишга киргандим. Сен осмондан тушган балодек бош устимда пайдо бўлиб қолдинг. Сени кўрган куни негадир кўрқиб кетдим. Нимадан кўрқдим, билмайман. Балки бу шайтонни кўрганда пайдо бўладиган кўркувмиди? Ўша кунга лаънат айтаман. Бутун ҳаётимни издан чиқариб юборди. Мени бахтсизлик саҳросига улоқтирди. Ўшанда сендан юз буриб кетмаганимга ўзимни кечира олмайман. Сен доим бахт қидирар эдинг. Мен эса бахт қидиришни бахтсизлик, деб билардим. Чунки бахтли эдим.

Қўярда қўймай ресторанга олиб кирдинг. Нега йўқ демадим? Нега ишим бор, деб кетиб қолмадим? Нега қалбимга қулоқ солмадим? Ёлғизлик қаддимни букиб қўйган эканми ёки болалик йилларимни соғинган эканманми, таклифингни рад этолмадим.

Қўярда қўймай ичирдинг. Ҳаммаси машъум биринчи қадахгача. Кейин нима бўлганини билмайман. Шу билан бир пайтлар ўзим ҳазар қилган тулкининг тўшагидан айрилмай қолдим. Энди тулки босқинчи шерга айланганди. Шерни ҳам севиш мумкин, ҳам ундан кўрқиш мумкин, ҳам унга таслим бўлиш мумкин. Сени севдимми, сендан кўрқдимми, сенга таслим бўлдимми, билмайман. Билганим шуки, сен турадиган жойга тинмай қатнай бошладим. Кечалари берган азобларингни роҳат деб қабул қилдим. Бир кун бўйимда бўлди. Сенга айтганимда севинмадинг. Аксинча, норозилик ифодасини кўрдим кўзларингда.

Шундан кейин сендан нафрат ёғила бошлади. Сал гапга жаҳлинг чиқар ва хаёл қилсанг мени деразадан улоқтириб юборсанг!

Бир кун кутилмаганда сен ишлайдиган заводнинг парткоми келиб қолди.

-Бу бўғоз хотин бу ерда нима қилади? –дея ўшқирди сенга. Сен худди жавобни олдиндан тайёрлаб юрган каби:

-Бу хизматкор аёл. Келиб кийимларимни ювиб беради, қўлига у - бу бераман!-дединг.

-Бирор жойда ишлайдими? Балки фоҳишадир? Мелисага айтиб буни бир текширтириш керак? Нега қонунга хилоф иш қилади?

Парткомнинг саволлардан иборат айбловларига ҳеч нарса дея олмай қолганимда сен миқ этмадинг. Ҳеч нарса демадинг. Кейин аразлаганимда “Нима қилай, бўлмаса партияга олмайди” деб кутилдинг. Орадан кўп ўтмай сени ўша партком билан пиво ичиб ўтирганигни кўриб қолдим. Қорним бурнимда бўлса ҳам кетдим. Сўрамадинг, суриштирмадинг. Санга жаҳл қилиб Самарқандга қайтиб келдим. Қизим туғилди. Отасиз ўсди. Ростдан ҳам хизматкорга айландим. Бозорда савдогарлик қилдим. Қизимни катта қилдим. У отаси кимлигини сураган пайтлари сен телевизорда кўринадиган бўлиб қолдинг. Мажлисларда катта-катта гапирардинг. Ҳаммага ақл ўргатардинг. Ота-оналарни фарзандлари учун айблатдинг. Лекин қаердадир фарзандинг борлигини ҳатто хаёлингга ҳам келтирмасдинг. Мен эса отасига тортган қизни уддалай олмай гаранг эдим. Ҳа, у сенга тортди. Эрталабдан кечгача бозор атрофидан уйга келмайди. Гапирсам, ямоқни йиртиб беради. Гапирмасам, сени партком жўрангни ибораси билан айтганда чиройли жалабга айланиб қолди. Уйга ичиб келарди. Сўнг буққаларини етаклаб келадиган бўлди. Кейин мени дўппослайдиган одат чиқарди. Ҳозир балога гирифтор бўлиб жиннихонада ётибди. Қайси кун кўришга бордим. Эти кетиб, бети қолибди. Суякдан бошқа нарса йўқ. Касал-пасал эмас. “Олиб кет” деб хўнгир-хўнгир йиғлади.

Қўлимда етарли пул йўқ. Бошдан оёқ қарзга ботганман. Сен эса катта мамлакатнинг эгаси. Сочингдан оёғингача олтинга ботган. Бу хатимдан кейин мени омон қолдирмаслигингни биламан. Шундай бўлсада ёздим. Қизинг Самарқанддаги жиннихонда ётибди. Унга ёрдам қил! Агар заррача одамлик туйғуси қолган бўлса!”.

Хатни апал-тапал папкага тикдим. Ишона олмадим. Наҳотки “Батя” шундай одам бўлса?! Йўқ. Бу аёл ростдан ҳам ақлини еб қўйган. Унга тўхмат қилмоқда.

-Бунақа жиннилар оз эмас, бизнинг ишимиз “Батя”га ёрдам бериш, унинг ёнида туриш, миллатимизнинг этига канадек кириб олган шунақа душманлардан тозлашдир,-деди адам машинага миниши билан. Демак, у хатни ўқишим учун қолдирган.

-“УзЛИТ”даги ошнам ишга келмабди. Уйида ётган бўлса керак. Кўпроқ ичиб қўйса, уйдан чиқолмай қолади. Телефон қилсам, ичи гапга тўлиб кетган экан. Яхшиси кириб ўтаман,- дедим.

Машинамиз Сўғдиёна массивига кириши билан телефони жириглади.

-Тезда пойтахтга қайтишларингиз керак экан,-деди Крайнов.

-Нега? Нима бўлди яна?

-Эртага “Батя”нинг туғилган кунику, қаёқда юрибсизлар?

-Меҳмон бор эди, айлантириб юрибман,-деди адам.

-Ўша меҳмонни сўраяптилар!

Адам индамай телефонни қўйдида, бошқа номерни тераётганди, йўлимизни “мент” кесди.

-Машинанинг дадасику? Бу ерликка ўхшамайсизлар?-деди у адам томонга яқинлашиб.

Адам унга яқинроқ кел дегандай ишора қилди. У бошини эгиб қараганди, адам унинг бурнига бир мушт қўйди. У гурс этиб йиқилди...

Йўлда “УзЛит”даги танишига телефон қилди:

-Тез кетишимиз керак бўлди. Мухторов ҳақида маълумот тўплагин. Нима қилиб юрибди? Қаерга бораяпти? Тўй-пўйларга чиқаяптими? Чойга чақирсанг чиқадими? Хуллас, ўзинг биласан. Келаман, ўшанда гаплашамиз.

-...

-Ош емаган жойимизми? Келаман яна.

-...

-Битирдимми? Бўпти. Телефон қилсин. “МИД”га тиқиб қўяман. Бироз дунё кўрсин. Сани ҳам айлантисин. Кейин бу ёққа оламиз. Бўпти!

“Батя”нинг гапи ёдимга тушди: “Ҳаммаси садоқатли! Садоқат сотади!”.

23. Туғилган кун

-“Батя” туғилган кунини нишонламқочи эмас эди, қандайдир хушхабар олганки, кайфияти кўтарилиб, рози бўлибди. Демак, сенга ҳадяларни қабул қилиб олишни топширади,-деди адам.

-Биз ҳам ҳадя олиб борамизми?

-Э, йўқ, у биздан ҳадя олмайди, аксинча ҳадя беради, мана кўрасан!

Худди адам айтгандек бўлди...

Мен ҳадяларни қабул қилганимдан кейин, ичкарига кириб, бир четда кузатдим.

Сочларига оқ тушган, истараси иссиқ киши ўртага чиқиб:

-Мен “Тиз чўкиб” деган шъер ёздим, шуни тиз чўкиб ўқийман,-деди.

Шоир экан. Машҳур шоир экан. “Батя” ўрнида турди. Ҳамма бирданига ўридан туриб, қарсак чала бошлашди. Давомли қарсаклар “Батя”нинг руҳини очиб юборди. Овози хиррик бўлса ҳам шоир шеърини зўр қилиб ўқий бошлади:

“...Сизни севмаса ёт минг йил сўкаман,

Сизга содиқ элга мен тиз чўкаман!”

“Батя” унинг қаршисига келиб тиз чўқди. Бирданига ҳамма ўртага чиқиб, тиз чўқди. Четдан қараган одам булар диний ибодат қилишмоқда, деб ўйлаши ҳам мумкин. Шунақа тақиқланган гуруҳлар бор. Муллеси ўртада ўтиради ва қолганлар унинг атрофида, “ҳайю-ҳуй” деб бақиришади.

“Батя” шоирнинг бошини бошига босди. Одамлар қийқириб юборишди. Баъзиларининг кўзларида ёш. Улар шоирнинг ўрнида бўлишни орзу қилаётганларини юзларидан осонгина сезиб олиш мумкин. Гапнинг очиғиш ўзим ҳам рашк қилдим. “Батя” худди шундай

кучоқлаганда дунёда фақат мен бу бахтга сазовор бўлдим, деб ўйлагандим. Демак, “Батя”нинг ишонганлари кўп.

Унинг тиззаси оғрийди. Дори ичиб туради. Тиз чўкиб ўтирса, ўрнидан туролмай қолади. Шунинг учун шай бўлиб туришим керак. Ана у бир зум атрофга алангалади. Ҳамма бирдан кўзини олиб қочди. Унинг кўзига тик қарайдиган одам йўқ.

“Кўрдингми, бу хоинларнинг биттаси ҳам кўзимга тик қаролмайди”

“Батя”нинг овози қулоғим остида айлангандек бўлди. У кутилмаганда бир ҳамла билан ўрнидан турди ва бармоқларининг учини қирсиллатиб, шай бўлиб турган ашулачиға қаради. Бу “Лазгини аят” дегани. Шеър тугадими, тугамадими билмайман, ҳамма “Лазги”га ўйнай бошлади. Сўнг навбати биалн қадаҳ сўзи айтилди:

“Советлар империясида мустақиллик ҳақида гапириш у ёқда турсин, ҳатто фикрлаш ҳам кўрқинчли эди. Сиз юрагимиздаги кўрқувни синдирдингиз. Марказ зулмидан озод бўлиш ғоясини бизга сиз олиб келдингиз.”

“Сиз мустақиллигимизни эълон қилган паҳлавон Алпомиш, умидларимизнинг ёрқин шўъласи! Сизнинг дадил ва жасоратли юрагингиз бизнинг ҳам қалбимизда уриб турибди”.

“Батя” худди сайрашганини кўраяпсанми, дегандек мен томонга қараб қўйди. Худди унинг овозини эшитгандек бўлдим:

-Бу иблисларнинг сайрашини томоша қил! Эртага бошқасини ҳам худди шундай мақташади булар!

Уларнинг сони кўп экан. Яна биттаси гапира бошлади:

“Ватанимиз ярадор, мажруҳ бир от, тойчоқ эди. Рус мустамлакаси пайтида эзилган бу тойчоқнинг кўзлари ёш, дарди оғир эди. Сиз унинг ёшларини авайлаб, ёлларини тараб, силлиқлаб, ярасига малҳам босиб парваришладингиз. Бу тойчоқ тезда куч тўплаб, парвозга шай от ҳолига келди. Сиз соҳиби давлат сифатида уни эгарладингиз. Дул-дул юксак парвозларга шайланди. У ўз чавандозига, чавандози эса унга ярашиб турибди...”

Шундан кейин даврага бирин кетин хонандалар тушдилар. Уларнинг мусиқларига хурлиқолар жилва қилдилар.

“Батя” қизларга термулиб қолса, меҳмонлар ҳам улардан кўзини узолмайди.

“Батя” кўзини олса ёки пастга ё уларга қараса, ҳаммаи бошини дастурхонга эгади.

“Батя” кулса, кулишади, ўйнаса, ўйнашди, ичса, ичишди. У овқатга қўл чўзса, қолганлар ҳам узатишади. У кўлини арта бошласа, қолганлар ҳам. Роса машқини олганга ўхшайдилар. Четдан қарасангиз сахнада ҳамма оммавий рол бажармоқда.

“Батя” гоҳо хурсанд, гоҳо қолганларнинг устидан заҳарханда кулгандек. У фақат менинг эмас, кўп одамнинг “худо”си эканлигини шу ерда англадим. Ҳатто унинг орқа томонида ўтирганлар ҳам мулланинг орқасидан бир хилда ҳаракат қилган ибодатчилардек айни ҳаракатни такрорлашмоқда. Фарқи шундаки, ибодатчилар истасалар муллани бир тийинга олмайдилар. Бу ерда эса “Батя” истаган одамнинг юзига тупуради ва у мамнун бўлади. Севина-севина ҳатто юзини ҳам артмайди. Табаррук тупук дейди. Авлиё бўлиб кетаяпсан деманг, шундай ҳолга ҳам гувоҳ бўлганман.

Бир вазирни чақириб, юзма юз гапираётганда “Батя” акса уриб юборди. Вазир индамай тураверди.

-Арт,-деди “Батя” унга. У эса парво ҳам қилмай:

-Табаррук,- деди.

Кейин “Батя” унинг кўлига стол устидаги юмшоқ қоғоздан бериб, чиқариб юборганди. Ўша вазир ҳозир “Батя”нинг энг яқинларидан бири. Ўнг тарафида ўтирибди. Мусиқа тинганда “Батя” у томонга қарайди, у дарҳол бошини эгиб, қулоғини “Батя”нинг оғзига тўғирлайди. Кейин шафтолидек қизариб, тиржаяди ва кулмоқчи бўлади. Шу дамда агар “Батя” кулса, у ҳам қурбақанинг оғзига ўхшаган катта оғзини очиб кулади. “Батя” кулмаса, у қизариб, портлаб кетаман, деб турган вулқондек пўтихади.

Бирдан кутилмаган ҳол бўлди. У бошини эгиб, қулоғини “Батя”нинг оғзига олиб келмоқчи эди, “Батя” нима учундир орқага эгилди. Ноқулай ҳолат юз берди. Хайриятки, ҳамма бошини эгди. Жимжитлик!

“Батя” бирдан хахолаб кулиб юборди, бутун зални қаҳқаҳа босди. Энг қаттиқ кулаётган ўша оғзи катта одам эди.

“Батя” ҳаммани ҳар куйга солишни билади. Масхара қилади. Устидан кулади. Мукофотлайди. Уради, сўкади. Таҳқирлайди. Лекин улар хурсанд, унга сиғинишади.

У “қул”ларига жавоб бергандан кейин ёнимга келди:

-Қани юрчи ҳадяларни кўрайлик? Ким нима олиб келганини эслаб қолдингми?-деди.

24. Совға

Адам:

- Совға олиб келганларнинг отини эслаб қол ва “Батя” сўраганда худди таниган одаминг каби айт,-деганди.

-Кўпларининг исмини билмайманку?

-Парво қилма, улар исмларини қулоғингга азон айтгандек қуядилар!

Адам ҳар доимгидек ҳақ чикди. Тухфа олиб келган ҳар бир раҳбар, гўёки кучоқлагандек бўлиб, қулоғимга ўз исмини бир неча мартадан такрорлади.

“Рашиддон акамдан, деб қўясиз! Рашид десангиз ҳам бўлаверади.”

“Адаштирманг ука, Рустамлар кўп, мен уларнинг азими бўламан”.

Вилоят ҳокимлари эса:

“Самарқанд”

“Жиззах”

“Сурхон”

“Қашқа”...деб таништиришди.

“Навоий” дегани худди соқолини тутамлагандек чанасини сийпаб, бир неча марта бу сўзни такрорлади.

-Яқинда Навоийнинг ҳам юбилеи бўлади. Оқсоқол билан кетма-кет туғилишган. Бунақа одамлар бир неча юз йилда бир туғилдилар. Мана бу олтин тўртта тўққиз. Буни яхлит ҳолида топдик..

Хуллас, тажрибалари бор экан, каминага эслаб қолиш қийин бўлмади. Мана энди “Батя” бир бошдан қутиларни қўлига олиб, гапирмоқда. Анчагина ичган бўлса ҳам дунёнинг у тешигидан кириб, бу тешигидан чиқмоқда:

-Мана шу расмнинг остини ўқи!

-Густав Климт...

-Бу “Хоним” портрети. Ёшлигимда бу расмдаги аёл менга жуда ёқиб қолган. Таня холангни кўрганда унга ўхшатганман. Қара, жуда ўхшайди-а? Қуйиб қуйгандек. Худди Таняни ўтқизиб, чизгандек. Ёшлигида бутун ҳам ўхшарди. Тўхта, буни ким олиб келди? Ким биларди? Айтмай тур! Ўзим топишим керак. Рустам олиб келиб келдими? Йўқ, у билмайди бу тарихни. Менимча, куда олиб келган бўлиши мумкин. Таня севган қизига шипшитган... Шундайми?

...- Йўқ дегандек бошимни қимирлатдим.

-Шаҳар бердим айт, топмадим.

-Ботир ака...

-Ўххў, у ҳам сиримизни излайдиган бўлибдими? Нима демоқчи бу билан? Дунёдаги энг қимматбаҳо расмни қаердан олди? Божхонадан топдими? Чет элданми? Қандай олиб келди бу расмни? Балки бу ҳақиқий эмасдур? Нухасини чиздирдими? Кимга чиздирди экан? Зўр чизган аммо! Адангга айт, аниқласин, бу ҳақиқийми, сохтами? Ҳақиқий бўлса, бу ерларда сақламасин. Ботир Москвадаги уйга етказиб берсин. Агар сохта бўлса...ўзи ҳам сохта! Йўқ, у гўрсохта ҳақиқийсини топади. Илоннинг мойини ялаган.

-Мана бу қанақа соат экан? Нима деб ёзган, ўқигинчи?

-Франк Муллер...

-Эшитганим йўқ. Биларсан нархини? Қимматбаҳо бўлса керак?

...

-Ким олиб келди?

-Рустами азим акам...

-Балои азим демадинг ҳалиям! - “Батя” кулиб елкамга уриб қўйди.

-Ҳа, унда қимматбаҳо, қараб ҳам юрма. У арзон-гаров нарса олмайди. Палаги тоза. Буни холангга бериб қўй. Тақамиз керак бўлганда. Мана бу нима? Узукми? Қанақа узук экан? Устида нима ёзилган? Ўқичи?

“Ин ҳам мегузарад”

-Ким олиб келди буни?

-Самарқанд...

“Батя”нинг жаҳли чиқиб кетди?

- Самарқанд...! Тўнка! Қалласи ишламайди ёки атайлабдан қилган.

У шундай деб телефон ёнига борди ва тугмани босиб:

- Самарқандни топ,-деди.

Бир зумда улаб беришди.

-Ҳалиям шу ердამисан?

-Эрталаб кетаман, насиб...

-Совға учун раҳмат!

-Ўзимизнинг маҳаллий усталарга ясаддим. Соф олмосли.... Аслида бу сизга...

-Ўчир овозингни! Нима ёзилган устига!

-Бобомизнинг узукларидаги гап.

-Билмайди деб ўйлайсанми ёки она тилимни билмайманми? Тушуниб турибман. Аммо сен бу гапни кимга айтаяпсан? Кимга “Бу ҳам ўтади”, деяпсан? Нега бугунги лаҳжада ёздинг?...

-Тушунарли бўлсин деб...

-Бас қил! Ҳаммаси тушунарли! Чеченлар билан алоқанг ҳам тушунарли. Сен болани огоҳлантирдим, бунақа ишларга кирма деб. Дарҳол манга ултиматум қўйдингми?

“Батя” шундай деб гўшакни жойига қўйди ва бошқа тугмани босди:

-Самарқанд меҳмонхонада экан. Қамоққа ол, чирит ўша ерда,-деди.

Ўзимизнинг Рустам ака битта ручка олиб келганди. “Батя” уни анча томоша қилди:

-Буни ўзи сотиб олмаган. Давлатнинг пулига олган. Бу нарса ҳам суратга туширади, ҳам ўлдириши мумкин. Буни адангга берасан!

У шундай деб, ён чўнтагидан кичкина қутини олди ва ичини очди. Митти топпонча.

-Бу санга! Мана, устида исминг ҳам ўйиб ёзилган. Биласанми бу қанча туради? Жуда қиммат. Буни Сербияда ясаб келишди. Шундан ҳам билсанг бўлади, сани қанча яхши кўраман.

Нима дейишимни билмадим. “Батя” анча вақт пешанасини пешанамга кўйиб турди. Кейин: Совғаларнинг қолгани билан қизиқмади ҳам.

-Буларни холангга бер, қизлари ва неварларига тақсимласин. Чет элдаги уйларини безаб кўйишсин. Бизнинг амиру хонлардан кам жойимиз йўқ.

-Энди иккаламиз битта кино кўрамиз,-деди.

Унинг қайта-қайта кўрадиган киноси бор. Қутининг устига ўз қўли билан “Крёстный отец” деб ёзиб кўйган.

-Сани илк кўрганамда Алпачинога ўхшатгандим, мана қара, бурнимга қара, юз тузилишимга қара, Вито... лекин ёнимда сен бор экансан, мени ҳеч ким отолмайди.

У филмни бироз кўрдида, ўтирган жойида ухлаб қолди. Хурракнинг зарбидан деразалар титраётгандек эди.

Шахсий доктори ва ҳамширасини чақирдим. Қўлим топпончада. Чўнтагимдан чиқарсамми? Кўрсаммикан? Йўқ. Мумкин эмас. Чидайсан. Эртага томоша қиласан. Дарвоқе, ўқланганмикан? Неча калибрли экан? Ёки бу отмайдиган олтин совғами? Уни

Уни тезроқ кўргим келаётганди. Кўзим илиниб қолибди. Бир пайт...

25. Тулки

Бир пайт уйғонсам, ташқарида қор ёғмоқда. Кечагина худди ёз ҳавоси эди. Умуман бутун январ ойи қаттиқ совуқ бўлмади. Ҳатто дарахтлар ҳам адашиб кўртак кўрсатаётганди.

Аввалига шиддатли “лайлак қор” ва ортидан оппоқ қум каби ёғин. Қани энди тинса? Тинмаганинча қараб тураман, деб ўзимга сўз бергандим. Бу тоқат ва чидам машқи. Тайчи учун жуда муҳим. Бир нуқтага ёки бор томонга диққат билан қараб туриш иродани чиниқтиради. Фақат хаёлга берилмаслик керак. Хаёлга берилдингизми, ютқазасиз. Хаёл мағлубиятнинг эшиги. Қирсангиз кириб кетаверасиз. Аммо натижасиз, бўмбўш халтадек шалпайиб чиқасиз ичидан. Қор ёққанда эса хаёл сура олмайсиз. Қор бунга изин бермайди. У сизни ўзига тортмайди, ортга итаради. Шунинг учун ҳам кўп қор ёғадиган жойларга кетгим келиб қолади.

Ниҳоят қор тинди ва атроф оппоқ пардек эди. Шу пайт путталар орасидан бир ҳайвон чиқиб дарахтларнинг таги бўйлаб юра бошлади. Нима экан? Итми, мушукми? Анча узоқда бўлгани учун ажрата олмадим?

-Тулки...

Бу “Батя” эди. Қаердан келиб қолди? Нега сезмадим? Наҳотки шу қадар эҳтиётсиз бўлиб қолдим?

-Тулки?

Хаёл бу мағлубият дедимку! Бир тутқаздингизми, кетма-кет кетаверади. Мағлубият ортидан эргашиб қолаверасиз. Нега жим туролмадим?

-Хайрият сенинг овозингни ҳам эшитиш мумкин экан. Қор тез-тез ёғсин, тулки тез-тез кўринсин...,- Хонамга кириб келган “Батя”нинг кайфияти яхши эди. Демак, уйкуси пишган. Боя қорга қизиқиб, ўз хонамга ўтгандим.

- Бу тулки энди сеники. Бир вақтлар ҳов анави ўрмончани шу тулки учун қурдиргандим. У салқин жойни яхшии кўради. Ер остида ўзига уй қуриб олган. Овга борганимизда олдимиздан чиқиб қолганди. Отмасдан, ушлаб келгандим. Чиройига қара. Оёқлари кўмирдек қора. Вужуди сарғиш, тумшуғи ва кўкси оқ... Қирра бурун қизга ўхшайди. Аммо ақлли. Қизлар эса товукмия! Уларда ақлнинг учқуни ҳам йўқ! Бир замонлар биттаси тулкига ўхшагани учун вазир қилиб қўйгандим. Шошиб бораётсак тўқнашиб, йиқилиб кетди. Ахмоқ... Президент билан юрганда ҳам пошнаси баланд туфли киясанми? Оёғидан учиб кетган туфлисига қўшиб ўзини ҳам учуриб юбордим. Шундан кейин ҳукуматга аёл зотини яқинлаштирадим.

У кундан бу кунга кўп гапирадиган бўлиб бормоқда. Балки асли шундайдир? Балки менгагина кўнлини очар. Шундай дедику?!

-Балки...

Юрагим шув этиб кетди.

-Балки кечаги ҳўкизлардан ўша товукмиялар яхшимиди, деб ҳам ўйлаб қоламан. Опангга қара, олов. Ерга урсанг осмонга сапчийди.

У хаёлимни уқиб олмаганига хурсанд эдим.

-Эшигим очик экан, қарасам хаёл сураяпсан. Изн бердим, бир айланиб кел дедим. Тулки чиқиб қолди. Адашганим йўқ. Бу тулки. Ҳамма уни ит деб ўйлайди. Ахмоқлар ит ва тулкини ҳам ажрата олишмайди. Менинг савимли тулким бу. Дунёнинг энг аққли хайвони. Одамлар ёмонни тулкига ўхшатишади. Мен эса акси. Тулкини қидираман. Яхшисини тополмайман. Унга қара, қор устида юриб бормоқда ва думи ўз изини сийпалаб йўқотмоқда. Тулкининг гўзаллиги унинг думида. Бу аёлларнинг гапи. Тулкининг думини бўйнига боғлаб олишни истганларнинг гапи.

“Батя” севимли тулкисига анча қараб турдида давом этди:

-Тулкининг эшитиш қобилияти жуда кучли. Овозимни билади. Гапирсам мен томонга тикилиб қолади. Соатлаб бир нуқтага тикилиб туриши мумкин. Энг қўрққаним унинг ўлиб қолиши. Шунинг учун ҳам бир неча ветеренарни унга “боғлаб” қўйганман. Ҳаво иссиб кетганда унинг учун махсус муҳит яратишади. Баъзи президентлар кучуксевар. Тулки ҳам асли кучук авлодидан. Аммо ақллиси. Итни эгасига содиқ дейишади. Ҳечам содиқ эмас. Уч кун овқат берма, тўртинчи куни сени ғажиб ташлайди. Уни боқсанг оёғинг остида гирди капалак. Баъзилар шер сақлайди. Ахмоқчилик. Шу билан ўзини шердек кўрсатмоқчи бўлади. Одамшер бўл, хайвоншер бўлиб нима қиласан?

“Батя” бир зум жим турдида:

-Билсанми, бу тулки гимнни эшитишни яхши куради,-деди ва телевизор остидаги тугмасини босди. Хонада гимн янграй бошлади. Нима қилишни билмай қолдим. Қўлимни кўксимга қўйсамми, мадҳияни айтайинми? Ахир мен аскарман. Бундай пайтда севгимни кўрсатишим керак эмасми?

-Қўявер, расмиятчиликка риоя қилма. Ана у тулкига қара, қандай мазза қилаяпти. Биз ҳам умр бўйи мазза қилганмиз. Бу гимн уруш йиллари ёзилган. Умримиз шу мусиқанинг йўлига тўшалди. Эрталаб шу билан уйғонардик. “Ассалом рус халқ, улуғ оғамиз...” Нақадар кучли оҳанг ва қудратли сўзлар. Уни унутиб бўладими? Аммо шундай пайтлар бўладики, орқага одим отишинг керак. Жўжаҳўрозлар гимнни ва мадҳияни ўзгартирамиз деб гирибонимдан олишганди. Шошманглар, десам ҳам кўнишмади. Билганларингни қилинглар, дедим. Биттаси мусиқа ёзган, бошқалари дoston... Ана баҳсу мана баҳс. Ўлиб кетмайсанларми, дедим. Охирига келганда уруш йилларидан бери қон томирларимизни силкитган мусиқани қолдирдимда, хос шоиримга олдингисига мослаб шеър ёз, дедим. Ҳаммаси оёққа туриб олқишлади. Фарқига ҳам етишмади. Битта иккитаси “ғинг” деган эди. Латифани айтиб бердим.

“Батя” кула бошлади.

-Эшитганмисан, автобусда биттаси “ғинг-ғинг” деб Афандининг асабига тегибди. Шунда Афанди яна бир марта “ғинг” десанг иштонимни ечиб, бошингга кийгизаман дебди. Бирдан

автобустагиларнинг ҳаммаси “ғинг-ғинг” дея бошлабди. Афанди автобусни тўхтатиб тушиб қочаётган экан, ҳамма унинг иштонига осилибди. Нима гап деб иштонига қараса, чўнтагидан доллар кўришиб турган экан. Мен ҳам “Ҳамманга мансаб бераман”, деганимда шундай бўлган. Мана энди ўша коммунистларнинг муסיқаси чалинса, оёққа туришади. Ҳамма жойда, ҳатто қамоқларда ҳам. Тилда коммунистларни ёмонлашгани билан амалда муסיқасига муздек қотиб, титрашади. Қара, қара-қара, шундай ақлли тулки ҳам музлаб қолгандек...

Шунда Москвага борганимизда Оқпошонинг ити “Батя”га яқинлашиб унинг икки оёғи орасига тумшуғини тикқани ёдимга келди. Ҳамма ажабланиб қолди, “Батя” парво ҳам қилмади. Шунда ит қайтиб, эгасининг оёғига бориб, бош қўйди.

-Сени кучинг рақибингнинг ҳаракатини буриб, ўз йўналишинга солишингда. Менга ўхшайсан. Мен ҳам шундайман. Душманимнинг кучидан фойдаланаман. Жуда бўлмаса душман яратиб, унинг кучини ишлатаман. Биламан, ишонмаяпсан. Лекин керак бўлса, мингтасини санаб бераман. У шундай деб қўлларини мушт қилиб олди ва бармоқларини бир-бир оча бошлади:

БОШ БАРМОҚ: 1990 йил. Тўполончи депутатлар Мустақиллик декларациясини эълон қилди. Яхшилаб тайёрландим. 1991 йил бошида СССРни сақлаб қолиш ҳақида референдум ўтказдим. Бутун республика қўллади, деб эълон қилдим. Бир тийин бўлиб қолишди.

КЎРСАТКИЧ БАРМОҚ: СССРни сайлаб қолиш планимиз амалга ошмади. Давлат тўнтариши ҳам иш бермади. Дарҳол кемани илгари гаплашилган томонга бурдик. Мустақиллик эълон қилдик. Куч марказда қолгани билан Бухоро амирлиги каби ўзимиз ҳам кучга айландик.

ЎРТА БАРМОҚ: 1991да диндорлар ислом давлати кураимиз, деб бош кўтарди. Босиб ташлашим мумкин эди. Лекин кураман, фақат сизлар ана у тўполончи парламентни ўзгартириб беринглар, дедим. Чунки Олий Кенгашга ўзидан кетиб қолган эди. Диндорларни уларга қарши қўйиб, кейин иккаласини ҳам янчдим.

НОМСИЗ БАРМОҚ: 1992 йил Талабалар намойиш қилди. Бу жой демократиянинг маркази эди. Битта иккитаси отиб ташлаб намойишни бироз қиздирдимда, шу баҳонада студентларни автобусларга тикиб, вилоятларига жўнатдим. Ёйиб юбордим барини.

ЖИМЖИЛОҚ: Муҳолифатни қувдим. Ғарб қаттиқ босим қила бошлади. Россиядагилар ҳам демократ тўнини кийиб олишди. Гдлянчилар ҳам ҳатто. Бутун дунё коммунистларга қарши курашни кучайтирди. Янги йўлга киришимизни исташди. Шундай қилсак, миллион-миллион долларларни еб кетарга берамиз, дейишди. Элчилар турадиган меҳмонхонаси қаршисида Карл Маркс ҳайкали бўларди. Ўша жойда Амир Темирни отга мингаздим. Лақмалар ишонди қўйди. Бир-икки йилга бўлса ҳам уларни соғдим. Ўзимизникалар ҳам бош эгиб қолишди. Кўрдингми, бу ҳам “Тайчи”!

Бунақа “манёвер”ларни ҳаммага айтиб бўлмайди. Сен ҳам ҳунарингни ҳеч кимга айтмайсан, тўғрими? Аммо мен сенга айтаяпман. Нега? Нима учун? Ўзим ҳам билмайман,- деб у кўлига қарагани, хонаси томондан телевизорнинг саси диққатини тортди. Ўша ёққа юрди ва:

-Ие, бу ҳўкиз нима қилиб юрибди телевизорда? Тагин эрталабдан, - деб додлаб юборди.

Телевизор товушини Крайнов баландлатган экан. Маслаҳатчи гапираётгани:

-Мухтарам юртбошимизга қарши чиққанлар ҳам кўп бўлган....

26. “Разборка”

“Батя”нинг бир кўзи доим телевизорда, қулоғи эса радиода. Столининг бир четида радио “минғирлаб” турса, қаршида телевизор “шанғиллаб” туради. Агар муҳимроқ нарса бўлса, Крайнов кириб, телевизор товушини баландлатиб қўяди.

Хаёлимга Гимн ҳақидаги гап келиб қолди. Интернетдан қидирдим:

“Гимни мусикасини 1947 йилда бухоролик композитор Мутаваккил Музаинович Бурхонов СССР гимни йўлида ёзган. 1992 йилда ўзгаришсиз қолдирилган”.

“Батя”га қойил қолдим. Ҳақиқатдан ҳам ўз этикодига содиқ ва ҳар турли йўл билан ўз ғоясини сақлаб қолишга уринган.

Шу пайт “Батя” чақирди. “Акамулло” деган маслаҳатчи кирди. Унга “Батя” шундай ном берган.

-Китоб ёздим, тилини кесиб, комига ёпиштириб қўйдим, деб ўйлаясанми? У китобингни эшак ҳам ўқимайди. Ҳожатхонага қўйсанг боланг ҳам кўтини артмайди. Аблаҳ! Сени одам деб юрибман-а?

-Устоз...

-Ҳе, устозингни онасини... Санга телевизорга чиқ деб ким айтди? Нима, президент бўлмоғинг келдими? Бир тийинга қиммат ёзганинг учун фан доктори унвонини олиб қисибгина ўтирмайсанми? Телевизорда нима деб вайсаганингни ўзинг биласанми? Агар сиёсатимни билмасанг, нима еб юрибсан бу ерда? Ким қўйди санга мани шахсий душманларим ҳақида гапиришни. Ўшаларни ўлиги сани тиригиндан яхши. Қара, уларни ҳалигача эслайман. Сени ким билади? Китоб ёздинг, муковаларини ялтироқ қилдинг. Кимни ҳисобидан? Мактабларга, олий ўқув юртларига дарслик қилиб ўқитмоқчи бўлдинг, лекин ҳеч ким ўқимади! Нега? Биласанми? Чунки ёзишни билмайсан. Душмаларимни халқ унутсин, деб уларнинг номини ишлатмасликни буюрганман. Сен иблис, нега бузасан бу қоидани. Бу билан хиёнат қилдинг. Халқ уларни тирик экан, деб ўйлайди, қидира бошлайди. Мана бу хумкалланг ишлайдими? Балки асл мақсадинг шудир?

-Йў...Сизни...

-Нима мени? Сен ҳимоя қиласанми? Бир вақтлар газетада битта мақоланг чиққанди, ўша ёқиб қолиб, олиб келгандим сени. Нима қилдинг? Ўзингни ўйладинг. Қорин қўйиб олдинг... Ур, унинг қорнига.

“Батя” шундай деб менга қаради. Олдинга қараб қадам ташлагандим, маслаҳатчи худди қиз боладек чинқириб йиғлаб юборди.

-Сизни ота деганман, бира марта кечиринг...-у шундай деб “Батя”нинг оёғига ташлади ўзини. “Батя” худди сандроқи итни тепгандек, уни туртиб юборди.

-Олиб чиқиб ташла бунди,-деди, мен томонга қараб. Бориб маслаҳатчининг қўлтиғидан кўтараман десам, жеркиб берди. “Батя”нинг қони қайнаб турган экан, уни бир тепиб:

-Тур ўрнидан,- деди.

У аранг нафас олиб, лапанглаб ўрнидан турганди,”Батя” менга қараб:

-Ағдар,-деди. Сакраб бир тепгандим, гурсиллаб йиқилди. Анча чўзилиб ётди.

-Бу санга дарс бўлсин. Дарс... яхши сўз. Ишдан қувилдинг. Эртадан бошлаб Университетга бориб дарс берасан. Бу сенга яхшилигим. Агар сендан олдин ўлиб қолсам, телевизордаги гапингни ўшанда айтасан. Бўлмаса, қисиб юрасан. Эшиттингми?

Аблаҳ, эшитиб ётган экан. Дарҳол ўрнидан туриб, “қуллук”, “қуллук” деб чиқиб кетаётганди, “Батя” тўхтатди:

-Кўйлагингни иштонинга тиқиб ол!

У “рахмат, раҳмат” деб кўйлагини апал-тапал шимининг ичига тиқиб, чиқиб кетди. Ундан кейин Телевидение раҳбари кирди.

-Ҳа, бобой? Санга нима бўлди? Сочингни оққа бўяб олдингми?

-Йў...

-Нима? Кўзим кўр деб ўялаясанми? Кўраман ҳаммасини, кўраман. Қанча ойлик оласан?

-Берганингиз..,

-Кўрдингми? Қанча маош олганингни ҳам билмайсан. Кўзингни ёғ босиб, кўрмас бўлиб қолгансан. Иккита доминг бор. Ана у ҳовлини онангни ҳисобига қурганмисан? Кошона. Уч қаватли. Бунча пулни қаердан топдинг? Ҳув қишлоғиндаги ҳовлиничи? Сан ўзи тилло топганмисан? Маошхўр одам бўлсанг. Олтита мошина қайнотангдан қолганми? Болаларингга қуриб берган уйлари кимнинг ҳисобидан?

“Бобой” бош эгиб турибди.

-Ҳов, манга қара, аблаҳ, “Қоринни нега бунча сайратдинг? Нега қондани буздинг? Болаларингни тўйида ҳамма артистларни чақириб ашула айттирганингда нима дегандим?

Хўжайин сен эмас, деган эдим. Нега мен унуттирган одамларни сен халққа эслатдинг? Нима қилмоқчисан, ҳароми? Давлатни йиқитмоқчимисан? Мени ўрним керак бўлиб қолдим санларга?!

-Йў...-деб минғирлади “Бобой”

“Батя” менга қараб:

-Думалат буни,-деди.

Унга юзма-юз бўлдим тўхтаб қолдим. “Бобой”нинг ранги докадек оқариб кетди. Қошларини чимирди. Кўзидан ғилт етиб ёш ажралди. Аста пастга қаради. Кўзим полда ялтираб оқаётган сувга тушди. Ифлос, сийиб юборибди. Жирканиб кетдим. “Батя” ҳам кўриб қолди:

-Хонамни ҳаром қилдингку, нокас! Сан ҳали бешикдаги бола экансангку, сани “Бобой” деб юрибман-а? Йўқол кўзимдан. Йўқ, тўхта. Иштонингни чиқариб, бу ерни тозала!

“Батя” шундай деб ичкарига кириб кетди. Телевидение бошлиғи шимини ечиб полни арта бошлади. Унинг кўриниши жирканч эди. Иркит!

“Батя” ичкаридан бир шим олиб чиқиб:

-Кир буни, табаррук,-деди.

“Бобой” шимни кийганди, худи Чарли Чаплинга ўхшаб шимнинг ичига кириб кетди. “Батя” кулиб юборди.

-Чарли Чаплин!

Оз қолсин мен ҳам “Бобой”нинг ҳолига тушай дедим. Калламдаги ҳар бир гапни ўқиб олади-я!

-Кўтар тўрва-халтангни!

“Бобой” хўл шимни қўлтиғига босганча чиқиб кетди. “Батя” телефонни тугмасини босиб, яна кулиб юборди.

-Уларни бир дўппослатиб хумордан чиқайин, дегандим, керагинг бўлмади. Бор дамингни ол, эртага эрталаб бу ерга келасан ва оқшом Женевага кетасан!

Женева? Женевада нима қиламан? У ерда ҳам бир-иккитасини думалатиш керакми? Хаёлимдан елдай ўтган бу саволни ҳам ўқиб олмасин, деб ўзим елдай эшикдан ташқарига чиқдим.

27. Наргиз

Эрталаб келсам, “Батя” уч қаватли уйида кутиб ўтирганини айтишди. Бордим. У ерда ҳам кабинети бор.

Кўпинча ўша ерда. Уй кийимида юради. Истаса ётади, истаса туради. Ҳар икки-уч соатда уни бошидан оёғигача укалаб кўйишади. Унга оғир массаж ёқади. Корейс қизларидан олиб келишган. Улардан бири устига чиқиб, юра бошласа, “Қаттиқроқ бос”, дейди. У “Батя”нинг орқасига оёқ бармоқларини санча бошлайди.

“Батя” жим турса, демак хузур қилмоқда. Қолган қизлар жилмайишади. Акс тақдирда нинанинг учиди ўтирган каби кўрқиб, хушёр туришади.

Уларнинг ҳаракатларини томоша қилиб тургандим:

-Келдингми?-деб “Батя” ёқмагандек ўрнидан турди. Унинг иш хонасига ўтсак, Таня хола ва икки кизи ўша ерда. Душманларга ўхшаб бир-бирларига хўмрайиб ўтирибтилар. Хизматкор қиз эса нима қиларини билмай бир бурчакда турибди.

-Наргиз бу ёқ кел,-деди “Батя” унга қараб.

-Агар оғзингдан гап эшитсам бўйнингдан осиб қўяман, деганмидим-а?

-Вой... гапирганим йўқ-ку?

-Мана гапимга гап қайтардинг.

“Батя” шундай деб менга қаради ва:

-Тугат буни,-деди.

“Батя”нинг гапи миямни тешиб юборди. Ҳазил қилапти деб ўйладим, хотини ва қизларининг олдида тағин. Нимасини тугатаман? Ҳилвираб қолган бир хизматчи қиз бўлса? Кучимни заифага кўрсатаманми? Уста нима дерди, “Эркакнинг эркаклиги унинг эркаклигида”. Мард бўлсанг мард билан кураш. Битирмоқчи бўлсанг, номардни битир. Ўзи шундай ҳам адамни кечира олмай юрибман. “Батя”нинг душмани бўлса ҳам самарқандлик кампирга жисмоний куч ишлатмаслиги керак эди.

Ҳозир миямдагини уқиб олса, нима қиламан деб “Батя”га қарасам:

-Қиз бола деб иккиланаяпсанми?-деди.-Ёки орангизда гап борми?

Тавба, нима гап бўлади? Бу сўзлар хаёлдан чақиндек ўтиб, вужудимни ёқиб кетди, ўйлашга бошқа фурсат қолмади. Бармоқларим аллақачон қизнинг кўзлари орасини “тиқиллатиб” қайтганди. У “их” ҳам демасдан “шилқ” этиб йиқилди.

Таня хола парво ҳам қилмади. Гугуша сапчиб ўрнидан турди.

-Ўтир,-деб бақирди унга “Батя”.

Кичик опа эса қўллари билан юзини ёпиб олди. Лекин бармоқлари орасидан қараб турибди.

Гугуша кучинг шунга етадими, қани кўлингни менга кўтарчи, қайириб, синдириб ташлайман, қайси куни Москвада ер тишлаб ётдингку, дегандек ёмон қараш қилди.

-Навбат қайси бирингга, бугун тўрт кишини кўмаман. Биринчи бўлиб сени, Таня! Нега иккита итингни орасига олов солдинг?

Хола ҳам қўрқиб қолди. Гинг демади.

-Агар сен яхши она бўлганингда, мана буларинг юзимга сапчимас эди. Кўраяпсанми, истаган одамимни ер тишлатаман. Сан ўлсанг сўрайдиганинг борми? Ана у синглингми? Уни ҳам ўғли билан бирга гўрга тиқиб қўяман!

Таня хола хавфни кўрганда бошини ичкарига тортган тошбақадек бир муштга айланди. Қизлар ҳам ростакамига қўрқиб қолишди. Ҳар замонда бир ерда чўзилиб ётган Наргизнинг жасадига қараб қўйишади. Улар балки ўйиндир, ҳозир туриб қолади, деб ўйлашмоқдами? Йўқ, Наргизнинг рангсиз юзи ва шалпайиб ётган бадани уларни худди илондан чўчиган аҳволга солмоқда.

‘Батя’ бошини икки кўлининг орасига олиб, анча вақт хаёл сурди. Демак, пастлаяпти.

-Нима қиламиз? Қачонгача бир-бирингни ейсан?

Қизлар отасининг овози юмшаганидан сал эркинлик сездиларми, пиқирлаб йиғлай бошлашди.

-Кўзингни арт, бурнингни оқизма? Охирги марта кечирдим. Иккаланг ҳам чет элга кетасан, хўпми? Бу ерга бегонасизлар энди.

‘Батя’ шундай деб телефонни олди ва Ташқи ишлар вазирига сим қоқди:

-Биттасини Женевага, иккинчисни Парижга юбор. Тоза ҳаво олиб келишади,-деди.

Демак, вазир билан олдиндан гаплашган. Аммо қизлар бунга аҳамият ҳам беришмади.

Сапчиб ўринларидан туриб ‘Батя’ни қучоқлаб ўпа бошладилар. У юзини олиб қочаман, деганди икки томондан ‘ҳужум’га учради. Хола ҳам мамнун. Бир зумда ерда ётган Наргизни ҳам унутиб, яйраб кетишди.

-Ҳамма нарсани баравар тақсимла, нақдларини неваралар отига ўтказиб қўй,-деди ‘Батя’ холага.-Хорижда битта мамлакатда эмас, бир нечтасида сақлашсин,

-Бу ерда ҳам олиб қолайинми?

-Йўқ, яқинда амалиётга кираман, Худо билади у ёғини...

Қизларнинг яна ранги ўчди.

-Қанақа амалиёт?-деди иккаласи ҳам бирдан.

-...

-Ота?

-...

Таня хола:

-Сизларга айтдимку, отангизни саломатлиги яхши эмас деб, бошидан ўсимтасини олиб ташлашади. Худо хохласа, осон бўлади. Духтирлар Олмониядан келган. Безарар.

-Ундай бўлса, биз кетмаймиз, кутиб турамыз,-деди Гугуша.

-Кетасизлар, бугуноқ, мана уй-жойларнинг калити. Тузатиб қўйишган. Лекин яна бир марта кўздан кечиринглар. “Тайчи” ҳам адаси билан боради. Қиладиган ишлари бор.

Неваралар билан оқшом хайрлашамиз.

“Батя” шундай деб телефон тугмасини босди:

-Хон, Наргизни шоферимнинг қизи деганмидинг? Текширдик, ҳаммаси тоза деган эдинг-а? Нима касали бор эди? Келиб-келиб қизлар ва онасининг ёнида йиқиладими? Тезда дўхтиринг билан кир!

Зумда Наргизнинг жасадини олиб чиқишди.

-Юрагида касали бор экан-да,-деди дўхтир.-Бирдан ушлабди.

-Ота-онасига ёрдам қилинглар мени номимдан, яхши қиз эди...

Опа-сингиллар бир зумда Наргизни унутган каби отасининг амалиёти ҳақидаги гапни ҳам эсдан чиқариб, шод қиёфада хонадан чиқиб кетдилар. Хола эса бошини эгиб, хаёлчан бир тарзда эшикни ташқаридан ёпди.

“Батя” менга юзланди

-Кўп ҳам эзилма, қиз болани ўлдирдим, деб. Бу аблах ичкаридаги гапларни ташқарига сотиб юрган экан. Мана, ўқиб қўй.

У шундай деб интернетдан принт қилинган бир қанча мақолани узатди.

-Ким ёзганини топайинми?-деб юборибман.

“Батя” қўлини девор қилиб кўтарди.

-Гапирма! Қўй ёзаверсин, бу бизнинг фойдамизга! Уни яхши ишлатдим. Хоин аскарларни бир-бирига едириш учун кўп хизмат қилди. Менга ёзиб келинган "ҳисобот"ларни столнинг устига ташлаб қўярдим. Бунни кўпайтириб қўй, дердим. Бир ой, икки ойда учи кўринарди, миш-миш ўрлаб кетарди. Интернет ҳам қизиқ бўлиб қоларди. Аскарни доим ҳушёр, қўрқувда сақлаш керак. Авом халққа шу керак, айб қиролда эмас, қуролда, деган фикрни мазза қилиб ейди. Шунақа... ер остидаги илонни нафақат кўриш, балки бошқариш ҳам керак. У қақиш учун бошини чиқарадиган жойни билишинг, мажақлаш учун тайёр туришинг учун лозим...

Наргизнинг ўлими фақат бу мақолаларга боғлиқ эмас. У шунчаки менда шубҳа пайдо бўлмасин, деб айтди. Мақсади бўйсунмас қизларини қўрқитиб қўйиш.

-Аданг билан бориб, опаларингни уйини текширасизлар, деворларига микрофон-пикрофон қўйилмаган бўлсин. Юкларига ҳам қоровуллик қилинлар. Умр бўйи тўпланган нарсалар улар! Касаллик ҳақидаги гапга ҳам эътибор қилма! Опаларингни йўлга солиш учун айтдим.

Хонадан тоғ остида қолган одамдек чиқдим. Ўй босди. Бугунча ўйлама. Бугунча унут. Бугунча хавотир олма! Бу Тайчининг ҳикматлари. Бугунча... аммо эртага ўйла, эртага унутма. Эртага хулоса қил!

Лекин “Батя”нинг кортежида уйга қайтиб борарканман, ўзимга нисбатан норозилик ҳис қилдим. Бу ҳунарни шунинг учун ўрган эдимми? Аёлларни, қизларни ўлдириш учунми? “Батя” мени катта сахнага олиб чиққанди, кучлилар билан ташлашиб, ғолиб бўлгандим. Мағрур эдим. Музаффар эдим! Ўзим эдим! Энди эса менда “Батя” яшамокда. Ожизларни, кучсизларни ураяпман. Қачонгача? Наҳотки, ҳаётим шундай ўтади? Уста Вуннинг гаплари қулоқларим остида айлана бошлади:

“Билимсиз одам бошқанинг қулига айланади”.

“Ўзлигингни англасанг ўзинг бўл”.

Одамликдан роботликка бир қадам. Наҳотки, ўша машъум қадамни қўйдим? Наҳотки, роботга айланиб қолаяпман?

“Батя” мендаги иккиланишни сезиб қолдимми? Балки шунинг учун чет элга юбораётгандир?

Оёғинг синса ҳам иккиланма, деган гапни эсладим. Рим ҳукмдорининг бир қули бўлган экан. Бир кун йиқилиб оёғини синдирибди. Бировни чақирса, қулларбоши эшитиб, уни яроқсиз топиб, шаҳардан чиқариб ташлатади. Қоида шундай экан. У ҳукмдор хонага киргунча индамай ётаверибди. Бир пайт ҳукмдор кириб қолиб:

-Нега чўзилиб ётибсан, тур?-деб уни тепибди.

-Ҳукмдорим, тепманг, оёғим синади,-дебди у.

Шунда ҳукмдор уни яна бир тепибди:

-Сизга айтдим оёғим синади деб, мана синди, дебди қул.

Ҳукмдор уни озод қилиб, шаҳарда қолдирибди.

Нега буни эсладим? Йўқ, йўқ, иккиланмаслигим керак. Озодлик энди мен учун эмас. Аммо ўша қул йўлини топиб озодлигини олгандан кейингина фалсафага асос солган. Ўз мактабини яратган. Мен ҳам йўлини топишим ва бу қулликдан чиқишим керак.

Оддий аёлларни ўлдириш Тайчини билган одам учун ўлим. Мен эса яшаяпман.

Дарвоқе, Женевага ҳам бекорга бормаётган бўлсам керак?

Жаҳонгир Муҳаммад
(Давоми бор)